

Utkomststöd

**Handbok för tillämpning av lagen om
utkomststöd**

REFERAT

Utkomststöd. Handbok för tillämpning av lagen om utkomststöd. 4:e rev. uppl. Helsingfors, 2002. 116 s. (Social- och hälsovårdsministeriets handböcker, ISSN 1236-116X; 2002:2). ISBN 952-00-1138-2

Lagen (1412/1997) och förordningen (66/1998) om utkomststöd trädde i kraft 1.3.1998.

För att förbättra utkomststödssystemets funktionsduglighet har ändringar gjorts till lagen och förordningen om utkomststöd, med hjälp av vilka avsikten är att utvidga användningen av förebyggande utkomststöd i kommunerna, förkorta klienternas väntetider samt effektivisera användningen av behovsprövning då stöd beviljas. Författningsändringarna (L 923/2000 och F 112/2001) trädde i kraft från och med 1.4.2001. Dessutom träder en lag om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (L 189/2001) i kraft den 1.9.2001, som på ett betydande sätt kommer att påverka samarbetet mellan socialförvaltningen och Arbetskraftsförvaltningen då gemensamma klienters problem utreds och sköts. I samband med den nämnda lagen har ändringar (L 191/2001) gjorts till lagen om utkomststöd som också träder i kraft i början av september 2001. Den nya utkomststödshandboken är nödvändig bland annat på grund av dessa författningsändringar.

Den nya handboken som nu finns för handen är till strukturen mycket lik den föregående utkomststödshandboken (SHM, handböcker 1998:2). Rekommendationerna som presenteras i handboken baserar sig på regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om utkomststöd (RP 217/1997 rd.), regeringens propositioner till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om utkomststöd (RP 134/2000 rd. och RP 184/2000 rd.), de utskottsbetänkanden som givits till följd av social- och hälsovårdsutskotts proposition till riksdagen samt ministeriets förberedelsearbete. Dessutom ingår vissa av högsta förvaltningsdomstolens beslut, som kan vara till nytta då man löser situationer där lagen om utkomststöd tillämpas.

Handbokens ställningstaganden är inte föreskrifter eller direktiv som binder kommunerna, de är rekommendationer som är avsedda för att understöda utkomststödsarbetet som sker i kommunerna samt tillhörande beslutsfattning. Social- och hälsovårdsministeriet hoppas att den tillhandsvarande handboken är till nytta i skötseln av dessa uppgifter.

Nyckelord: Utkomststöd, lagen om utkomststöd, bastrygghet.

TIIVISTELMÄ

Toimeentulotuki. Opas toimeentulotukilain soveltajille. 4. korj. p. Helsinki, 2002. 116 s. (Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita, ISSN 1236-116X; 2002:2). ISBN 952-00-1138-2

Toimeentulotuesta annettu laki (1412/1997) ja asetus (66/1998) tulivat voimaan 1.3.1998.

Toimeentulotukijärjestelmän toimivuuden parantamiseksi toimeentulotuesta annettuihin lakiin ja asetukseen on tehty muutoksia, joiden avulla on tarkoitus laajentaa ehkäisevän toimeentulotuen käyttöä kunnissa, lyhentää asiakkaiden jonotusaikoja sekä tehostaa tarveharkinnan käyttöä tukea myönnettäessä. Säädösmuutokset (L 923/2000 ja A 112/2001) tulivat voimaan 1.4.2001 lukien. Lisäksi 1.9.2001 tulee voimaan laki kuntouttavasta työtoiminnasta (L 189/2001), joka tulee merkittäväällä tavalla vaikuttamaan sosiaalitoimen ja työvoimahallinnon väliseen yhteistyöhön yhteisasiakkaiden ongelmien selvittämisessä ja hoitamisessa. Mainitun lain yhteydessä toimeentulotukilakiin on tehty samoin syyskuun 2001 alusta voimaan tulevia muutoksia (L 191/2001). Uusi toimeentulotukiopas on tarpeen muun muassa näiden säädösmuutosten vuoksi.

Käsillä oleva uusi opas on rakenteeltaan pitkälti edellisen toimeentulotukioppaan (STM, oppaita 1998:2) kaltainen. Oppaassa esitetyt suositukset perustuvat hallituksen esitykseen laiksi toimeentulotuesta (HE 217/1997 vp.), hallituksen esityksiin laeiksi toimeentulotuesta annetun lain muuttamiseksi (HE 134/2000 vp. ja HE 184/2000 vp.), eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan hallituksen esitysten johdosta antamiin valiokuntamietintöihin sekä ministeriön valmistelutyöhön. Lisäksi oppaaseen on sisällytetty eräitä korkeimman hallinto-oikeuden päätöksiä, jotka voivat olla apuna toimeentulotukilain soveltamistilanteita ratkaistaessa.

Oppaan kannanotot eivät ole kuntia sitovia määräyksiä tai ohjeita, vaan ne on suosituksina tarkoitettu tukemaan kunnissa tapahtuvaa toimeentulotukityötä ja siihen liittyvää päätöksentekoa. Sosiaali- ja terveysministeriö toivoo, että käsillä oleva opas on avuksi näiden tehtävien hoitamisessa.

Asiasanat: Toimeentulotuki, toimeentulotukilaki, perusturva.

SUMMARY

Social Assistance. Handbook for the Application of the Act on Social Assistance. 4th rev. ed. Helsinki, 2002. 116p. (Handbooks of the Ministry of Social Affairs and Health, ISSN 1236-116X; 2002:2). ISBN 952-00-1138-2

The Act (1412/1997) and Decree (66/1998) on Social Assistance came into force on March 1, 1998.

In order to improve the functionality of the social assistance system changes have been made to the Act and Decree on Social Assistance, with the help of which the aim is to expand the use of preventive social assistance in municipalities, shorten client waiting-lists and intensify the use of means testing when allocating assistance. The changes to the statutes (A 923/2000 and D 112/2001) came into force as of April 1, 2001. In addition to this an act on rehabilitative working activity (A 189/2001) will come into force on September 1, 2001, which will significantly influence co-operation between social administration and work force administration when establishing and managing the problems of mutual clients. In connection with the Act in question changes (A 191/2001) to the Act on Social Assistance that will come into force at the beginning of September 2001 have also been made. The new handbook on social assistance is needed among other things because of these statute changes.

The new handbook is structurally similar to the earlier handbook on social assistance (MSAH, handbooks 1998:2). The recommendations presented in the handbook are based on the Government's proposal to the Parliament on passing an act on social assistance (GP 217/1997), the Government's proposals on passing acts in order to change the Act on Social Assistance (GP 134/2000 and GP 184/2000), the committee reports given as a result of the Social Welfare and Health Care Committee's proposal to the Parliament as well as the preparatory work of the Ministry. In addition to this certain decisions of the Supreme Administrative Court are also included, which may be of help when resolving situations where the Act on Social Assistance is applied.

The declarations of the handbook are not provisions or directives that bind the municipalities, they are recommendations, the intentions of which are to support the social assistance work being done in the municipalities and decision-making linked with this. The Ministry of Social Affairs and Health hopes that the present handbook will be of help in the management of these tasks.

Key words: Social assistance, Act on Social Assistance, basic security.

INNEHÅLL

INLEDNING.....	13
1. SYFTET MED UTKOMSTSTÖDET	15
2. VERKSTÄLLIGHET OCH STATSANDEL	16
3. RÄTT TILL UTKOMSTSTÖD	16
3.1. Utkomststödet skall utnyttjas i sista hand	16
3.2. Studerande.....	18
3.3. Företagare.....	21
3.4. Värnpliktiga och civiltjänstgörare.....	22
3.5. Fångar	22
3.6. Skuldsanering.....	24
3.7. Försörjningsplikt	24
3.8. Enskilt stöd för trygghet av ett skäligt uppehälle	26
3.9. Utkomststödet förhållande till barnskyddet och stödåtgärder för handikappade.....	26
4. UTKOMSTSTÖDET BEVILJAS AV DEN KOMMUN DÄR DEN SÖKANDE VISTAS.....	27
5. UTKOMSTSTÖDETS STRUKTUR OCH STORLEK	29
5.1. Hur utkomststöd fastställs	29
5.2. Utgifter som skall beaktas	30
5.3. Grunddel	30
5.3.1. Vad omfattar grunddelen?	30
5.3.2. Grunddelens storlek.....	31
5.3.3. Grunddelen för ensamstående och ensamförsörjare.....	32
5.3.4. Grunddelen för andra personer över 18 år.....	32
5.3.5. Grunddelen för personer över 18 år som bor hos sina föräldrar.....	33
5.3.6. Grunddelen för barn	33
5.3.7. Indexjustering av grunddel	33
5.3.8. Sänkt grunddel.....	34
5.3.9. Handlingsplan i samband med sänkt grunddel	36
5.4. Tilläggsdel.....	37
5.4.1. Utgifter som skall täckas med tilläggsdelen	37
5.4.2. Boendeutgifter och andra utgifter förorsakade av boende.....	38
5.4.3. Boendeutgifter enligt 6 § lagen om bostadsbidrag	39
5.4.4. Andra utgifter förorsakade av boende	40
5.4.5. Hälso- och sjukvårdsutgifter	40
5.4.6. Utgifter för barndagvård.....	41
5.4.7. Utgifter på grund av särskilda behov eller förhållanden	42
5.5. Sysselsättningspenning och reseersättning	44
5.6. Inkomster och tillgångar som skall beaktas	45
5.6.1. Inkomster som skall beaktas.....	45
5.6.2. Inkomster som inte beaktas	47
5.6.3. Utkomststödet fastställs vanligen per månad	48
5.6.4. Tillgångar som skall beaktas	49
5.6.5. Retroaktivt utkomststöd	50

5.7. Utkomststödet kan justeras	51
5.8. Utkomststödet fastställs för en enskild person eller familj	51
5.9. Utbetalning av utkomststöd	52
5.10. Avgifter för institutionsvård och sociala tjänster kan samordnas	52
6. UTLÄNNINGAR OCH INVANDRARE SOM SÖKANDE AV UTKOMSTSTÖD	53
6.1. Rätt till utkomststöd och integrationsstöd samt vistelsekommunens ansvar	53
6.1.1. Rätt till utkomststöd	53
6.1.2. Brådslande fall	54
6.2. Föresättningar för en utlännings inresa och vistelse i landet	54
6.2.1. De resedokument som krävs	54
6.2.2. Visum	55
6.2.3. Uppehållstillstånd	55
6.2.4. Anteckning om status	55
6.2.5. Den förmögenhet som krävs	55
6.2.6. Avvisning och utvisning ur landet	56
6.2.7. Granskning av resedokument i samband med ansökan om utkomststöd	56
6.3. Orsaken till vistelse i landet inverkar på rätten till utkomststöd	57
6.3.1. Turist	57
6.3.2. Utlänning som vistas i Finland med stöd av uppehållstillstånd	58
6.3.3. Utlänning som vistas i Finland utan nödvändigt uppehållstillstånd	58
6.4. Integrationsplan samt integrationsstödet som utkomststöd	59
6.5. Vissa specialfrågor	60
6.5.1. Flykting som sökande av utkomststöd	60
6.5.2. Återflyttare	61
6.5.3. Asylsökande	62
6.5.4. Personer som omfattas av den nordiska konventionen om socialt bistånd och sociala tjänster	63
7. FÖREBYGGANDE UTKOMSTSTÖD	63
8. ÅTERKRAV AV UTKOMSTSTÖD	65
8.1. Beslut om återkrav skall fattas när utkomststöd beviljas	65
8.2. Beslut om återkrav kan i undantagsfall fattas i efterhand	67
8.3. Organet beslutar om återkrav av utkomststöd som betalats i förskott	67
8.4. Förvaltningsdomstolen beslutar om återkrav i andra fall än de som nämns i 23 § lagen om utkomststöd	68
8.5. Återkrav får inte äventyra utkomsten	68
9. FÖRFARANDET BETRÄFFANDE UTKOMSTSTÖDSÄRENDEN	69
9.1. Allmänna krav enligt förvaltningsförfarande	68
9.2. Utkomststödsärenden skall behandlas utan dröjsmål	70
9.3. Utkomststöd kan sökas skriftligt eller muntligt	70
9.4. Klientens skyldighet att lämna uppgifter och anmälningsskyldighet	71
9.5. Skriftligt beslut skall lämnas på alla ansökningar	72
9.6. Beslutet skall delges parten	72
9.7. Utlämnande av uppgifter, rätt att få uppgifter och tystnadsplikt i fråga om klienten	72
9.7.1. Utlämnande av uppgifter till klienten eller dennes företrädare	73
9.7.2. Handlingssekretess	74
9.7.3. Samtycke till utlämnande av uppgifter	74
9.7.4. Sekretess och utlämnande av sekretessbelagda uppgifter	74
9.7.5. Tystnadsplikt och förbud mot utnyttjande	75

9.7.6. Utlämnande av sekretessbelagda uppgifter för tryggande av vården av och omsorgen om klienten.....	75
9.7.7. Utlämnande av sekretessbelagda uppgifter i vissa andra situationer oberoende av klientens samtycke	76
9.7.8. Skyldighet att lämna sekretessbelagda uppgifter till socialvårds- myndigheten	76
9.8. Socialvårdsmyndighetens rätt att få handräckning.....	77
10. ÄNDRINGSSÖKANDE.....	77
11. INFORMATION OM UTKOMSTSTÖDET.....	78
12. KOMMUNERNAS ANVISNINGAR OM UTKOMSTSTÖD.....	78
13. YTTERLIGARE UPPLYSNINGAR.....	79

BILAGOR

BILAGA 1.	Lag om utkomststöd (1412/1997)
BILAGA 2.	Förordning om utkomststöd (66/1998)
BILAGA 3.	Lag om förvaltningsförfarande (598/1982)
BILAGA 4.	Utdrag ur förvaltningsprocesslagen (586/1996)
BILAGA 5.	Lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000)
BILAGA 6.	Utdrag ur lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001)
BILAGA 7.	Utdrag ur lagen om bostadsbidrag (408/1975)
BILAGA 8.	Utdrag ur lagen om främjande av invandrades integration samt mottagande av asylsökande (493/1999)
BILAGA 9.	Utdrag ur förordningen om främjande av invandrades integration samt mottagande av asylsökande (511/1999)
BILAGA 10.	Storleken på utkomststödets grunddelar fr.o.m. 1.1.2001
BILAGA 11.	Statistiska uppgifter om utkomststödet
BILAGA 12.	Exempel på hur utkomststödet räknas ut

INLEDNING

Enligt 19 § 1 mom. grundlagen har alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Utkomststödet är ett viktigt ekonomiskt stöd som tryggar den oundgängliga försörjningen.

Lagen om utkomststöd (1412/1997) trädde i kraft den 1 mars 1998. I ett uttalande i samband med att lagen stiftades förutsatte riksdagen att det noga följs upp hur tillämpningen av lagen och målen med den utfaller och att eventuella missförhållanden åtgärdas utan dröjsmål.

Verkningarna av lagen har undersökts i två uppföljningsprojekt. Slutrapporterna blev klara 2000. Den ena rapporten sammanställdes av Stakes och har publicerats: Keskitalo - Heikkilä - Laaksonen, Toimeentulotuen muutokset; Vuoden 1998 perusturva-muutosten arviointitutkimuksen loppuraportti (STM, julkaisuja 2000:16). Den andra utredningen har getts ut av Kommunförbundet i Finland och Åbo universitet: Ukkola - Kettula, Lainsäädäntömuutosten vaikutukset toimeentulotukeen vuosina 1998 – 1999 (Suomen Kuntaliitto, 2000). Dessutom har Stakes i ett brett upplagt forskningsprojekt, Vähimmäisturvan taso, utrett hur den konsumtionsnivå som utkomststödet garanterar räcker till för att leva på. Följande utredningar har publicerats inom ramen för projektet: Kosunen, Paljonko on riittävästi? (Stakes, Raportteja 232), Aatola - Viinisalo, Mitä eläminen maksaa? (Stakes, Raportteja 237) och Forma - Heikkilä - Keskitalo, Mikä on kohtuullinen minimi? (Stakes, Raportteja 240).

Rent generellt visar utredningarna att utkomststödet grunddel med nöd och näppe räcker till för att täcka de olika typer av utgifter i ett hushåll som den är tänkt för. Detta gäller särskilt situationer när någon behöver utkomststöd kortvarigt. Utredningarna ger dessutom vid handen att utkomststödet ger ensamstående den lägsta konsumtionsnivån. Däremot kan grunddelen också efter ändringarna 1998 fortfarande anses räckta till relativt bra för barnfamiljer. Detta gäller särskilt familjer med fler än ett barn. Men om stödet skall räckta till för normala utgifter måste stödtagaren hushålla mycket noga med sina pengar, planera sin konsumtion och hålla sig till de konsumtionsutgifter som grunddelen är tänkt för. Ju längre någon måste leva på utkomststöd desto mindre blir det ekonomiska spelrummet.

Ett missförhållande med det nuvarande systemet är att det dels är stelt, dels inte förmår tillgodose de sökandes behov av ekonomiskt stöd till följd av särskilda behov och förhållanden. Speciellt problematiskt är det för dem som måste leva på utkomststöd under en längre tid.

De fall som har behandlats av förvaltningsdomstolarna visar att besluten om utkomststöd ofta inte uppfyller kriterierna för god förvaltningssed. Undersökningar gjorda av Stakes visar också att köerna till utkomststöd är orimligt långa i många kommuner.

För att förbättra systemets funktion antog riksdagen och statsrådet i slutet av 2000 och början av 2001 de författningsändringar som nämns nedan. Ändringarna syftar till att kommunerna i större utsträckning skall kunna tillämpa förebyggande utkomststöd, korta av klienternas väntetider och effektivisera behovsprövningen när utkomststöd

beviljas. Ändringarna trädde i kraft den 1 april 2001. Med anledning av detta har statsandelarna till kommunerna höjts. Meningen är att minst 3,3 procent av utgifterna för det egentliga utkomststödet skall användas till förebyggande utkomststöd.

Vidare träder en lag om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001) i kraft den 1 september 2001. Lagen kommer att ha betydande effekter för samarbetet mellan socialväsendet och Arbetskraftsförvaltningen när det gäller att utreda och lösa problem som deras gemensamma klienter har. De ändringar som lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte medför för lagen om utkomststöd beskrivs i denna vägledning. Men utbildningen och anvisningarna om arbetsverksamheten i rehabiliteringssyfte verkställs separat under ledning av ekonomi- och planeringsavdelningen vid social- och hälsovårdsministeriet.

Mål- och verksamhetsprogrammet för social- och hälsovården 2000 – 2003 innehåller en del rekommenderade åtgärder i syfte att se över utkomststödet. Enligt åtgärd 27 skall kommunerna under programperioden se över den interna arbetsfördelningen vid socialbyråerna så att en del av socialarbetarnas arbetsinsatser kan utnyttjas för förebyggande arbete och rehabilitering. Det förebyggande utkomststödet skall i större omfattning användas till att hjälpa klienterna att klara sig på egen hand. Kommunerna skall ta fram metoder för att aktivera personer som får utkomststöd under en längre tid liksom också unga människor. Stakes hjälper enligt programmet kommunerna att ta fram och införa nya metoder.

Åtgärd 28 föreskriver att kommunerna skall förbättra den ekonomiska rådgivningen inom ramen för det sociala arbetet och de ekonomiska stödformerna i syfte att förebygga sociala klyftor och hög skuldsättning. Härvid kan bland annat erfarenheterna från det kommunala försöket med sociala krediter 1999 – 2001 utnyttjas.

I åtgärd 32 sägs att det kommunala socialväsendet sörjer för att utkomststödet fungerar väl och enligt bestämmelserna samt försäkrar sig om att klienter som anhåller om utkomststöd får sin sak behandlad senast en vecka efter att de har anmält sitt stödbehov.

I februari 1998 skickade social- och hälsovårdsministeriet ut en handbok om hur utkomststödet skall tillämpas (SHM, guider 1998:2) till alla kommuner. Denna nya vägledning är till stora delar uppbyggd på samma sätt som den förra. Den nya handboken ersätter vägledningen från 1998. De föreslagna rekommendationerna bygger dels på regeringens proposition med förslag till lag om utkomststöd (RP 217/1997 rd) och två propositioner med förslag till lagar om ändringar av lagen om utkomststöd (RP 134/2000 rd och RP 184/2000 rd), dels på betänkandena från riksdagens social- och hälsovårdsutskott om propositionerna och på ministeriets förarbeten. Dessutom innefattar vägledningen en del utslag av högsta förvaltningsdomstolen. De kan vara till hjälp vid tillämpningen av lagen om utkomststöd.

Sedan den 1 januari 2001 har vi haft en lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000). Lagens syfte är att främja klientmedverkan och förtroendefulla klientrelationer samt klientens rätt till god service och gott bemötande inom socialvården. Denna vägledning redogör bland annat för de viktigaste bestämmelserna om rätten att få information och lämna ut uppgifter och sekretessbestämmelserna i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården.

Ställningstagandena i handboken är inte bindande föreskrifter eller anvisningar för kommunerna. De är vägledande och avsedda att stödja kommunernas arbete med utkomststödet och deras anknytande beslutsfattande. Social- och hälsovårdsministeriet hoppas att handboken är till nytta i skötseln av dessa uppgifter.

1. SYFTET MED UTKOMSTSTÖDET

I 1 § föreskriver lagen om utkomststöd (1412/1997) följande om syftet med utkomststödet:

Utkomststödet är ett ekonomiskt stöd inom socialvården som beviljas i sista hand och syftet med det är att trygga en persons och familjs utkomst och främja möjligheterna att klara sig på egen hand. Med hjälp av utkomststödet tryggas minst den oundgängliga utkomst som en person och familj behöver för ett människovärdigt liv.

Syftet med förebyggande utkomststöd är att främja en persons och familjs sociala trygghet och förmåga att klara sig på egen hand samt att förebygga utslagning och långvarigt beroende av utkomststöd (L 923/2000).

Syftet med reseersättning är att stöda en persons deltagande i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (L 191/2001).

Utkomststödet är en förmån som i sista hand tryggar minst den oundgängliga utkomst som en person eller familj behöver. Dessutom är syftet med stödet att främja en persons och familjs förmåga att klara sig på egen hand. Utkomststödet är dessutom en viktig förmån, som på lagstiftningsnivå garanterar den oundgängliga försörjning som var och en har rätt till enligt 19 § 1 mom. grundlagen.

Var och en ansvarar för sitt uppehälle och i föreskriven omfattning också för sin makes samt sina minderåriga barns och adoptivbarns uppehälle. Utkomststödet avser att förbättra den enskildes möjligheter att fullfölja detta ansvar. Följaktligen har utkomststödet en mer omfattande uppgift än att bara ge den trygghet som är nödvändig för livet, att tillgodose ett s.k. existensminimum. Syftet med utkomststödet är att ge medborgarna möjligheter att engagera sig i samhällelig verksamhet. Dess syfte är alltså inte bara att hålla en person eller familj vid liv. Utkomststödet avser således att täcka andra utgifter än vad den oundgängliga försörjning som är en förutsättning för ett människovärdigt liv kräver och som stödet motsvarar. I alla situationer där lagen tillämpas skall dock en oundgänglig utkomst garanteras.

Med avseende på syftet med utkomststödet är det viktigt att personer och familjer får bättre förutsättningar att klara sig på egen hand.

Syftet med **förebyggande utkomststöd** är att främja en persons och familjs sociala trygghet och funktionsförmåga. Stödet är inte beroende av om personen eller familjen har rätt att få det utkomststöd som avses i 1 § 1 mom. lagen om utkomststöd. Ett av syftena med förebyggande utkomststöd är att undvika att en person eller en familj behöver det utkomststöd som avses i 1 mom. Med hjälp av förebyggande utkomststöd

kan samhället i synnerhet på sikt göra en del ekonomiska besparingar. Det förebyggande utkomststödet beskrivs närmare i kap. 7.

Enligt en lagändring (191/2001) som träder i kraft den 1 september 2001 betalas reseersättning ut i form av utkomststöd till personer som deltar i arbetsverksamhet i enlighet med lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001). I kap. 5.5 redogörs närmare för reseersättning.

2. VERKSTÄLLIGHET OCH STATSANDEL

Enligt 13 § socialvårdslagen är det kommunens skyldighet att sörja för att utkomststöd ges ut till personer som vistas i kommunen.

I 4 § lagen om utkomststöd finns bestämmelser om skötseln av utkomststödsärenden i kommunen och i 5 § om statsandelen för denna verksamhet. Bestämmelserna har följande lydelse:

(4 §) I en kommun sköts uppgifterna enligt denna lag av ett sådant av kommunen utsett kollegialt organ (organ) som avses i 6 § socialvårdslagen (710/1982).

(5 §) På sådan verksamhet som kommunen ordnar med stöd av denna lag tillämpas lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården (733/1992), om inte något annat bestäms genom lag.

3. RÄTT TILL UTKOMSTSTÖD

3.1. Utkomststödet skall utnyttjas i sista hand

Om rätten till utkomststöd föreskriver 2 § 1 mom. lagen om utkomststöd följande:

Rätt till utkomststöd har var och en som är i behov av stöd och inte kan få sin utkomst genom förvärvsarbete, verksamhet som företagare, med hjälp av andra förmåner som tryggar utkomsten, genom andra inkomster eller tillgångar, genom omvårdnad från en sådan persons sida som är försörjningspliktig gentemot honom eller på något annat sätt.

Rätten till utkomststöd uppkommer med stöd av 2 § 1 mom. lagen om utkomststöd först då en person inte kan få sin utkomst genom förvärvsarbete, företagsverksamhet eller med hjälp av andra förmåner som tryggar utkomsten och han eller hon inte heller kan försörja sig själv med andra inkomster eller tillgångar eller genom omvårdnad från en sådan persons sida som är försörjningspliktig gentemot honom eller på annat sätt. Det är vanligen ett tillräckligt kriterium för utkomststöd om personen eller familjen har drabbats av en faktisk brist på medel för sitt uppehälle. Rätt till utkomststöd har var och en som uppfyller kraven för att få stödet. Ingen särskild grupp kan alltså lämnas

utanför utkomststödets tillämpningsområde, utan behovet av stöd bedöms från fall till fall för varje enskild person eller hela familjen.

Utkomststödet är den bidragsform som tillgrips i sista hand. Därför skall en enskild persons eller familjs möjligheter att utnyttja andra inkomstkällor för sitt uppehålle alltid utredas innan stöd beviljas, i första hand förvärvs- och företagarincomester. De som ansöker om utkomststöd skall också hänvisas till de primära sociala förmåner som de har rätt till. I förekommande fall skall de få hjälp med att ansöka om dessa förmåner (se 13 § 1 mom. 4 punkten socialvårdslagen). Primära sociala stödformer i förhållande till utkomststödet är bl.a. pension, dagpenning enligt utkomstskydd för arbetslösa inklusive arbetsmarknadsstöd, de förmåner som tryggar utkomsten enligt olycksfallsförsäkring, avträdelseersättning, dagpenning enligt sjukförsäkringslagen, stöd för hemvård av barn, barnbidrag, bostadsbidrag och studiestöd. De sociala myndigheterna ansvarar emellertid i sista hand för att klientens försörjning är tryggad.

Enligt rådande praxis för tillämpning av lagen om utkomststöd får grunddelen sänkas när den sökande inte anmäler sig som arbetssökande vid Arbetskraftsbyrån. Att någon låter bli att anmäla sig kan tolkas som en försummelse i den mening som 10 § avser och som har lett till att personen inte har kunnat erbjudas arbete eller en Arbetskraftspolitisk åtgärd.

En lagändring (191/2001) som träder i kraft den 1 september 2001 avser att klarlägga i vilka situationer en sökande är skyldig att anmäla sig som arbetssökande vid Arbetskraftsbyrån. Lagen om utkomststöd har fått en ny 2 a § med följande lydelse:

En person i åldern 17 – 64 år som ansöker om utkomststöd är skyldig att anmäla sig som arbetslös arbetssökande vid Arbetskraftsbyrån, om han eller hon inte

- 1) arbetar som löntagare eller företagare,*
- 2) studerar på heltid,*
- 3) är en sådan person som avses i 5 § 1 mom. 4 – 7, 9 eller 12 punkten lagen om utkomstskydd för arbetslösa (602/1984),*
- 4) på grund av anstaltsvård eller på grund av sjukdom som läkare konstaterat är förhindrad att ta emot arbete, eller*
- 5) på grund av någon annan godtagbar och med ovan nämnda orsaker jämförbar orsak är förhindrad att ta emot arbete.*

Om den som ansöker om utkomststöd inte anmäler sig som arbetssökande vid Arbetskraftsbyrån, kan utkomststödets grunddel sänkas så som anges i 10 §.

I 5 § lagen om utkomstskydd för arbetslösa finns bestämmelser om begränsningar i rätten att få arbetslöshetsdagpenning. Bestämmelserna i 1 mom. 4 – 7, 9 och 12 punkten föreskriver att en person inte har rätt att få arbetslöshetsdagpenning i följande fall:

- den som åtnjuter förtida ålderspension eller individuell förtidspension enligt folkpensionslagen (347/1956) eller arbetspensionslagarna eller ålderspension på grundval av anställningsår som berättigar till full pension (4 punkten)
- den som åtnjuter arbetslöshetspension eller pension enligt lagen om förtidspension för frontveteraner (13/1982) (5 punkten)

- den som till följd av sjukdom, lyte eller kroppsskada är arbetsoförmögen; (6 punkten)
- den som har rätt till moderskaps-, faderskaps- eller föräldrapenning enligt sjukförsäkringslagen eller som har beviljats ledighet för havandeskap och barnsbörd eller för vård av barn eller som får specialvårdsersättning (7 punkten)
- för den tid som han åtnjuter generationsväxlingspension enligt lagen om generationsväxlingspension för lantbruksföretagare (1317/1990) eller avträdelsestöd enligt lagen om avträdelsestöd för lantbruksföretagare (1293/1994) (9 punkten)
- den som får rehabiliteringspenning enligt lagen om rehabiliteringspenning (611/1991) eller enligt de lagar, det pensionsreglemente eller de pensionsstadgor som avses i 8 § 4 mom. lagen om pension för arbetstagare eller ersättning för inkomstbortfall på basis av olycksfalls- eller trafikförsäkring eller med stöd av rehabiliteringsstadgandena i lagen om skada, ådragen i militärtjänst (404/1948) (12 punkten).

Någon annan godtagbar orsak att låta bli att anmäla sig som arbetssökande vid Arbetskraftsbyrån enligt 2 a § 5 punkten lagen om utkomststöd är till exempel att personen är familjevårdare i enlighet med familjevårdarlagen (312/1992) eller att han eller hon vårdar en äldre, handikappad eller sjuk person minst fyra timmar om dagen med stöd av ett avtal om stöd för närståendevård som avses i 27 b § socialvårdslagen.

Vid bedömningen om det finns en godtagbar orsak eller inte kan den som bedömer ta hänsyn till om en person vårdar sitt barn hemma alternativt barnet är under skolåldern eller har rätt att få stöd för hemvård av barn med stöd av 3 § lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn (1128/1996). Bedömningen skall göras med hänsyn till att barnets bästa är det primära kriteriet.

Om den sökande inte anmäler sig som arbetslös arbetssökande vid Arbetskraftsbyrån får utkomststödet grunddel sänkas i enlighet med vad som 10 § lagen om utkomststöd föreskriver. (Se närmare om sänkt grunddel i kap. 5.3.8.)

Också när någon själv är orsak till att han eller hon går miste om primära förmåner skall man i fråga om en person som saknar faktiska möjligheter att försörja sig själv bedöma hans eller hennes förutsättningar att få oundgänglig försörjning. Ge personen rådet att ansöka om de primära förmåner som han eller hon kan ha rätt till. Om personen vägrar att ansöka om primära sociala förmåner, trots att han eller hon har rätt till dem, kan detta beaktas då behovet av utkomststöd bedöms. I sådana fall skall man ta hänsyn till från och med vilken tidpunkt stödet kan användas. I de föreskrivna undantagsfallen kan det bestämmas att stödet återkrävs. (Se närmare kap. 8 om återkrav.)

Förhållandet mellan de primära förmånerna och övriga inkomstkällor samt beviljande av utkomststöd ställer till praktiska problem i en del fall. Nedan granskas dels en del klientgrupper, dels underhållsskyldigheten i förhållande till utkomststödet.

3.2. Studerande

För en studerande garanteras uppehållet primärt genom det studiestöd som avses i lagen om studiestöd (65/1994). Stödet skall täcka studie- och levnadskostnaderna under studietiden och består av studiepenning, bostadstillägg och statsborgern för studielån.

Följaktligen är också stöd i form av statsborgen för lån primärt i förhållande till utkomststödet. Men en studerande kan råka ut för en situation då han eller hon inte kan få studiestöd eller saknar tillräckliga medel för sin egen eller familjens försörjning. Då är kommunen skyldig att ge den studerande utkomststöd enligt samma grunder som för alla andra som är i behov av hjälp. Notera att studiestöd vanligen bara beviljas för nio månader om året.

Riksdagens social- och hälsovårdsutskott ansåg i sitt betänkande om propositionen med förslag till lag om utkomststöd att en studerande måste ges andra möjligheter att finansiera sina studier med lån och på liknande villkor, om han eller hon inte kan få studielån från banken till exempel på grund av kreditanmärkningar. Om inga sådana möjligheter finns skall den studerande enligt prövning också kunna finansiera studierna med utkomststöd, ansåg social- och hälsovårdsutskottet. När en studerande fått statsborgen för studielån men av orsakerna ovan inte beviljats lån kan han eller hon hänvisas till Folkpensionsanstaltens studiestödscentral (tfn 020 – 434 66 11) för att få hjälp och råd i sina lånefrågor.

När den studerande inte inom en rimlig tid lyckas få annan finansiering för sina studier för att ersätta studiestödsförmånerna kan hans eller hennes ansökan om utkomststöd inte avslås helt och hållet på denna grund. I rättspraxis har det ansetts att rätten till utkomststöd bestäms dels enligt den sökandes disponibla faktiska inkomster och tillgångar, dels enligt de utgifter som ger honom eller henne rätt att få utkomststöd. I vissa fall har det emellertid ansetts att den studerandes grunddel får sänkas i enlighet med 10 § lagen om utkomststöd. Sänkt grunddel kan komma i fråga när en studerande har fått utkomststöd under en längre tid och studierna är av den arten att han eller hon kunde arbeta tillfälligt eller på deltid.

Om den studerande inte har fått statsborgen för sitt studielån eller banken inte beviljat studielån till exempel på grund av kreditanmärkningar bör studielån inte betraktas som inkomst. När den studerande däremot kan få studielån med statsborgen men av någon orsak inte tar ut lånet får lånet räknas som inkomst i kalkylen, förutsatt att förfarandet är skäligt med hänsyn till den sökandes omständigheter. Förvaltningsdomstolarna har i sin praxis dessutom ansett att den del av studielånet som periodiseras per månad kan räknas som inkomst, även om den studerande inte håller sig till den periodisering som finns inskriven i beslutet om studielån och i stället använder studiestödet redan i början av terminen.

En högskolestuderande hade anhållit om utkomststöd för sommaren 1998. Han hade uppgett att han inte skulle studera under sommaren men inte kunde förvärvsarbeta eftersom han inte hade lyckats ordna med barnomsorg för sitt 8-åriga barn. Studiestödsnämnden hade beviljat personen studiepenning och studielån med statsborgen. Enligt beslutet uppgick borgensbeloppet till 1 300 mark i månaden och sammanlagt till 11 700 mark för en period på nio månader, 1 september 1997 – 31 maj 1998. Under terminen hade den sökande inte anhållit om studielån hos något penninginstitut och således inte tagit ut något studielån. Personen hade klarat sig ekonomiskt på något annat sätt. Enligt beslutet skulle den studerande ta ut lånet senast den 31 juli 1998. Förmånerna enligt lagen om studiestöd är den studerandes primära försörjning och består av bland annat studiepenning och studielån med statsborgen. I juni 1998 bestod

den sökandes disponibla inkomster av studielån med statsborgen eftersom det inte hade framkommit att personen skulle ha varit förhindrad att få respektive ta ut studielån. (HFD 30.11.1999, liggare 3854, omröstning 4-1)

I kap. 3.1. ovan behandlas skyldigheten att anmäla sig som arbetslös arbetssökande vid Arbetskraftsbyrån. Skyldigheten gäller till exempel inte dem som studerar på heltid.

Bestämmelserna om studiestöd kan tas som rättesnöre när det gäller att definiera studier på heltid. I 3 § förordningen om studiestöd (260/1994) sägs följande om studier på heltid:

Studier där målsättningen är att avlägga högskoleexamen betraktas som heltidsstudier.

Gymnasiestudier betraktas som heltidsstudier när deras omfattning enligt lärokursen är sammanlagt minst 75 kurser och den studerande under terminen deltar i minst 10 kurser eller studier som motsvarar dem. De studier som avses i detta mom. betraktas dock som heltidsstudier under en sådan termin då den studerande deltar i minst två prov som ingår i studentexamen. Gymnasiestudier som ordnas i internat betraktas alltid som heltidsstudier.

Yrkesinriktade och andra studier betraktas som heltidsstudier när studiernas omfattning är minst tre studieveckor per studiemånad i genomsnitt. När studiernas omfattning inte har dimensionerats i studieveckor, fordras att den studerande under i genomsnitt minst 25 veckotimmar deltar i undervisning enligt undervisnings- eller utbildningsprogrammet eller i praktik som hör till studierna.

Sådana studier som avses i 2 och 3 mom. betraktas dock inte som heltidsstudier, om studierna genomförs som distans- eller flerformsstudier så att den regelbundna kontakthandledningen eller kontaktundervisningen utgör mindre än en vecka i följd per kalendermånad.

Undervisningsministeriet kan meddela närmare föreskrifter om när studier betraktas som heltidsstudier.

Huvudregeln är att en studerande studerar på heltid när han eller hon har rätt att få studiestöd.

Gymnasiestudier i vuxengymnasium eller på vuxenlinje i gymnasium är inte studier på heltid. En studerande som före den 1 januari 1999 har fått studiestöd för studier som inte längre betraktas som studier på heltid kan få studiestöd för att slutföra dessa studier.

Också en studerande som studerar på heltid kan som regel förpliktas att anmäla sig som arbetslös arbetssökande på Arbetskraftsbyrån under läroanstaltens sommaruppehåll. En högskolestuderande kan få studiestöd för sommaren om han eller hon avlägger studier som ingår i examen och studerar på heltid enligt de regler som fastställts av

studiestödsnämnden. Också studerande vid andra läroanstalter än gymnasier kan få studiestöd på grundval av ett intyg från läroanstalten, när alla studerande på studielinjen studerar på heltid på en ovanlig tid eller när den studerande av orsaker oberoende av honom eller henne själv inte kunnat avlägga studier som ingår i utbildningen under den sedvanliga tiden.

Enligt lagen om studiestöd beviljas studiestöd för avläggande en av högskoleexamen (yrkeshögskolor medräknade) som regel för högst 55 studiemånader. En ändring av lagen om studiestöd (49/1997) trädde i kraft den 1 mars 1997. Enligt ändringen kan de som avlägger medicine licentiatexamen och de studerande som har asiatiska och afrikanska språk och kulturer som huvudämne få studiestöd för 65 månader.

Om studieprestationerna inte motsvarar kraven kan utbetalningen av studiestödet avbrytas. Studierna anses inte ha avancerat tillräckligt mycket om den studerande försummar sina studier eller studierna drar ut på tiden så mycket att studietiden blir avsevärt mycket längre än den högsta tillåtna tiden för studiestöd inom den aktuella studieinriktningen. Vid högskolestudier fastställer studiestödsnämnden bedömningsgrunderna för uppföljningen av studieframstegen. Att studierna är regelbundna övervakas med hjälp av studieprestationsregister och förfrågningar riktade till de studerande.

Den som avlägger högre högskoleexamen kan få förlängd tid för studiestöd. Perioden kan förlängas med högst nio månader om den studerande kan påvisa att dröjsmålet berott på en sjukdom som i avsevärd grad inverkat på studieframgången eller att det funnits något annat synnerligen vägande skäl för eftersläpningen. Något annat synnerligen vägande skäl kan till exempel vara att en nära släkting insjuknar och behöver vård eller att den studerande råkar ut för någon annan svår livssituation. Om studierna drar ut på tiden på grund av exempelvis byte av studieinriktning eller arbete har den studerande inte rätt att få förlängd tid för studiestöd. En förlängning kan bara beviljas om studier på heltid under högst ett läsår betraktas som en förutsättning för att avlägga examen. Då får den studerande inte ha kvar mer än 30 studieveckor av de studier som krävs för examen. Om en studerande anhåller om utkomststöd på grund av förlängd studietid skall han eller hon i första hand ges rådet att anhålla om denna behovspröva-de del av studiestödet.

3.3. Företagare

När en företagare anhåller om utkomststöd är det ofta svårt att fastställa inkomsterna. Man utgår i första hand från de uppgifter som företagaren själv uppger. Om uppgifterna inte räcker till som underlag för ett beslut skall den sökande ges tillfälle att lämna kompletterande uppgifter. En begäran om kompletterande uppgifter skall specificeras. Det är ofta skäl att inte bara utreda företagarens disponibla inkomster utan också företagets tidigare lönsamhet och företagarens möjligheter att i framtiden få adekvata inkomster av sin rörelse. Dessutom bör det utredas vilka följderna är om rörelsen upphör. Utredningen kan innehålla aktuella uppgifter för ansökningsdagen alternativt uppgifter för tiden närmast före ansökan som ger information om företagarens ekonomiska ställning. Bland dessa uppgifter märks företagets bokslut och revisionsberättelse för den senast avslutade räkenskapsperioden, kontoutdrag och/eller mellanbokslut, företagets och företagarens senaste deklarationer, lönebesked, utlåtanden från Arbetskraftsmyndigheten och FPA, amorteringsplan och räntesats för långfristigt främmande ka

pital och andra liknande uppgifter som ger en realistisk bild av företagarens och företags ekonomiska läge. Handlingarna skall särskilt utnyttjas till att ta reda på hur stora disponibla tillgångar företagen har.

Det är oändamålsenligt att under en längre tid med hjälp av utkomststöd trygga försörjningen för en företagare som bedriver en uppenbart olönsam verksamhet. När en företagare från sitt företag får eller har möjlighet att få till exempel en inkomst som motsvarar minst grunddagpenningen inom utkomstskyddet för arbetslösa kan det vara motiverat att han eller hon beviljas utkomststöd. Också i andra fall kan det vara befogat att bevilja utkomststöd för en kortare tid. Om skälighetsprövning tillämpas kan de ofta säsongbetonade inkomsterna från ett företag slås ut över en längre tidsperiod. Då är det viktigt att se till företagarens och hela familjens situation i övrigt och bedöma hur den påverkar företags resultat.

Det finns en särskild blankett (Utredning över inkomst av företag; kommunblankett nr e 6529) för utredning av företagares inkomster. Blanketten kan beställas från Edita, tfn 09 – 566 02 52, fax 09 – 566 03 47. Det går också bra att beställa den på Editas webbplats; adressen är www.edita.fi. Vid utvärderingar av företagsverksamhet kan man med fördel vända sig till skattemyndigheterna eller den kommunala näringsombudsmannen för att få hjälp.

3.4. Värnpliktiga och civiltjänstgörare

Enligt 50 b § värnpliktslagen (452/1950) har en värnpliktig som tjänstgör enligt värnpliktslagen rätt till fri inkvartering, kost, beklädnad, hälsovård och till fritt uppehälle i övrigt. Den som fullgör sin civiltjänst har enligt 22 § civiltjänstförordningen (1725/1991) motsvarande förmåner.

I rättspraxis har tolkningen vanligen varit att värnpliktiga och civiltjänstgörare inte har rätt att få utkomststöd till exempel för veckoslutspermissioner och andra liknande permissioner.

Enligt militärunderstödslagen (781/1993) kan värnpliktiga och civiltjänstgörare av särskilda skäl få bostadsunderstöd under tjänstgöringstiden. Därtill kan kommunerna utifrån fastställda kriterier ge ut förebyggande utkomststöd.

3.5. Fångar

I slutna fängelser svarar fängelset för fångarnas dagliga uppehälle. Enligt fängsvårdsförordningen (878/1995) skall fängelset förutom för fångarnas boende också sörja för deras klädsel och kost samt en adekvat hälso- och sjukvård. Fångar som avtjänar sitt straff på öppen anstalt måste använda egna kläder. Fångar på öppna anstalter betalar en ersättning för kost och logi till anstalten. De som avtjänar ett straff får en arbetspenning, lön eller en sysselsättningspenning när de deltar i arbete eller annan sysselsättning. Justitieministeriets fängsvårdsavdelning har meddelat närmare föreskrifter om bland annat beloppen för fångars arbetspenning och disponibla medel, deras klädsel och tandvård vid fängsvårdsanstalter.

Fångar på slutna anstalt som deltar i arbete eller annan sysselsättning får 350 – 850 mark i månaden i arbetspenning. De som är frånvarande av godtagbara skäl får ungefär 195 mark i månaden i dispositionsmedel. Inga dispositionsmedel betalas ut om en fånge vägrar delta i sysselsättning. Numera dras inga belopp av för framtida behov efter frigivning så fångarna får disponera medlen själva.

Fångar som avtjänar sitt straff i öppna fängelser eller på avdelning på öppet fängelse får omkring 3 500 – 4 200 mark i månaden i lön för arbete och i snitt 6 300 mark i månaden på arbetskoloni. De som deltar i annan sysselsättning får 800 – 1 250 mark i månaden i sysselsättningspenning. Både lön och sysselsättningspenning är skattepliktig inkomst. I motsats till reglerna för slutna anstalter betalar fångarna en ersättning (totalt cirka 1 500 mk per månad) för logi, kost och utrustning till anstalten från sin lön. I förekommande fall utmäts inkomsterna, och underhåll dras av om fången är underhållsskyldig. Underhållsbeloppen skickas sedan till socialnämnden som låter dem gå vidare till de underhållsberättigade. På öppna anstalter måste fångarna använda egna kläder.

Rannsakningsfångar är inte skyldiga att delta i arbete eller annan sysselsättning. Fängelset skall i mån av möjlighet ge dem chansen att göra det. Men detta är inte alltid möjligt och rannsakningsfångar får då ingen arbetspenning. När en rannsakningsfånge inte har några andra tillgångar kan det vara motiverat att bevilja till exempel dispositionsmedel som förebyggande utkomststöd på samma grunder som för personer som får institutionsvård (minst 450 mark i månaden).

Enligt fångvårdsförordningen har fångar rätt att få adekvat hälso- och sjukvård och rehabilitering. Med tillstånd från fängelseläkaren får en fånge gå på undersökningar och söka vård på egen bekostnad. Fängelserna tillhandahåller tandvård för fångar om det är nödvändigt på grund av sjukdom eller för att förebygga en betydande skada. Glasögon finansieras inte. Ett undantagsfall är när en fånge inte har någon hemkommun i Finland.

Fångvårdsanstalten svarar inte för de kostnader som en fånge har för att upprätthålla förhållandena utanför fängelset eller kontakterna med närstående. Till dessa kostnader räknas hyra för bostad, telefonavgifter, brevporto, kostnaderna för en del av resorna med tillstånd att avlägsna sig från fängelset osv. Fångar kan dessutom ha andra nödvändiga utgifter som inte ersätts av fångvårdsanstalten. Familjen kan ha utgifter för till exempel resor till fängelset för att träffa fången.

En fånge får således inte alla de utgifter som kan beaktas för utkomststöd betalda med stöd av fångvårdsförordningen. Det är viktigt att utreda vad en fånge faktiskt kan få betalt för av fångvårdsanstalten och vilka inkomster fången i själva verket har. Socialbyrån kan vända sig till fängelset, till exempel socialarbetaren där, för att få kompletterande information.

3.6. Skuldsanering

Skuldsanering kan ses som en primär stödform för att trygga någons försörjning.

Skuldsanering betyder att en gäldenär som omfattas av skuldsanering för privatpersoner får behålla så mycket av sina tillgångar att han eller hon kan betala sina oundgängliga utgifter med egna inkomster. Det kan i vissa fall vara befogat att bevilja någon som omfattas av skuldsanering utkomststöd, om personens situation förändras.

Utkomststödet ger i vissa fall garantier för att gäldenären kan följa sitt betalningsprogram trots att hans eller hennes betalningsförmåga tillfälligt är nedsatt. På så sätt undviker gäldenären utsökning. När det inte är fråga om tillfälliga förändringar skall gäldenären uppmanas att vända sig till borgenären för att förhandla om lägre amorteringar. Enligt lagen om skuldsanering för privatpersoner kan betalningsprogrammet ändras om gäldenärens betalningsförmåga försämrats långvarigt så att det inte rimligen kan förutsättas att han eller hon uppfyller sin betalningsskyldighet enligt betalningsprogrammet. I sådana fall kan gäldenären rådas att söka ändring i betalningsprogrammet hos tingsrätten.

3.7. Försörjningsplikt

I 2 § 2 mom. lagen om utkomststöd definieras försörjningsplikten på följande sätt:

Var och en är skyldig att enligt bästa förmåga dra försorg om sig själv och sitt eget uppehälle samt i den omfattning som bestäms i äktenskapslagen (234/1929), lagen om underhåll för barn (704/1975) och i annan lag om sin makes samt sina minderåriga barns och adoptivbarns uppehälle.

När man tar ställning till en sökandes behov av utkomststöd skall man väga in att var och en är skyldig att enligt bästa förmåga dra försorg om sig själv och sitt eget uppehälle. En sökande kan fullfölja denna skyldighet till exempel genom att gå ut i förvärvslivet antingen på egen hand eller via arbetsförmedlingen.

Vidare är var och en skyldig att dra försorg om sin makes och sitt minderåriga barns och adoptivbarns uppehälle på det sätt som andra lagar föreskriver.

Enligt 46 § äktenskapslagen skall vardera maken efter förmåga bidra till familjens gemensamma hushåll och makarnas underhåll. I äktenskapslagen nämns inte längre att vardera maken är skyldig att bidra till underhållet för den andra makens minderåriga barn.

Bestämmelser om barns rätt till underhåll från föräldrarna finns i lagen om underhåll för barn. Där sägs att barn har rätt att få tillräckligt underhåll som föräldrarna efter förmåga svarar för. Bara föräldrar eller adoptivföräldrar har försörjningsplikt gentemot ett barn. Den som förordnats till barnets vårdnadshavare i stället för eller tillsammans med en förälder är inte skyldig att försörja ett barn i sin vårdnad. Bestämmelser om

försörjningsplikt ingår bland annat också i skadeståndslagen (412/1974) och brottsskadelagen (935/1973).

I 3 § lagen om underhåll för barn föreskrivs följande:

Barns rätt att erhålla underhåll av föräldrarna upphör när barnet fyller aderton år.

Föräldrarna svarar för kostnaderna för barnets utbildning även efter det barnet fyllt aderton år, om detta prövas skäligt. Härvid beaktas särskilt barnets anlag, utbildningstiden och kostnaderna för utbildningen samt barnets möjligheter att efter avslutad utbildning självt svara för kostnaderna för denna.

Den försörjningsplikt för föräldrar som 2 § 2 mom. lagen om utkomststöd avser gäller bara minderåriga barn. En myndig studerandes möjligheter att få underhåll från sina föräldrar bygger inte på 2 § 2 mom. lagen om utkomststöd, utan avser situationer enligt 2 § 1 mom. när en studerande kan få ett skäligt uppehälle eller en del av det på något annat sätt. Detta innebär samtidigt att utkomststöd till myndiga studerande inte kan återkrävas av föräldrarna.

När en studerande anhåller om utkomststöd är det bäst att utreda om han eller hon får ekonomiskt stöd från sina föräldrar eller andra anhöriga. Om det till exempel visar sig att det i själva verket är föräldrarna till en myndig studerande som står för sitt barns utkomst under studietiden bör inte utkomststöd beviljas. När understödet från föräldrarna inte täcker alla utgifter som skall beaktas när utkomststöd beviljas kan understödet antecknas som den studerandes inkomst i kalkylen, förutsatt att det inte är fråga om understöd som enligt 11 § 2 mom. lagen om utkomststöd skall anses som ringa. Det krävs alltså att den studerande de facto får understöd av sina föräldrar. Det räcker alltså inte med bedömningen att föräldrarna har möjligheter att ge sitt studerande barn ekonomiskt bidrag som kriterium för att avslå ansökan.

Högsta förvaltningsdomstolen säger bland annat följande i motiven till ett utslag:

Enligt lagen om utkomststöd är föräldrarna inte försörjningspliktiga gentemot sina myndiga barn. Föräldrarnas försörjningsplikt kan inte heller motiveras med 3 § 2 mom. lagen om underhåll för barn, som föreskriver att föräldrarna svarar för kostnaderna för barnets utbildning. Om den som anhåller om utkomststöd de facto får medel av sina föräldrar till sitt uppehälle eller annan försörjning skall dessa betraktas som disponibla medel.

X hade inte haft andra inkomster än 1 270 mark i månaden i studiepenning. X hade inte förnekat att han fram till den 31 maj 1999 delvis hade fått sin utkomst av föräldrarna. Enligt föräldrarnas utredning av familjens inkomster hade inkomsterna bara räckt till för att ge X medel för hans försörjning för en del av grunddelen. Eftersom föräldrarna enligt lagen om utkomststöd inte är försörjningspliktiga gentemot sina myndiga barn hade mamman till X inte varit tvungen att sälja ut en del av sina tillgång

ar för att få medel till X:s försörjning. Med beaktande av dessa omständigheter var det inte bevisat att X hade fått en del av sin utkomst med hjälp av understöd från föräldrarna i juni - juli 1999. (HFD 21.11.2000, liggare 3001, omröstning 4-1.)

Försummelse av försörjningsplikten är ingen grund för att avslå en ansökan om utkomststöd. Uppsåtlig försummelse av den privaträttsliga försörjningsplikt som grundar sig på lag kan emellertid utgöra en grund för återkrav av utkomststödet. Återkrav behandlas närmare i kap. 8.

3.8. Enskilt stöd för tryggnad av ett skäligt uppehälle

Myndiga personer som inte berörs av föräldrarnas försörjningsplikt, men som till exempel fortfarande bor hos sina föräldrar är en grupp sökande, vars verkliga behov av stöd kan vara svårt att bedöma. Om en sådan person får understöd av sina föräldrar kan det anses att han eller hon får ett skäligt uppehälle eller en del av det tryggt enligt det som 2 § 1 mom. lagen om utkomststöd avser med på annat sätt. Också i dessa fall är det nödvändigt att utreda personens möjligheter till primära förmåner, till exempel bostadsbidrag. Om det inte finns någon utredning om behovet av att helt eller delvis täcka stödet med bidrag och andra inkomster eller tillgångar, beviljas stödet utifrån ett uppskattat behov som grundar sig på en utkomststödsräkyl.

3.9. Utkomststödet förhållande till barnskyddet och stödåtgärder för handikappade

Ekonomiskt stöd kan också beviljas med stöd av till exempel barnskyddslagen (683/1983) och lagen om service och stöd på grund av handikapp (380/1987). Utkomststödet skall utnyttjas i sista hand i förhållande till dessa stödformer. I praktiken innebär detta att stöd beviljas på grundval av dessa lagar om en person eller en familj har rätt till ekonomiskt stöd enligt de lagar som har företräde.

Enligt 13 § **barnskyddslagen** skall kommunen utan dröjsmål ordna med tillräckligt ekonomiskt stöd och avhjälpa bristerna i boendeförhållandena eller ordna en bostad som motsvarar behovet, när behovet av barnskydd i väsentlig mån beror på otillräcklig utkomst, bristfälliga boendeförhållanden eller avsaknad av bostad eller när dessa omständigheter utgör ett väsentligt hinder för barnets, familjens eller en sådan ung persons rehabilitering som håller på att bli självständig och som varit klient hos barnskyddet innan han fyllt 18 år. Utöver detta skall kommunen i förekommande fall bland annat stödja barn eller unga i deras skolgång, förvärvande av yrke, anskaffning av bostad och placering i arbete, i deras fritidsintressen och vid tillgodoseende av andra personliga behov genom att ge ekonomiskt och annat stöd.

Enligt 34 § 1 mom. barnskyddslagen skall kommunen alltid ordna eftervård för ett barn eller en ung person sedan vård utom hemmet har avslutats. Detta skall bland annat ske genom ekonomiskt stöd till ett barn eller en ung person som varit i vård utanför hemmet samt deras föräldrar och vårdnadshavare och den som svarar för deras vård och uppfostran. Skyldigheten att ordna eftervård upphör när den unga personen fyller 21 år.

En handikappad sökande skall ges rådet att anhålla om den service och de ekonomiska stödformer som han eller hon kan få med stöd av **lagen om service och stöd på grund av handikapp**. Enligt denna lag avses med en handikappad en person som på grund av en skada eller en sjukdom under långa tider har särskilda svårigheter att klara av de funktioner som hör till normal livsföring.

Enligt 8 § lagen om service och stöd på grundval av handikapp skall kommunen ge gravt handikappade skälig färdtjänst inklusive följeslagarservice, tolktjänst och serviceboende på det sätt som närmare föreskrivs genom förordning, om personen på grund av sitt handikapp eller sin sjukdom nödvändigt behöver servicen för att klara av de funktioner som hör till normal livsföring.

Enligt 9 § lagen om service och stöd på grundval av handikapp får en handikappad ersättning enligt de behov som följer av handikappet och sjukdomen, helt eller delvis för sina kostnader för att anställa en personlig hjälpare samt för annat stöd som behövs för att syftet med lagen skall nås. På motsvarande sätt ersätts extra kostnader för nödvändiga kläder och specialkost som är nödvändig på grund av handikappet eller sjukdomen. Kommunen skall också ersätta en gravt handikappad för skäliga kostnader för ändringsarbeten i bostaden och för anskaffning av redskap och anordningar i bostaden, om åtgärderna med hänsyn till handikappet eller sjukdomen är nödvändiga för att han eller hon skall klara av de funktioner som hör till normal livsföring och personen inte är i behov av fortgående anstaltsvård.

Dessutom har en handikappad rätt att få ersättning för kostnader för anskaffning av redskap, maskiner och anordningar som han eller hon behöver för att klara av sina dagliga funktioner i enlighet med vad som närmare föreskrivs i förordningen om service och stöd på grundval av handikapp (759/1987).

4. UTKOMSTSTÖDET BEVILJAS AV DEN KOMMUN DÄR DEN SÖKANDE VISTAS

I 14 § lagen om utkomststöd finns följande bestämmelser om sökande och beviljande av utkomststöd:

Utkomststöd beviljas på ansökan av organet i den kommun inom vilken personen eller familjen stadigvarande vistas.

Om personen eller familjen annars än tillfälligt vistas i flera kommuner än en, beviljas utkomststöd av organet i den kommun inom vilken personen eller familjen vistas då utgifterna uppkom.

Om behovet av stöd är brådskande, beviljas utkomststöd av organet i den kommun där familjen eller personen vistas då ansökan görs.

Utkomststödsärenden skall i kommunen behandlas utan dröjsmål. (L 923/2000).

I 9.2. nedan redogörs närmare för bestämmelsen i 4 mom. att kommunen utan dröjsmål skall behandla utkomststödsärenden.

Utkomststöd beviljas utifrån ansökan. Vem som helst i familjen som är myndig kan ansöka om utkomststöd för familjen. I praktiken betyder detta någondera föräldern. En omyndig persons rätt att ansöka om utkomststöd bestäms enligt den faktiska situationen. Som regel är det intressebevakaren som för den omyndiges talan. På grund av utkomststödet natur är det med avseende på ansökningen inte alltid den bästa möjliga utvägen att följa exakta kriterier, eftersom syftet är att garantera en persons utkomst i sista hand. Det väsentliga är att de som är i behov av stöd får det stöd de behöver. Utkomststöd som en minderårig får kan återkrävas av den person som är skyldig att försörja honom eller henne.

Bestämmelserna i 14 § lagen om utkomststöd gäller huvudsakligen ansvaret att ordna med stöd. Enligt 1 mom. beviljas utkomststöd av organet i den kommun inom vilken personen eller familjen stadigvarande vistas. Normalt sett är utredningen av den stadigvarande vistelsekommunen inte något problem. Vanligen är den kommun där en person stadigvarande vistas den kommun, där personen eller familjen har sin stadigvarande bostad. Bestämmelsen innebär också att vistelsekommunen skall slås fast självständigt för varje stödtagare. Familjemedlemmar kan ha olika vistelsekommuner i det avseende som bestämmelsen avser.

X var stadigvarande bosatt i staden S och maken i staden N. Enligt 3 § lagen om utkomststöd avser lagen med familj bland andra äkta makar som bor i gemensamt hushåll. I ärendet har inte getts någon utredning om att makarna bott i ett gemensamt hushåll. X:s rätt till utkomststöd måste i detta fall bedömas utgående från de utgifter, disponibla inkomster och tillgångar som ger honom rätt att få utkomststöd. Vid bedömningen måste också utgifter för boende till ett behövligt belopp beaktas. Medel som den sökande får av sin äkta make skall räknas in i de disponibla medlen, om den sökande de facto har fått medlen av sin make. (HFD 29.12.2000, liggare 3424)

Eftersom kommunens skyldighet att ordna stöd, i detta fall att bevilja utkomststöd, är bunden till begreppet stadigvarande vistelse, uppstår detta ansvar som regel inte vid en mycket kortvarig eller tillfällig vistelse i en annan kommun. Ett tillfälligt besök i en annan kommun, exempelvis en kort semesterresa eller ett besök hos bekanta, betyder inte att personens eller familjens stadigvarande vistelsekommun har ändrats. Då är alltså den faktiska vistelsekommunen fortfarande skyldig att ordna med stöd.

Högsta förvaltningsdomstolen har ansett att vistelse någon annanstans än i den stadigvarande vistelsekommunen i medeltal i sju dagar i månaden på veckoslut är att jämföras med den typ av tillfälliga besök som inte ger rätt att minska den sökandes rätt att få utkomststöd för utgifter som ingår i grunddelen från sin stadigvarande vistelsekommunen. (HFD 18.12.2000, liggare 3248)

Bestämmelsen i 2 mom. gäller situationer där personen vistas i flera kommuner än en annars än tillfälligt. En sådan situation kan uppstå när personen bor stadigvarande i sin hemkommun men studerar i en annan kommun. Om vistelsen i studiekommunen är av

stadigvarande karaktär, till exempel när personen också har bostad i studiekommunen och vistas i denna kommun på vardagar, fördelas ansvaret för att tillhandahålla stödet mellan dessa två kommuner.

Utkomststöd beviljas i dessa fall av den kommun där personen vistas och inom vars område personen eller familjen haft utgifter som orsakats av vistelsen. Kommunens ansvar sträcker sig således bara till de kostnader som uppstått eller förorsakats på grund av stadigvarande vistelse i denna kommun.

Ansvaret för att ordna med stöd kan alltså fördelas mellan flera kommuner. När understöd beviljas skall kommunerna sinsemellan utreder vilka av de kostnader och utgifter som ger den sökande rätt till utkomststöd gäller vistelse i respektive kommun. I exemplet ovan ansvarar organet i studiekommunen för boendekostnaderna på studieorten och organet i hemkommunen för boendekostnaderna i den egentliga hemkommunen. Övriga utgifter som ingår i grunddelen och skäliga utgifter som skall beaktas prövas särskilt. Beträffande inkomster och tillgångar skall 15 § 2 mom. tillämpas så att inkomsterna beaktas för samma perioder som utgifterna begränsas till.

Bestämmelsen i 3 mom. gäller situationer då behovet av utkomststöd är brådskande. Sådana situationer kan uppstå till exempel när en person är i behov av utkomststöd av någon annan orsak än sin stadigvarande vistelse. I sådana fall skall personen eller familjen beviljas en andel i behövlig utsträckning, exempelvis en biljett till den egentliga hemkommunen och nödvändiga hälso- och sjukvårdsutgifter. Av inkomster och tillgångar beaktas på motsvarande sätt bara de som vid denna tidpunkt är disponibla.

Av paragrafen framgår också att de utgifter som skall beaktas måste ha uppstått i en kommun i Finland. Syftet med bestämmelsen har inte varit att utvidga kommunernas ansvar för att ordna med stöd till att kommunerna är skyldiga att bevilja utkomststöd för andra utgifter än de som beror på vistelse inom kommunen.

När en person har beröringspunkter med flera kommuner kan det vara svårt att avgöra vilken kommun som är skyldig att ge ut utkomststöd (se närmare 5.4.4. angående HFD:s utslag i ett sådant fall). I oklara fall är det bäst att kommunerna sinsemellan försöker fördela ansvaret. I detta fall är det alltid viktigt att se till att den sökande inte går miste om det stöd han eller hon har rätt till för att kommunerna är oeniga om ansvarsfördelningen.

Utlänningar och invandrare som sökande av utkomststöd behandlas närmare i kap. 6.

5. UTKOMSTSTÖDETS STRUKTUR OCH STORLEK

5.1. Hur utkomststöd fastställs

Målet har varit att utforma utkomststödet struktur och storlek så att stödet täcker en tillräcklig grundläggande konsumtion för dem som är i behov av stödet. Meningen är också att nivån på stödet skall vara så lika som möjlig i hela landet.

I 6 § lagen om utkomststöd ingår följande grundläggande bestämmelse om hur utkomststödet storlek fastställs:

Utkomststödet belopp är skillnaden mellan de utgifter och de disponibla inkomster och tillgångar som fastställs enligt denna lag.

5.2. Utgifter som skall beaktas

I 7 och 8 § lagen om utkomststöd anges de utgifter som skall beaktas när utkomststöd beviljas. Följande bestämmelser gäller alla utgiftsgrupper:

(7 § 1 mom.) Då utkomststöd beviljas beaktas dels utgifter som täcks med en grunddel (grunddel), dels andra utgifter som beaktas i behövlig utsträckning (tilläggsdel).

(8 §) Utgifter beaktas inte som berättigande till utkomststöd till den del ersättning eller motsvarande förmån erhålls på någon annan grund.

Bestämmelserna i 8 § ger enligt principen om stöd som betalas i sista hand möjlighet att som utgifter som avses i denna lag bara beakta de utgifter som inte ersätts av något annat system eller som den sökande inte kan få på någon annan grund. Paragrafen kan dessutom tillämpas till exempel när det gäller att bedöma behovet av utkomststöd hos en person som vårdas på institution. Som utgift som berättigar till utkomststöd beaktas inte de utgifter som motsvarar förmåner som ingår i institutionsvården. Beroende på vilken typ av vård det är fråga om kan dessa förmåner utöver kost bestå av till exempel hälso- och sjukvård och kläder. Men den som är intagen för institutionsvård kan ha sådana utgifter som berättigar till utkomststöd, när de inte ingår i förmånerna i institutionsvården.

En person som är intagen för kortvarig institutionsvård skall i utkomststöd få minst så mycket disponibla medel som motsvarar det belopp som avses i 15 § förordningen om klientavgifter inom social- och hälsovården (912/1992). Beloppet enligt förordningen är *minst* 450 mk i månaden. Dessutom beaktas i behövlig utsträckning de utgifter som enligt 1 § förordningen om utkomststöd täcks med tilläggsdel.

5.3. Grunddel

5.3.1. Vad omfattar grunddelen?

I 7 § 2 mom. lagen om utkomststöd finns följande definition på vad som ingår i grunddelen:

Till de utgifter som täcks med grunddelen hör utgifter för kost och kläder, smärre hälso- och sjukvårdsutgifter samt utgifter som beror på personlig hygien och hemmets hygien, användning av lokaltrafik, prenumeration på dagstidning, televisionslicens, användning av telefon, hobby- och rekreationsverksamhet samt motsvarande utgifter som hänförs till en persons och familjs dagliga uppehälle. Dessutom ingår i grunddelen sju

procent av det nödvändiga beloppet av boendeutgifterna enligt 6 § lagen om bostadsbidrag (408/1975).

5.3.2. Grunddelens storlek

I 9 § finns följande bestämmelser om grunddelens storlek:

Utkomststödets grunddel per månad är

- 1) för ensamstående och en ensamförsörjare i första kommungruppen enligt folkpensionslagen (347/1956) 2 021 mark och i andra kommungruppen 1 934 mark,*
- 2) för andra personer över 18 år än de som avses i 1 punkten 85 procent av grunddelen enligt 1 punkten, om inte 3 punkten föranleder annat,*
- 3) för personer över 18 år som bor tillsammans med sina föräldrar 73 procent av grunddelen enligt 1 punkten,*
- 4) för barn mellan 10 och 17 år 70 procent av grunddelen enligt 1 punkten, samt*
- 5) för barn under 10 år 63 procent av grunddelen enligt 1 punkten.*

Grunddelen enligt 1 mom. 1 punkten tillkommer även en förälder som bor tillsammans med sitt barn som fyllt 18 år och inte är gift eller bor under äktenskapsliknande förhållanden enligt 3 § 1 mom. i denna lag.

Om till familjen hör flera barn enligt 1 mom. 4 och 5 punkten är grunddelen för det andra barnet fem procentenheter och för det tredje och vart och ett av de därpåföljande barnen tio procentenheter lägre än vad som bestäms i 1 mom.

Om indexjustering av grunddelen bestäms genom förordning.

Från och med den 1 januari 2001 är grunddelen för ensamstående och ensamförsörjare i första kommungruppen 2 152 mark och i andra kommungruppen 2 059 mark.

Grunddelen är en hypotetisk kalkyl över storleken på de utgifter för det dagliga uppehållet som svarar mot olika persongrupperns minimikonsumtionsnivå. De gällande beloppen från och med den 1 januari 2001 anges i bilaga 10.

Meningen är att den sökande inte skall behöva lämna någon utredning om hur grunddelen används. I undantagsfall måste en uppskattning göras av storleken på de utgifter som täcks med grunddelen när någon utgiftsgrupp inte beaktas i utkomststöd eftersom den sökande får ersättning eller motsvarande förmån på någon annan grund. Å andra sidan utgör grunddelen minimibeloppet för de utgifter som avses bli täckta med grunddelen. Det är möjligt att avvika från minimibeloppet till förmån för klienten om detta anses nödvändigt på grund av en persons eller familjs särskilda behov eller förhållanden.

5.3.3. Grunddelen för ensamstående och ensamförsörjare

Bestämmelser om grunddelens storlek för ensamstående och ensamförsörjare finns i 9 § 1 mom. 1 punkten i lagen om utkomststöd. Grunddelens storlek för andra personer som ingår i familjen utgörs av en procentandel av grunddelen för ensamstående i enlighet med vad som föreskrivs i 9 §.

Enligt 2 mom. tillkommer grunddelen för ensamstående också en förälder som bor tillsammans med sitt barn som fyllt 18 år och inte är gift eller bor under äktenskapsliknande förhållanden enligt 3 § 1 mom. lagen om utkomststöd.

Beräkningskriterierna för grunddelen baserar sig på en konsumtionsutredning. För en ensamstående är beloppen enligt nivån det tredje kvartalet 2000 följande:

	Grunddelen	Grupp I mk/mån	Grupp II mk/mån
Kost	48	1 033	988
Kläder	9	193	185
Information (tidning, TV, användning av telefon)	12	258	247
Smärre hälso- och sjukvårdsutgifter	3	65	62
Övriga utgifter som hänför sig till det dagliga uppehållet ^{*)}	28	603	577
Sammanlagt	100	2 152	2 059

*) Utgifter som beror på personlig hygien och hemmets hygien, resor för att utträtta ärenden, utgifter för hobbyverksamhet och rekreation och liknande utgifter som hänför sig till det dagliga uppehållet samt 7 % av boendeutgifterna.

Ministeriet framhåller att uppställningen främst beskriver de belopp som ensamstående personer i de två lägsta inkomstfemtedelarna använder till de konsumtionsutgifter som ingår i utkomststödet grunddel. Beloppen grundar sig på en konsumtionsundersökning från 1995 och är ändrade enligt prisnivån under tredje kvartalet 2000. Men de kan tas som vägledande kriterier när den sökande får bidrag för respektive utgifter från någon annan källa.

5.3.4. Grunddelen för andra personer över 18 år

Bestämmelser om denna grunddel finns i 9 § 1 mom. 2 punkten i lagen om utkomststöd. Den gäller för myndiga personer som av varierande skäl bor i gemensamt hushåll (äka makar, samboende, syskon som bor tillsammans eller personer av samma kön som bor i gemensamt hushåll). En förutsättning för att denna grunddel får tillämpas är att personerna de facto bor i gemensamt hushåll. Gemensamt bostad behöver inte nödvändigtvis innebära gemensamt hushåll. Gemensamt hushåll avser i först hand att medlem

marna i hushållet har gemensam mathållning och att bruksvarorna i hemmet, TV, dagstidningar hushållsapparater etc., används gemensamt.

Det bör också noteras att båda parter betraktas som självständiga inkomstagare och att utkomststödet därför beräknas separat för vardera, när myndiga personer som inte utgör en familj enligt 3 § lagen om utkomststöd bor i gemensamt hushåll. Storleken på deras grunddel fastställs dock enligt detta lagrum. (Se närmare kap. 5.8. för definition av familj i lagen om utkomststöd)

5.3.5. Grunddelen för personer över 18 år som bor hos sina föräldrar

Bestämmelser om grunddelens storlek för den som fyllt 18 år och bor hos den ena eller båda föräldrarna finns i 9 § 1 mom. 3 punkten lagen om utkomststöd.

Notera att det görs en egen kalkyl för dessa personer. Kalkylen tar bara hänsyn till de av personens egna inkomster och utgifter som berättigar till utkomststöd. Lagen anger ingen övre åldersgräns.

5.3.6. Grunddelen för barn

Bestämmelser om grunddelens storlek för barn finns i 9 § 1 mom. 4 och 5 punkten samt 9 § 3 mom. lagen om utkomststöd. Det görs ingen separat kalkyl för minderåriga barn utan de tas upp i kalkylen för sina föräldrar.

Om ett minderårigt barn måste flytta till annan ort till exempel på grund av studier och föräldrarna inte kan stå för de kostnader som denna livssituation medför kan barnet beviljas utkomststöd på vistelseorten. Men vanligen är studiestöd och studielån i sådana fall de primära inkomstkällorna. En ung människa kan också flytta bort hemifrån på grund av konflikter med föräldrarna. I sådana fall har han eller hon ofta inga primära förmåner eller inkomster för att trygga försörjningen.

En ung person som bor ensam får inte samma boendeförmåner som de som bor i gemensamt hushåll med resten av familjen. Därför är det motiverat att ta grunddelen för ensamstående som kriterium när anhållan om utkomststöd behandlas.

Som regel upphör inte föräldrarnas försörjningsplikt när en person under 18 år flyttar bort hemifrån. Utkomststödet till en ung person kan återkrävas hos föräldrarna om de uppsåtligen har försummat sin försörjningsplikt och återkravet är skäligt med hänsyn till föräldrarnas omständigheter. (Se 21 § lagen om utkomststöd; närmare information om återkrav i kap. 8)

5.3.7. Indexjustering av grunddel

Bestämmelser om indexjustering av grunddelen finns i 2 § förordningen om utkomststöd. Enligt en ändring av förordningen som trädde i kraft den 1 april 2001 (112/2001) har paragrafen följande lydelse:

De belopp som nämns i 9 § lagen om utkomststöd justeras enligt lagen om bindande av de i folkpensionslagen stadgade pensionerna och understöden vid levnadskostnaderna (348/1956).

I praktiken indexjusteras beloppen i början av varje år i enlighet med poängtalet för folkpensionsindexet. Det i sin tur räknas ut på grundval av det genomsnittliga poängtalet för levnadskostnadsindexet det tredje kvartalet det föregående kalenderåret. Den senaste indexjusteringen av gruddelarna enligt lagen om utkomststöd är från den 1 januari 2001. I fortsättningen kommer ministeriet att informera kommunerna om hur indexjusteringar påverkar gruddelarna genom kommuninformation.

5.3.8. Sänkt grunddel

Bestämmelser om sänkt grunddel finns i 10 § lagen om utkomststöd enligt följande (den sista meningen i 1 mom. och 3 mom. har fogats till lagen genom lag 191/2001 om ändring av lagen om utkomststöd; den träder i kraft den 1 september 2001; dessutom har den svenska språkdräkten i 3 mom. setts över):

Föranleds behovet av utkomststöd av att en person utan motiverat skäl har vägrat att ta emot ett arbete som erbjudits honom eller henne individuellt och bevisligen eller att delta i en sådan arbetskraftspolitisk åtgärd som under en skälig tid skulle trygga hans eller hennes utkomst eller har han eller hon genom sin försummelse föranlett att arbete eller en arbetskraftspolitisk åtgärd inte har kunnat erbjudas honom eller henne, kan grunddelens belopp för hans eller hennes vidkommande sänkas med högst 20 procent. På motsvarande sätt kan förfaras, om en person på vilken lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001) skall tillämpas förfar på det sätt som avses i 10 § 3 mom. eller 19 § 2 mom. i nämnda lag.

I samband med sänkningen av grunddelen skall alltid, om möjligt tillsammans med den som söker utkomststödet och vid behov i samarbete med arbetskraftsmyndigheterna och andra myndigheter, upprättas en handlingsplan för att hjälpa klienten att klara sig på egen hand.

Om någon upprepade gånger utan motiverat skäl har vägrat att ta emot arbete enligt 1 mom. eller genom upprepade försummelser har föranlett att sådant arbete inte har kunnat erbjudas honom eller henne, kan grunddelens belopp för hans eller hennes vidkommande sänkas med ett större belopp än vad som nämns i 1 mom. dock sammanlagt med högst 40 procent. På samma sätt kan förfaras om en person, efter att grunddelen av utkomststödet har sänkts enligt 1 mom., utan motiverat skäl vägrar delta i en arbetskraftspolitisk åtgärd eller genom sin verksamhet föranleder att ingen arbetskraftspolitisk åtgärd kan erbjudas honom eller henne och om han eller hon dessutom utan motiverat skäl vägrar delta i handlingsfrämjande verksamhet enligt planen i 2 mom. På motsvarande sätt kan förfaras om en person på vilken lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte skall tillämpas förfar på det sätt som avses i 21 § i nämnda lag.

Sänkningen enligt 1 och 3 mom. kan göras endast under förutsättning att den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och att sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskäligen. Sänkningen kan göras för högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelsen.

Paragrafen gäller hur en vägran att ta emot arbete, vägran att delta i en arbetskraftspolitisk åtgärd eller vägran att delta i åtgärder enligt lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte påverkar utkomststödet. Utkomststödet grunddel får sänkas i de fall som anges i paragrafen. De uppgifter som lämnas av arbetskraftsmyndigheterna och de beslut som fattats beträffande utkomstskydd för arbetslösa skall beaktas då en sänkning av utkomststödet grunddel övervägs. Men behovet att sänka grunddelen och beloppet övervägs från fall till fall med beaktande av den sökandes och i vissa fall även hela familjens sammantagna situation samt det syfte med utkomststödet som anges i 10 §.

Om behovet av utkomststöd föranleds av att den sökande i situationer som närmare anges i 1 mom. utan motiverat skäl vägrat att ta emot arbete, vägrat att delta i en arbetskraftspolitisk åtgärd eller genom försummelser har föranlett att arbete eller arbetskraftspolitiska åtgärder inte har kunnat erbjudas honom eller henne, kan grunddelen med stöd av 1 mom. sänkas med högst 20 procent. Med stöd av 3 mom. kan grunddelen från fall till fall sänkas med högst 40 procent om personen upprepade gånger utan motiverat skäl förfar på detta sätt.

Enligt lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte kan grunddelen för personer som omfattas av lagen i vissa fall sänkas. Som ovan nämns har 10 § 1 och 3 mom. lagen om utkomststöd kompletteras med bestämmelser om sänkt grunddel genom en lagändring som träder i kraft den 1 september 2001.

Lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte avser att uppmuntra och hjälpa personer som länge varit arbetslösa att delta i sysselsättande verksamhet och därmed ge dem bättre möjligheter att få arbete på den öppna arbetsmarknaden. Det är viktigt att de berörda är med redan när den aktiveringsplan som avses i lagen läggs upp. Därför föreskriver lagen att utkomststödet grunddel inte får sänkas med mer än 20 procent, om en person som lagen avser vägrar delta när aktiveringsplanen utarbetas (10 § 3 mom. lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte).

Målet med arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte är att i synnerhet uppmuntra unga under 25 år att välja arbete eller utbildning framför passiverande utkomststöd. Avsikten är att sänka den alltför höga ungdomsarbetslösheten. Lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte ålägger unga under 25 år att delta i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte. För personer över 25 år är det frivilligt att delta i verksamheten. Personer under 25 år som får utkomststöd kan med stöd av 10 § 1 och 4 mom. lagen om utkomststöd få grunddelen sänkt med högst 20 procent, när de utan giltigt skäl vägrar delta i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller av eget förvållande måste avbryta arbetsverksamheten (19 § 2 mom. lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte).

Om en person som lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte tillämpas på upprepade gånger förfar på det sätt som anges ovan kan grunddelen sänkas med högst 40 procent (21 § lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte).

Enligt 10 § 4 mom. lagen om utkomststöd kan dessa sänkningar göras bara under förutsättning att de inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och att de inte heller i övrigt kan anses oskäligen. Bestämmelsen kan innebära att en sänkning måste vara lägre än de angivna beloppen eller att grunddelen inte alls kan sänkas. Enligt 4 mom. kan sänkningen göras för högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelsen.

Utkomststödet grunddel fick sänkas med 40 procent för två månader omedelbart efter en lika lång period med en lika stor sänkning, eftersom stödtagaren inte hade efterlevt en andra uppmaning att anmäla sig som arbetslös arbetssökande vid Arbetskraftsbyrån och den sänkta grunddelen inte var oskäligen eller äventyrade den utkomst som oundgängligen behövdes för att trygga ett människovärdigt liv. (HFD 6.3.2000, liggare 452)

5.3.9. Handlingsplan i samband med sänkt grunddel

Enligt 10 § 2 mom. lagen om utkomststöd skall det alltid i samband med en sänkning av grunddelen upprättas en handlingsplan för att hjälpa klienten att klara sig på egen hand, om möjligt tillsammans med den som söker utkomststöd och vid behov i samarbete med Arbetskraftsmyndigheterna och andra myndigheter. Riksdagens social- och hälsovårdsutskott har ansett (ShUB 33/1997 rd) att en handlingsplan inte har kunnat upprättas på det sätt som 10 § avser, om den som söker utkomststöd inte vill vara med och upprätta planen.

Inom arbetsförvaltningen infördes den 1 januari 1998 en ändring av lagen om Arbetskraftsservice (L 1353/1997) som föreskriver att en arbetslös arbetssökande har rätt att i samarbete med Arbetskraftsbyrån upprätta en plan för arbetssökande. Arbetsministeriet har sammanställt material som Arbetskraftsbyråerna kan använda i sitt arbete med klienterna och till exempel när planer för arbetssökande läggs upp. Materialet har getts ut under titeln Työnhakija – asiakkaan palveluprosessin uudistaminen (Työhallinnon julkaisu nro 190/1997). Den 1 september 2001 träder en ändring av lagen om Arbetskraftsservice i kraft. Ändringen preciserar innehållet i planen för arbetssökande (L 193/2001).

Om en utkomststödklient nyligen har fått en plan för arbetssökande kan den sannolikt också tillämpas som en handlingsplan i enlighet med 10 § lagen om utkomststöd. En aktiveringsplan i enlighet med lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte kan utnyttjas på samma sätt. Tänk på att det kan vara bra att lägga med en kopia av planen för arbetssökande resp. aktivitetsplanen bland handlingarna om klienten.

Om planen för arbetssökande inte finns tillgänglig när beslutet om sänkt grunddel fattas skall en plan utarbetas i samband med beslutet om utkomststöd. Planen avser att främja klientens möjligheter att klara sig på egen hand och skall åtminstone innehålla följande uppgifter om klienten:

- personuppgifter
- yrke

- grundutbildning och yrkesutbildning
- språkkunskaper och särskild kompetens
- de senaste anställningarna och deras längd
- orsaken till arbetslöshet och längd
- klientens mål för arbetssökandet och planer
- utbildningsalternativ och anknytande planer
- övriga åtgärder och klientens andel i genomförandet av planen.

Andra tänkbara åtgärder för att främja klientens möjligheter att klara sig på egen hand är arbetspraktik, arbetsförsök, rehabilitering, beredskapsarbete, arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte, företagsamhet m.m.

Målet bör vara att klienten förbinder sig att genomföra de åtgärder som finns inskrivna i planen. Planen skall dateras och vidimeras med klientens och tjänstemannens underskrift.

5.4. Tilläggsdel

5.4.1. Utgifter som skall täckas med tilläggsdelen

I 7 § 3 mom. lagen om utkomststöd och 1 § förordningen om utkomststöd finns bestämmelser dels om grunddelen, dels om andra utgifter som beaktas i behövlig omfattning (tilläggsdel). Bestämmelserna i 1 § förordningen om utkomststöd lyder på följande sätt:

Med utkomststödet tilläggsdel täcks i behövlig omfattning:

- 1) annan andel av beloppet av boendeutgifter enligt 6 § lagen om bostadsbidrag (408/1975) än den som ingår i grunddelen och andra utgifter på grund av boende,
- 2) andra hälso- och sjukvårdsutgifter än de som ingår i grunddelen,
- 3) utgifter för barndagvård samt
- 4) utgifter som på grund av en persons eller familjs särskilda behov eller förhållanden ansetts nödvändiga för tryggnad av utkomsten eller främjande av förmågan att klara sig på egen hand.

Som en persons eller familjs särskilda behov eller förhållande kan beaktas till exempel erhållande av utkomststöd under en längre tid, en långvarig eller svår sjukdom samt särskilda behov i anslutning till barnens fritidsintressen. (F 112/2001)

Som utgifter enligt 1 mom. 4 punkten kan undantagsvis beaktas även boendeutgifter som med stöd av 7 § 2 mom. lagen om utkomststöd (1412/1997) täcks med utkomststödet grunddel.

Utgifter som skall täckas med tilläggsdelen beaktas vanligen till sin faktiska storlek. Då man tar ställning till om utgifterna är nödvändiga kan skälighetsprincipen tillämpas. I allmänhet utgår en skälighetsprövning från den allmänna kostnadsnivån på orten.

5.4.2. Boendeutgifter och andra utgifter förorsakade av boende

Avsikten med att boendeutgifter beaktas är att trygga den sökandes boende. Vid bedömning av storleken på nödvändiga boendeutgifter tas hänsyn till bostadens storlek och standard i relation till familjens storlek och behov. Dessutom bör kostnadsnivån för en rimlig boendestandard på orten vägas in. Skäliga boendeutgifter beaktas till sin faktiska storlek.

Den som får utkomststöd skall täcka en del av sina boendeutgifter med grunddelen (självrisk för boendeutgifter). Denna andel är enligt 7 § 2 mom. lagen om utkomststöd sju procent av det nödvändiga beloppet av boendeutgifterna enligt 6 § lagen om bostadsbidrag. Vid beviljande av stöd granskas den samlade boendeutgifterna oberoende av ett eventuellt bostadsbidrag. Det betyder att bostadsbidrag inte dras av från boendeutgifterna innan självrisken räknas ut. Däremot räknas bostadsbidrag in i stödtagarens inkomster.

Enligt motiveringen till regeringens proposition med förslag till lag om utkomststöd (RP 217/1997 rd) är syftet med att ta i bruk en självrisk för boendeutgifterna att den sökande inte skall förlora intresset för sina boendeutgifter. Av denna anledning täcks inte längre boendeutgifterna i sin helhet som utgifter som beaktas särskilt. I synnerhet på längre sikt är det ändamålsenligt att främja människors benägenhet att söka en bostad med skäliga boendeutgifter som uppfyller de allmänna kvalitets- och kostnadsnormerna för bostadsbidraget. Skälighetsprövning får inte leda till att den sökande blir utan bostad eller är tvungen att flytta till en bostad som inte uppfyller kraven på en allmänt godtagbar boendestandard eller inte tillgodoser personens eller familjens särskilda behov. I detta sammanhang kan till exempel barnens skolgång eller ett särskilt vårdbehov betraktas som sådana särskilda behov som skall beaktas.

En annan del av boendeutgifterna än den del som ingår i grunddelen, dvs. 93 procent av personens eller familjens boendeutgifter enligt 6 § lagen om bostadsbidrag, beaktas i utkomststödet tilläggsdel.

Kommunerna har rätt att pröva storleken på nödvändiga boendeutgifter. Många kommuner har i interna anvisningar slagit fast en nivå på skäliga boendeutgifter för olika stora hushåll. Ministeriet betonar att skälighetsprövningen av utkomststödet av tradition och på grund av stödets karaktär inte har varit lika sträng som skälighetsnormerna för boendeutgifterna i fråga om bostadsbidraget. Huvudregeln är att den del som ingår i boendeutgifternas grunddel samt den del som skall beaktas i tilläggsdelen räknas ut på grundval av personens eller familjens faktiska boendeutgifter och med beaktande av skälighetsprövning. Det är befogat att ta hänsyn till de faktiska boendekostnaderna också när de är större än i de kommunala anvisningarna, om den sökande inte har någon realistisk möjlighet att på den aktuella orten få en bostad med boendeutgifter på en nivå som motsvarar kommunens bedömning av vad som är skäligt. Nya utkomststöds klienter måste dessutom få god tid på sig att söka en billigare bostad innan boendeutgifterna kan beaktas till ett skäligt belopp vid ansökan om stöd.

Högsta förvaltningsdomstolen ansåg i ett fall att den klagandes boendekostnader inte kunde anses vara oskäligen, eftersom brukskostnaderna per

månad för bostaden bara var ungefär 115 mark högre än det belopp som kommunens bostadsnämnd hade vägt in som belopp för nödvändiga boendeutgifter. (HFD 31.12.1999, liggare 4312)

5.4.3. Boendeutgifter enligt 6 § lagen om bostadsbidrag

Enligt 6 § lagen om bostadsbidrag består boendeutgifter dels av utgifter för hyresbostäder, dels av utgifter för ägarbostäder. När de boende i en bostad hör till olika familjer (till exempel föräldrar och deras barn över 18 år) delas boendekostnaderna upp mellan antalet boende om ingenting annat följer av särskilda skäl.

Till boendeutgifterna i en **hyresbostad** räknas dels hyra, dels särskilt betalda uppvärmningskostnader och vattenavgifter.

De som bor i en hyresbostad kan antingen vara hyresgäster eller underhyresgäster. Att ett hyresförhållande existerar och vilka hyresvillkor som gäller kan lämpligen utredas med hjälp av hyresavtalet. Hyra godtas inte som boendekostnad till den del den betalas av någon annan än personen eller familjen, till exempel av arbetsgivaren, företaget eller föräldrarna.

När det gäller **bostadsrättsbostäder** grundar sig besittningsrätten på bostadsrättsavtal i enlighet med lagen om bostadsrättsbostäder (650/1990). Besittningen av **delägda bostäder** grundar sig åtminstone de tio första åren på hyresavtal. När utkomstöd prövas jämföras bostadsrättsbostäder och delvis ägda bostäder med hyresbostäder. I fråga om bostadsrättsbostäder och delägda bostäder är bruksvederlag, särskilt betalda uppvärmningskostnader och vattenavgifter godtagbara boendeutgifter. Kapitalvederlaget för delägda bostäder är en amortering på lånet och dras av på priset för slutbetalningen av bostadsaktierna i bostaden. Vid bostadsbidrag godtas de inte som hyra. Inte heller räntor på lån som tagits för bostadsrättsavgiften och delbetalningen på deläggande godtas inte som boendeutgifter vid anhållan om bostadsbidrag.

Enligt 6 § lagen om bostadsbidrag betraktas vederlag samt särskilt betalda uppvärmningskostnader och vattenavgifter som boendekostnader för **ägarbostäder**. I fråga om **egnahemshus** räknas dels uppvärmningskostnader och vattenavgifter, dels bl.a. brandförsäkring, arrende för tomten, fastighetsskatt och renhållningskostnader som utgifter för fastighetsskötsel.

Också utgifter för årliga räntor på personliga lån för köp eller ombyggnad av bostad räknas som boendekostnader. I motsats till bostadsbidragssystemet beaktas dessa ränteutgifter till sitt fulla belopp i utkomstskyddet i överensstämmelse med rådande praxis, men förutsatt att räntorna på bostadslånen har beaktats i förskottsinnehållningen för den sökande. Det är motiverat att tillämpa förfarandet i fråga om utkomststöd eftersom utgifter i detta fall vanligen beaktas i enlighet med det faktiska behovet.

När kostnaderna för eluppvärmning inte går att utreda särskilt kan skälighetsprövning tillämpas för att bedöma för hur stor andel av elkostnaderna uppvärmningen står för. I förekommande fall kan de uppvärmningskostnader som godtagits i ett beslut om bostadsbidrag alternativt de uppvärmningskostnader som anges i 4 § statsrådets förordning om grunderna för bostadsbidraget (1039/2000) tillämpas.

5.4.4. Andra utgifter förorsakade av boende

Också andra utgifter förorsakade av boende än boendeutgifterna enligt 6 § lagen om bostadsbidrag skall beaktas. Hit hör bland annat hushållselektricitet (inte uppvärmningselektricitet) och hemförsäkring. Också hyresgaranti, hyresförskott och förmedlingsavgift faller under denna kategori. Dessa utgifter beaktas vanligen till fullt belopp med stöd av 1 § förordningen om utkomststöd utifrån skälighetsprövning, om de inte är oskäligen. Den 1 mars 2001 trädde en lag om förmedling av fastigheter och hyreslägenheter (1074/2000) i kraft. Enligt den nya lagen kan förmedlingsavgift bara tas ut av uppdragsgivaren. Det betyder att förmedlingsavgiften inte längre automatiskt betalas av hyresgästen.

Kostnader för flyttning och hyresgaranti beaktas som regel i den kommun där den sökande vistas när utgifterna förfaller till betalning.

Den sökande bodde fortfarande i kommun O när han var tvungen att betala hyresgaranti för sin nya bostad i staden K. Valfördsnämnden i O avslog hans ansökan om att få utkomststöd för hyresgarantin för bostaden i K. Avslaget berodde på att utkomststöd beviljas av den kommun på vars område personen eller familjen vistas när utgifterna uppkommer. I detta fall gällde boendekostnaden inte kommun O. Förvaltningsdomstolen motiverade sitt beslut med att utkomststöd beviljas av ett organ i den kommun där personen eller familjen vistas stadigvarande. Därför hade valfördsnämnden haft skäl att överväga om den sökande hade kunnat få utkomststöd för hyresgarantin och inte avslå ansökan på de grunder som nämns i beslutet. HFD ändrade inte förvaltningsdomstolens beslut (HFD 29.8.2000, liggare 1735)

5.4.5. Hälso- och sjukvårdsutgifter

Grunddelen omfattar obetydliga hälso- och sjukvårdsutgifter. Grunddelen är fastställd så att ringa hälso- och sjukvårdsutgifter är uppskattningsvis 65 mk/månad/pers. enligt kostnadsnivån 2001 (kommungrupp I). Till den del utgifterna för hälso- och sjukvård är större skall de beaktas i tilläggsdelen. En del kommuner har ansett att de utgifter för hälsovård som uppkommit utan läkarordination normalt ingår i grunddelen. Däremot beaktas de utgifter som grundar sig på läkarordination såsom t.ex. läkemedel till sitt fulla belopp. Det finns ingenting som talar emot ett sådant förfarande.

I sitt beslut den 16 december 1999, liggare 4143, ansåg högsta förvaltningsdomstolen att utgifter för läkemedel och hälsovårdsartiklar utan ordination av läkare och andra liknande sjukvårdskostnader för det dagliga livet skall betraktas som hälso- och sjukvårdsutgifter som ingår i utkomststödet grunddel, om beloppen som regel är obetydliga. Det krävs ingen särskild utredning av dessa hälso- och sjukvårdsutgifter, vilket är regel också i andra fall i fråga om grunddelen. I detta fall ansåg domstolen att den sökandes utgifter för läkarorderade läkemedel och hälso-centralavgifter till fullt belopp skulle täckas av den sökandes tilläggsdel.

Till hälso- och sjukvårdsutgifter räknas bl.a. läkemedelskostnader, avgifter för poliklinikbesök och vård på sjukhus, kostnader för tandvård och glasögoninköp samt andra liknande utgifter för nödvändig hälso- och sjukvård.

Hälso- och sjukvårdsutgifterna beaktas till den del de inte ersätts med stöd av sjukförsäkringslagen (364/1963). I regel förutsätts de sökande anlita offentliga hälso- och sjukvårdstjänster. Kostnaderna för privata hälso- och sjukvårdstjänster kan beaktas om det är motiverat att den sökande får specialistbehandling eller om behandlingen är brådskande. En fortgående vårdrelation kan också utgöra grund för att beakta kostnaderna. Utgifterna för hälso- och sjukvård som ordinerats av hälsovårdsmyndigheterna beaktas till sitt faktiska belopp. I övrigt kan kommunen anlita en hälsovårdsexpert för att bedöma om hälso- och sjukvårdsutgifterna är skäliga eller inte.

Bastrygghetsnämnden hade gett avslag på X:s ansökan om att få utkomststöd för kostnaderna för fysikalisk behandling på en privat vårdinrättning. I sitt beslut framhöll förvaltningsdomstolen att av läkare ordinerad fysikalisk behandling i och för sig måste anses vara en nödvändig behandling för den sökande. Men kostnaderna för privat hälso- och sjukvård kan bara i undantagsfall beaktas vid anhållan om utkomststöd. Ett undantagsfall kan vara att den sökande får specialistbehandling eller om behandlingen är brådskande. I detta fall kunde kostnaderna inte vägas in eftersom det inte var fråga om den typ av specialistbehandling som inte tillhandahålls av den offentliga hälso- och sjukvården. Med avseende på sjukdomens karaktär var vårdbehovet inte akut i den meningen att kostnaderna hade kunnat betraktas som hälso- och sjukvårdsutgifter som skall beaktas. Högsta förvaltningsdomstolen avsåg X:s besvär och ändrade inte förvaltningsdomstolens beslut. (HFD 18.12.2000, liggare 3247)

Om den sökande har anlitat privat vård kan utgiften beaktas vid ansökan om utkomststöd till ett lika stort belopp som det hade kostat att anlita den offentliga hälso- och sjukvården.

Det går att anhålla om befrielse från avgifter inom den offentliga hälso- och sjukvården. De fall då kommunala avgifter kan efterskänkas behandlas närmare i punkt 5.10.

5.4.6. Utgifter för barndagvård

För daghemsvård och familjedagvård ordnad av kommunen enligt lagen om barndagvård (36/1973) kan enligt lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992, ändr. 1134/1996) en avgift bestämmas med beaktande av familjens storlek och klientens inkomster. De fall då kommunala avgifter kan efterskänkas behandlas närmare i punkt 5.10.

Behovet av utkomststöd bedöms med beaktande av familjens utgifter för privat dagvård. Därvid betraktas stödet enligt lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn (1128/1996) som en faktor som minskar behovet av utkomststöd. När behovet av utkomststöd är långvarigt är det motiverat att utreda vilka möjligheter familjen har att få kommunal dagvård för sina barn. Hänsyn bör dock tas till familjens önskemål när det

gäller vårdplats liksom till barnens intressen så att till exempel en långvarig vårdrelation inte bryts.

5.4.7. Utgifter på grund av särskilda behov eller förhållanden

1 § 1 mom. 4 punkten förordningen om utkomststöd ger en möjlighet att på ett smidigt sätt enligt prövning beakta utgifter som på grund av personens eller familjens särskilda behov eller förhållanden ansetts nödvändiga för att trygga den sökandes utkomsten och främja hans eller hennes förmågan att klara sig på egen hand.

Utgifter på grund av särskilda behov eller förhållanden är till exempel utgifter för nödvändiga utgifter för köp av lös egendom för hemmet, utgifter för barnartiklar som barnvagnar och sittvagnar, resekostnader till exempel för återflyttning till hemorten eller andra särskilda situationer, utgifter för studier när den studerande inte får stöd från annat håll samt skulder och avbetalningar när det gäller utgifter som berättigar till utkomststöd.

Kvarskatt var inte en utgift som skall täckas med utkomststödet tilläggdel och som beror på den sökandes eller hans familjs särskilda behov eller förhållanden och är nödvändig för att trygga utkomsten eller främja möjligheterna att klara sig på egen hand (HFD 23.5.2000, liggare 939)

En person som sökte utkomststöd fick sin pension utbetald genom socialnämnden och den skulle användas för vården av honom. Garanti-Stiftelsen hade gått i borgen för ett banklån som den sökande hade tagit för att reglera sina konsumtionslån. När borgen ställdes hade Garanti-Stiftelsen förutsatt att månadsbetalningen betalas av de pensionsmedel som den sökande fick genom socialnämnden. Inte ens under dessa förhållanden var lånebetalningen en utgift som gav den sökande rätt att få utkomststöd. (HFD 21.8.2000, liggare 2193)

Begravningskostnader kan till exempel också beaktas som utgifter på grund av särskilda behov eller förhållanden. I samband med begravningskostnader beaktas dödsboets medel.

HFD ändrade inte länsstyrelsens beslut att ett dödsbo skulle få ungefär 3 300 mark i utkomststöd för oundgängliga begravningskostnader eftersom dödsboet var medellöst och en utredning av den efterlevandes ekonomiska situation hade gjorts. (HFD 17.11.2000, liggare 2972)

Barnets rätt att hålla kontakt med den förälder som det inte bor hos är en viktig rätt för barnet. Rätten är tryggad i lagen angående vårdnad av barn och umgängesrätt (361/1983). Barnets rätt att träffa sina föräldrar skall i förekommande fall tryggas genom utkomststöd.

Stöd för umgänge beviljas vanligen i enlighet med vad som föräldrarna har kommit överens om genom ett avtal som fastställts av socialnämnden eller genom ett domstolsbeslut.

Klienten måste lägga fram ett intyg på kostnaderna eftersom umgänget inte alltid kommer till stånd på det sätt som är överenskommet. Med barn avser lagen angående vårdnad av barn och umgängesrätt barn under 18 år. Därför ger inte kostnader för att träffa myndiga barn någon rätt att få utkomststöd.

Utkomststöd kan också medges för ovanligt stora utgifter för kläder. Ett exempel på detta är romska kvinnors utgifter för kläder.

Social- och hälsovårdsnämnden hade avslagit en ansökan om utkomststöd för en romsk kvinnas utgifter för kläder eftersom kläder hör till utgifter som skall täckas med grunddelen och eftersom nämnden ansåg att myndigheten hade prövningsrätt när det gällde utkomststöd i sådana frågor. Länsrätten upphävde social- och hälsovårdsnämndens beslut och hänsköt ärendet till nämnden för ny behandling. Länsrätten motiverade beslutet på följande sätt: romerna har rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. De romska kvinnornas klädedräkt ingår i romernas kultur. Utgifterna för en romsk kjol är så stora att de inte kan räknas in i de utgifter som skall täckas av grunddelen till fullt belopp. Frågan om utgiften var nödvändig och skulle beaktas i utkomststödet var en laglighetsfråga och kommunen hade således inte fri prövningsrätt. HFD förkastade social- och hälsovårdsnämndens besvär och höll fast vid länsrättens beslut (HFD 7.4.2000, liggare 686). Beslutet grundade sig bland annat på 14 § 3 mom. regeringsformen som säger att romer och andra grupper har rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Numera ingår en likadan bestämmelse om de grundläggande fri- och rättigheterna i 17 § 3 mom. grundlagen.

Genom en ändring (112/2001) som trädde i kraft den 1 april 2001 har 1 § förordningen om utkomststöd kompletterats med ett nytt 2 mom. I det nya momentet nämns exempel på tre särskilda behov eller förhållanden som måste beaktas när utkomststöd beviljas. Exempelen är erhållande av utkomststöd under en längre tid, en långvarig eller svår sjukdom och särskilda behov i anslutning till barnens fritidsintressen.

Utredningar av effekterna vid omstruktureringar av utkomststödet och närliggande stödsystem och av kriterierna för dimensioneringen av utkomststödet har visat att stödnivån räcker till för kortvariga och tillfälliga behov men att läget förändras om en person eller en familj i många år är beroende av utkomststödet och måste anpassa sina utgifter efter det. Ju längre någon är hänvisad till utkomststöd desto mindre blir det ekonomiska spelrummet. Vid oförutsedda utgifter kan klienterna vara tvungna att dra in på nödvändiga kostnader som matutgifterna. Det är befogat att ta hänsyn till långvarigt beroende av utkomststöd när utkomststöd beviljas för till exempel vissa saker i hemmet.

Sjukförsäkringen ersätter också långtidssjuka för i första hand kostnader på grundval av sjukdom. Långtidssjuka kan få utkomststöd för sjukdomskostnader, om de primära systemen, till exempel sjukförsäkringen, inte ersätter kostnaderna och de allmänna villkoren för stödet är uppfyllda. Hittills har bland annat andra hälso- och sjukvårdsutgifter som är större än ringa än de som ingår i grunddelen kunnat täckas med tilläggsdelen. Syftet med det nya 2 mom. i 1 § förordningen om utkomststöd är att understryka att långvarigt eller allvarligt sjuka människor kan ha andra kostnader än de som direkt

hänför sig till sjukdomen. Det kan till exempel vara svårt för dem att röra sig utanför hemmet, och därför kan de ha större telefonutgifter än normalt. I sådana fall är det motiverat att i tilläggsdelen beakta den del som är större än normala telefonkostnader. Kostnader för specialkost är ett annat exempel på sjukdomskostnader som beror på särskilda behov eller förhållanden. I sådana fall är det skäl att inhämta utredning av den sökande om hur nödvändig specialkost och hur stora kostnaderna är.

Barns fritidsintressen ingår som regel i de utgifter som skall täckas med grunddelen för barn. Men det finns fritidsaktiviteter där redskapen eller andra kostnader inte kan omfattas av grunddelen. Det har till exempel blivit dyrare att delta i vissa typer av klubb- och föreningsverksamhet; detta beror delvis på långkonjunkturen på 1990-talet. Fritidsintressen är mycket viktiga för barns och ungas utveckling och socialisering, och de bör därför understödjas. Stöd till fritidsintressen kan förebygga och minska problem bland barn och unga. Genom de vuxna som leder verksamheten får barn och unga vuxna förebilder utanför hemmet.

Dessutom kan man med stöd av 1 § 3 mom. förordningen om utkomststöd som utgifter på grund av personens eller familjens särskilda behov eller förhållanden undantagsvis beakta även boendeutgifter som skall täckas med grunddelen. På så sätt kan man förfara om man anser det vara bäst för att trygga personens eller familjens utkomst eller möjlighet att klara sig på egen hand.

5.5. Sysselsättningspenning och reseersättning

Den 1 september 2001 träder en ändring av 10 a § lagen om utkomststöd i kraft. Paragrafen har bestämmelser om reseersättning för den som deltar i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte i enlighet med lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte och sysselsättningspenning för den som får utkomststöd som följer:

Till den som får utkomststöd och som deltar i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte enligt lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte betalas i sysselsättningspenning 30 mark för varje dag som personen deltar i verksamheten. Sysselsättningspenning betalas dock inte för de dagar för vilka personen får ersättning för uppehälle enligt lagen om arbetsmarknadsstöd (1542/1993).

Till den som deltar i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte betalas dessutom i utkomststöd reseersättning enligt det billigaste färd sättet för de resekostnader som deltagandet medför.

Sysselsättningspenningens belopp justeras i samma förhållande och vid samma tidpunkt som ersättningen för uppehälle enligt lagen om arbetsmarknadsstöd.

Sysselsättningspenningen är 30 mark för varje dag som personen deltar i verksamheten, från och med den 1 januari 2002 är beloppet 5,05 euro. Sysselsättningspenningen är således lika stor som ersättningen för uppehälle enligt lagen om arbetsmarknadsstöd (1542/1993).

Sysselsättningspenningen är avsedd att vara ett extra uppmuntrande stöd för stödtagaren och betalas ut som ett slags tillägg till utkomststödet. En och samma person kan inte samtidigt få både sysselsättningspenning och ersättning för uppehälle. I likhet med annat utkomststöd är sysselsättningspenningen skattefri inkomst. Sysselsättningspenningen justeras i samma förhållande och vid samma tidpunkt som ersättningen för uppehälle enligt lagen om arbetsmarknadsstöd.

Alla som deltar i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte har rätt att i utkomststöd få reseersättning för de resekostnader som deltagandet medför.

Reseersättning betalas enligt det billigaste färd sättet. Utgifter för eget fortkaffningsmedel kan beaktas när personen är tvungen att använda eget fortkaffningsmedel till exempel för att det inte finns kollektivtrafik eller när förbindelserna är besvärliga. Användning av egen bil kan ersättas enligt samma kriterier som en försäkrad får ersättning med stöd av sjukförsäkringslagen (364/1963) för kostnader för resor på grund av sjukdom.

Enligt lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte skall arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte ordnas inom de pendlingsområden som avses i 10 § 1 mom. lagen om utkomstskydd för arbetslösa. (602/1984). Med personens samtycke kan arbetsverksamheten också ordnas utanför pendlingsområdet, vilket kan inverka på reseersättningens storlek.

5.6. Inkomster och tillgångar som skall beaktas

5.6.1. Inkomster som skall beaktas

Bestämmelser om de inkomster som skall beaktas vid fastställande av utkomststödet storlek finns i 11 § lagen om utkomststöd enligt följande (4 a punkten har fogats till lagen genom en ändring som träder i kraft den 1 september 2001; se närmare kap. 5.6.2):

Som inkomster beaktas ifrågavarande persons och familjemedlemmarnas disponibla inkomster. Som inkomster beaktas dock inte:

- 1) understöd och förvärvsinkomster som skall anses ringa,
- 2) inkomster till den del dessa motsvarar utgifter för arbetsresor och övriga av arbetet förorsakade utgifter,
- 3) enligt kommunens prövning fastställd annan andel av förvärvs- eller företagarkinomster än den som avses i 2 punkten, vilka kan anses främja understödstagarens möjligheter att klara sig på egen hand,
- 4) moderskapsunderstöd enligt lagen om moderskapsunderstöd (477/1993), vårdbidrag till pensionstagare enligt folkpensionslagen (347/1956), handikappbidrag enligt lagen om handikappbidrag (124/1988) eller vårdbidrag för barn enligt lagen om vårdbidrag för barn (444/1969),
- 4 a) ersättning för uppehälle enligt lagen om arbetsmarknadsstöd, ersättning för uppehälle och ersättning för inkvartering enligt lagen om arbetskraftspolitisk vuxenutbildning (763/1990) eller lagen om

främjande av invandrares integration samt mottagande av asylsökande (493/1999), ersättning för uppehålle enligt lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte, ersättning för uppehålle enligt 24 a § lagen om rehabiliteringspenning (611/1991), ersättning för uppehålle enligt lagen om arbetskraftsservice (1005/1993) och förordningen om ersättning för uppehålle (980/1998) som utfärdats med stöd av den, och förordningen om förmåner i samband med arbetskraftsservice (1253/1993), samt annan förmån än sådan som nämns i 12 § i sistnämnda förordning.

- 5) *regelbundna inkomster för ett barn under 18 år, till den del dessa inkomster är större än de utgifter som enligt 7 § skall beaktas för hans del, samt*
- 6) *sådana ersättningar och inkomster som avses i 8 §.*

Med inkomster avses en enskild persons eller familjs alla disponibla inkomster oberoende av inkomstkällan. I detta avseende har det ingen betydelse om inkomsterna är skattepliktiga eller skattefria. Inkomster som skall beaktas är till exempel inkomster av lönearbete, företagsverksamhet och förmögenhet samt bidrag från privata och offentliga källor. Den som långvarigt får utkomstskydd för arbetslösa skall vid behov uppmanas att hos skattemyndigheterna söka ändring av förskottsinnehållningen så att dess andel i relation till den slutliga beskattningen inte blir alltför stor.

Som inkomster som skall beaktas när utkomststöd beviljas har till exempel räknats ersättning för bestående men och skada på grundval av brott. Ersättningen har i ett fall varit sammanlagt cirka 46 000 mark och har inte kunnat anses vara en obetydlig inkomst som enligt lagen om utkomstskydd skall främja personens eller familjens möjligheter att klara sig på egen hand. (HFD 15.12.1999, liggare 4117)

Om inkomsten är föremål för utmätning är det i regel skäl att som inkomst bara beakta den andel som blir kvar efter utmätningen. Men detta gäller bara när lön, pension eller annan inkomst mäts ut direkt. Om klienten frivilligt amorterar på den skuld som mäts ut skall amorteringarna behandlas på samma sätt som andra utgifter för skuldreglering. Om behovet av utkomststöd antas bli långvarigt kan klienten hänvisas till utskökningsmyndigheten för att utreda om det går att sänka den andel av inkomsten som utmäts eller om han eller hon kan få så kallade fria månader.

Underhållsbidrag skall vanligen beaktas som avdrag för betalaren och inkomst för mottagaren till sitt faktiska belopp. Om underhållsbidraget är för högt i förhållande till betalarens betalningsförmåga skall klienten uppmanas att ansöka om att underhållsbidragets belopp sänks. Om underhållsstöd betalas ut beaktas det som inkomst.

Barnbidrag beaktas som inkomst, och man tagit hänsyn till detta i dimensioneringen av grunddelarna för barn.

Utkomststöd kan i enskilda fall beviljas även då kalkylen över utkomststödet visar ett inkomstöverskott men då det de facto inte finns några disponibla medel eller medel till det belopp som kalkylen anger. I så fall skall det utredas vad medlen har använts till och vilka möjligheter den sökande har att få sin utkomst på annat sätt. Om stödbehovet

ser ut att bli långvarigt är det skäl att i samråd med klienten upprätta en plan för hur han eller hon skall klara av svårigheterna.

5.6.2. Inkomster som inte beaktas

Understöd och förvärvsinkomster som kan anses ringa beaktas inte då utkomststöd beviljas (11 § 1 punkten lagen om utkomststöd). Om den sökande fritt får förfoga över dessa inkomster gynnar det hans eller hennes möjligheter att skaffa sig ett uppehälle på egen hand.

I överensstämmelse med besluten från ministerarbetsgruppen för invandrapolitik och etniska relationer rekommenderar ministeriet att de engångsersättningar som Tyskland betalar ut till personer som utförde tvångsarbete under nazitiden inte beaktas som inkomst när utkomststöd beviljas. Likaså rekommenderar ministeriet att det frontunderstöd som betalas ut till vissa frivilliga utländska frontsoldater inte skall beaktas som inkomst.

Som inkomst beaktas inte heller utgifter för arbetsresor eller övriga av arbetet förorsakade utgifter (11 § 2 punkten). Enligt detta dras dessa utgifter av från den sökandes inkomster till fullt belopp. Övriga utgifter, förutom de som hör till utgifter för arbetsresor förorsakade av användande av lokaltrafik, ingår i de utgifter som skall täckas med grunddelen.

Social- och hälsovårdsministeriet rekommenderar att utgifter för arbetsresor beaktas enligt det billigaste färd sättet. Utgifter för eget fortskaffningsmedel kan beaktas till exempel om klienten måste använda eget fortskaffningsmedel för arbetsresor på grund av arbetsuppgifter, bristfälliga och besvärliga trafikförbindelser, sjukdom eller skada. Övriga av arbetet förorsakade utgifter kan till exempel vara utgifter för arbetskläder eller arbetsredskap.

Som inkomst beaktas inte enligt kommunens prövning fastställd andel av förvärvs- eller företagarincomester som kan anses bidra till att understödstagaren klarar sig på egen hand (11 § 3 punkten). Denna punkt kan tillämpas exempelvis till stöd för sysselsättning eller rehabilitering eller i situationer där någon har biinkomster eller företagarincomester som kan främja hans utsikter att klara sig på egen hand. Ministeriet rekommenderar att inkomster för att ge modersmjölk inte beaktas som inkomster. Denna inkomst inflyter normalt under en mycket kort period. I hälsovårdspolitiskt perspektiv är det viktigt att nyfödda som behöver modersmjölk kan få denna hjälp.

Moderskapsunderstöd, vårdbidrag enligt folkpensionslagen, handikappbidrag eller vårdbidrag för barn beaktas inte som inkomster när utkomststöd beviljas (11 § 4 punkten). På motsvarande sätt räknas inte heller utgiftsposter som avses bli täckta med dessa förmåner med stöd av 8 § lagen om utkomststöd såsom utgifter som skall beaktas (11 § 6 punkten). Vårdbidrag enligt folkpensionslagen (347/1956) avser att ersätta vård eller tjänster eller särskilda kostnader för sjukdom eller skada. Enligt lagen om handikappbidrag (124/1984) är det möjligt att få handikappbidrag i ersättning för men, behövlig hjälp och särskilda kostnader som föranleds av sjukdom eller skada.

Lagen om utkomststöd har fått en ny 11 § 4 a punkt genom en ändring (191/2001) som träder i kraft den 1 september 2001. Enligt den nya punkten beaktas inte följande förmåner och ersättningar som inkomst: ersättning för uppehälle enligt lagen om arbetsmarknadsstöd (1542/1993), ersättning för uppehälle och ersättning för inkvartering enligt lagen om arbetskraftspolitisk vuxenutbildning (763/1990) eller lagen om främjande av invandrares integration samt mottagande av asylsökande (493/1999), ersättning för uppehälle enligt lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte, ersättning för uppehälle enligt 24 a § lagen om rehabiliteringspenning (611/1991), ersättning för uppehälle enligt lagen om arbetskraftsservice (1005/1993) och förordningen om ersättning för uppehälle (980/1998) som utfärdas med stöd av den, och förordningen om förmåner i samband med arbetskraftsservice (1253/1993), samt annan förmån än sådan som nämns i 12 § i sistnämnda förordning.

Ett barn (under 18 år) är inte skyldigt att försörja sina föräldrar och syskon och därför beaktas för ett barn som bor i gemensamt hushåll med föräldrarna bara den del av barnets regelbundna inkomster som anses täcka de utgifter som i utkomststödet skall beaktas för hans del (11 § 5 punkten). Barnets andel räknas i första hand ut på grunddelen och boendekostnaderna.

5.6.3. Utkomststödet fastställs vanligen per månad

Bestämmelser om periodisering av utkomststödet finns i 15 § 1 och 2 mom. lagen om utkomststöd enligt följande:

Utkomststödet fastställs per månad. Utkomststöd kan vid behov beviljas och utbetalas för kortare eller längre tid än en månad.

Då de utgifter enligt 7 § som utgör grund för utkomststödet samt inkomsterna och tillgångarna enligt 11 och 12 § räknas ut, beaktas utgifterna, inkomsterna och tillgångarna för den tidsperiod för vilken utkomststödet fastställs. Inkomsterna kan dock delas upp i poster som beaktas under flera sådana tidsperioder för vilka utkomststöd fastställs, om det är skäligt med beaktande av inkomstens engångsnatur eller grunden för den eller dess användningsändamål.

Utkomststödet fastställs vanligen per månad. Vid behov kan stödet beviljas och betalas också för en kortare eller längre tid än en månad.

Enligt 2 mom. beaktas inkomsterna och tillgångarna för den tidsperiod för vilken utkomststödet fastställs. Från denna huvudregel kan det vara nödvändigt att avvika till exempel i situationer då personen eller familjen får en stor engångsersättning: avgångsbidrag, ersättning vid arbetsförhållandets slut, arv eller stort arvode för arbete. I företagsamhet ingår en företagsrisk, varför en företagare skall vara beredd på förändringar i inkomsterna. Då kan hela bokslutsperioden vara bedömningsperiod. För studerade är det ändamålsenligt att periodisera studielånet till en månatlig inkomst.

När riksdagen antog lagen om utkomststöd godkände den samtidigt ett uttalande som grundar sig på betänkandet från social- och hälsovårdsutskottet. I uttalandet ”förutsät

ter riksdagen att det i anvisningarna om utkomststödet framhålls att i fråga om de inkomster som skall beaktas till denna del endast de faktiska beaktas i inkomstkalkylen.” De inkomster som nämns i uttalandet avser särskilt arbetslöshetsdagpenning. För alla inkomster gäller dock oberoende av periodiseringssätt 11 § om att endast disponibla inkomster beaktas vid beviljande av utkomststöd. Enligt 12 § beaktas vid beviljande av utkomststöd endast disponibla tillgångar som tillgångar.

Arbetslöshetsdagpenning betalas som regel ut så att den första posten betalas ut för en arbetslöshetsperiod om två veckor. Efter det betalas dagpenningen i fyra veckors perioder. Sålunda grundar sig den dagpenning som betalas ut under en kalendermånad oftast på ett belopp som räknats ut på grundval av 20 dagar (4 x 5 dagar = 20 dagar), trots att dagpenningen i medeltal betalas för 21,5 dagar per kalendermånad. Till exempel en långtidsarbetslös har sålunda under ett år en sådan kalendermånad, då det betalas ut två gånger dagpenning för 20 dagar. Arbetslöshetsdagpenningen kan följaktligen delas i månatliga poster så att koefficienten i medeltal är 21,5 dagar. Riksdagens biträdande justitieombudsman framhåller i motiveringen till beslut 10.6.1998, dnr 1141/4/98 att synpunkterna ovan på periodisering av arbetslöshetsdagpenningen inte strider mot 11 och 15 § lagen om utkomststöd.

Med hänvisning till uttalandet från riksdagen är det vid beviljande av stödet nödvändigt att mer än vanligt beakta den sökandes faktiska inkomster under en månad i synnerhet vid början av en arbetslöshetsperiod, under en kort arbetslöshetsperiod eller då betalningen av arbetslöshetsdagpenning av någon annan orsak varierar, för att den sökandes rätt att få stöd inte blir mindre eller äventyras p.g.a. den ovan nämnda schablonmässiga periodiseringen. Med långtidsarbetslös avses som regel en person som enligt 2 § 2 punkten sysselsättningsförordningen (1363/1997) utan avbrott har varit arbetslös arbetssökande i tolv månader vid en arbetskraftsbyrå.

5.6.4. Tillgångar som skall beaktas

Bestämmelser om de tillgångar som skall beaktas vid beviljande av utkomststöd finns i 12 § lagen om utkomststöd enligt följande:

Som tillgångar beaktas ifrågavarande persons och familjemedlemmarnas disponibla tillgångar då utkomststödet beviljas.

Som tillgångar beaktas dock inte

- 1) *den stadigvarande bostad som är i personens eller familjens bruk och behövt bostadslösöre,*
- 2) *nödvändiga arbets- och studieredskap,*
- 3) *tillgångar som tillhör ett barn under 18 år, till den del dessa tillgångar är större än de utgifter som enligt 7 § skall beaktas för hans del, samt*
- 4) *andra tillgångar som anses nödvändiga för tryggnad av fortsatt utkomst.*

Disponibla tillgångar såsom besparingar, värdepapper och andra lätt realiserbara tillgångar beaktas med tillämpning av skälighetsprövning till exempel så att av besparingarna kan lämnas en liten del som stöd för att personen eller familjen skall klara sig

på egen hand. Samtidigt som utkomststödet beviljas kan det bestämmas att stödet kan återkrävas ur sådana tillgångar som inte är nödvändiga för att trygga understödstagarens utkomst. Om understödstagaren tagit ett lån för anskaffning av tillgångarna skall förmögenheten beaktas till sitt nettobelopp.

Tillgångar som tillhör barn under 18 år beaktas inte till den del dessa är större än de utgifter som i utkomststödet beaktas för hans eller hennes del. Vid en bedömning av vilka av barnets tillgångar som är disponibla skall också bestämmelserna i förmynderskapslagen (442/1999) vägas in. I vissa fall kan det vara motiverat att barnets tillgångar sparas för ett senare behov.

5.6.5. Retroaktivt utkomststöd

Utkomststöd beviljas som regel utifrån läget vid den tidpunkt då ansökan lämnas in och eventuellt för några månader framåt i taget. I vissa undantagsfall kan stödet beviljas retroaktivt. I 15 § 3 mom. lagen om utkomststöd ingår följande bestämmelser om retroaktivitet:

Utkomststödet eller en del därav kan av särskilda skäl beviljas retroaktivt för betalning av styrkta utgifter som berättigar till utkomststöd.

I fråga om obetalda eller med lån betalda utgifter skall en bedömning av de utgifter som enligt 3 mom. får beaktas retroaktivt göras med utgångspunkt i tidpunkten för ansökan och den sökandes möjligheter att klara av utgifterna.

Särskilda skäl som talar för retroaktiv utbetalning är att klienten hotas av vräkning, att han eller hon kan mista sin bostad eller att familjen splittras. I sådana fall hör till exempel obetalda hyror och elräkningar till de retroaktiva utgifter som vanligtvis kan beaktas.

När man tar ställning till de särskilda skälen bör man tänka på att den sökande hade behövt utkomststöd när utgifterna uppstod. Lagbestämmelsen kräver dock inte nödvändigtvis att utgifterna är obetalda när stödet beviljas.

5.7. Utkomststödet kan justeras

I 18 § lagen om utkomststöd finns följande bestämmelse om justering av utkomststödet:

Utkomststödet justeras om personens eller familjens förhållanden eller behovet av stöd förändras.

På grundval av stödtagarens anmälningsskyldighet kan det kommunala organet justera utkomststödet. Justeringar gäller vanligtvis bara obetalda poster. Att stödet beviljats för en längre tidsperiod betyder inte att anmälningsskyldigheten elimineras och hindrar inte att stödet justeras.

5.8. Utkomststödet fastställs för en enskild person eller familj

Då utkomststödet fastställs tillämpas definitionen på familj i 3 § lagen om utkomststöd. Den lyder som följer:

I denna lag avses med familj i gemensamt hushåll boende föräldrar, en förälders minderåriga barn och adoptivbarn, äkta makar samt en man och en kvinna som lever i äktenskapsliknande förhållanden.

Då utkomststöd beviljas betraktas alla familjemedlemmar som mottagare av utkomststödet räknat från den dag stödet utbetalas. Utkomststödet anses fördelat mellan mottagarna i lika stora delar till var och en, om inte omständigheterna visar annat.

För personer som hör till samma familj upprättas vanligen en gemensam kalkyl. Den skall ta hänsyn till familjemedlemmarnas samlade belopp för sådana utgifter som berättigar till utkomststöd samt deras disponibla inkomster och tillgångar. (Jfr kap. 4, högsta förvaltningsdomstolens beslut 29.12.2000, liggare 3424, om äkta makar som bor i olika hushåll.)

För personer av olika kön som bor i samma bostad kan man bli tvungen att utreda om det är fråga om ett äktenskapsliknande förhållande och gemensamt hushåll. Följande omständigheter kan beaktas i beslutet: bostadens storlek, hur lång tid personerna bott tillsammans, hyreskontraktet, en utredning av hyresbetalningarna och annat som kan ge upplysningar om den sökandes boendeförhållanden och om det gemensamma hushållet. Den sökande skall ges tillfälle att uttala sig om uppgifter som myndigheterna fått från andra än från den sökande själv, när övriga uppgifter och de uppgifter som den sökande uppgett är motstridiga.

5.9. Utbetalning av utkomststöd

Om utbetalning av utkomststöd föreskrivs i 16 § lagen om utkomststöd på följande sätt:

Utkomststödet betalas till sökanden för att användas för hans och familjens uppehälle.

Utkomststödet kan av särskilda skäl betalas till sökandens familjemedlem eller till den som sörjer för understödstagaren för att användas för understödstagarens uppehälle eller annars användas för betalning av utgifter för hans uppehälle.

Enligt 1 mom. betalas utkomststödet till den sökande för att användas för hans eller hennes och familjens uppehälle. Sålunda betalas stöd till familjen vanligen som en utbetalning.

Framför allt när den sökande inte klarar av att förfoga över sina tillgångar kan stödet med stöd av 2 mom. betalas till en familjemedlem eller till den som sörjer för honom eller henne för att användas för understödstagarens uppehälle. Stödet kan även i övrigt betalas för utgifter som har att göra med uppehållet. Exempel på sådana utgifter är betalningar till hyresvärd eller i andra liknande fall till en person, till vilken understödstagaren är skyldig att regelbundet betala hyra eller annan avgift. Om utkomststödet inte betalas ut på normalt sätt är det i allmänhet bäst att komma överens om detta med klienten.

5.10. Avgifter för institutionsvård och sociala tjänster kan samordnas

Enligt 11 § lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992, ändr. 1288/1993) kan en avgift som fastställts för socialvårdsservice och en sådan avgift för hälsovårdsservice som bestämts enligt en persons betalningsförmåga efterskänkas eller nedsättas, om det finns skäl till detta med beaktande av den betalningsskyldiges försörjningsplikt eller utkomstmöjligheter eller andra vårdsynpunkter. Den kommun eller samkommun som producerar tjänsten kan bestämma att beslutet att efterskänka eller nedsätta avgiften tillämpas också på andra avgifter.

I första hand skall avgifterna för socialvårdstjänster alltid sänkas i stället för att utkomststöd beviljas.

Avgiften för annan vård än långtidsvård vid en hälsovårdsinrättning är en hälso- och sjukvårdsutgift som beaktas precis som andra hälso- och sjukvårdsutgifter när utkomststödet storlek fastställs.

6. UTLÄNNINGAR OCH INVANDRARE SOM SÖKANDE AV UTKOMSTSTÖD

I detta kapitel behandlas rätten till utkomststöd och integrationsstöd för invandrare som fått hemkommun i Finland och utlänningar som tillfälligt vistas i Finland. Kapitlet är tänkt som bakgrundsinformation och skall göra det lättare att ge utlänningar service i utkomstskyddsfrågor. Dessutom redogörs för innehållet i integrationslagstiftningen och dess effekter på integrationsplanen, integrationsstödet, ersättning för utkomststöd till återflyttare och utkomststöd för asylsökande. Lagstiftningen trädde i kraft den 1 maj 1999.

Arbetsministeriets verkställande avdelning, utrikesministeriet och Utlänningsverket har deltagit i beredningen av kapitlet.

6.1. Rätt till utkomststöd och integrationsstöd samt vistelsekommunens ansvar

6.1.1. Rätt till utkomststöd

Enligt 19 § 1 mom. grundlagen har alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Denna grundläggande rättighet gäller alla personer som omfattas av Finlands lagstiftning oberoende av nationalitet.

Enligt 13 § socialvårdslagen skall kommunen sörja för att utkomststöd ges personer som vistas i kommunen. I bestämmelsen förutsätts inte att kommunen är hemkommun enligt lagen om hemkommun (201/1994). Vistelse i kommunen kan ge personen rätt att få utkomststöd i vistelsekommunen.

Bestämmelser om utlänningars och andra invandrares rätt till utkomststöd när de är stadigvarande bosatta i Finland finns i lagen och förordningen om utkomststöd samt i lagen (integrationslagen, 493/1999) och förordningen (integrationsförordningen, 511/1999) om främjande av invandrares integration samt mottagande av asylsökande.

I 14 § lagen om utkomststöd ingår specialbestämmelser som kompletterar 13 § socialvårdslagen. I huvudsak reglerar 14 § lagen om utkomststöd ansvaret mellan kommunerna att ordna stöd, men tolkningen av den spelar en roll också vid en bedömning av när och i vilken utsträckning en utlänning kan omfattas av utkomststödssystemet i Finland.

Enligt 14 § lagen om utkomststöd kan kommunen vara skyldig att bevilja en utlänning utkomststöd, (a) om denne vistas i kommunen stadigvarande eller (b) om behovet av stöd är brådskande. En utlänning kan ha rätt till utkomststöd även i det fall att han inte har det nödvändiga tillståndet till vistelse i landet. Då man tar ställning de förutsättningar för beviljande av utkomststöd som nämns i 2 § lagen om utkomststöd är det av betydelse i vilken utsträckning den sökande antas ha behov av stöd och i vilken utsträckning han eller hon antas kunna få sin utkomst på annat sätt än med hjälp av ut

komststödet. En ansökan om utkomststöd kan inte avslås enbart med hänvisning till att detta tillstånd saknas, vilket konstaterats i länsrättens avgöranden.

Enligt huvudregeln beviljas utkomststöd av organet i den kommun inom vilken personen eller familjen stadigvarande vistas (14 § 1 mom. lagen om utkomststöd). I motiveringen till regeringens proposition med förslag till lag om utkomststöd konstateras att den stadigvarande vistelsekommunen i allmänhet är den kommun där personen eller familjen har sin stadigvarande bostad. Vidare framhåller regeringen att bestämmelsen också innebär att vistelsekommunen skall fastslås självständigt för varje understöds-mottagare. Detta betyder att familjemedlemmarna kan ha olika vistelsekommuner i den mening som bestämmelsen avser.

Bestämmelserna i 2 mom. gäller situationer då personen eller familjen har flera vistelsekommuner som kan anses vara stadigvarande. Utkomststöd beviljas av organet i den kommun där personen eller familjen vistats då utgifterna uppstått. Om den stadigvarande vistelsen sker delvis i Finland och delvis utanför landets gränser, begränsas vistelsekommunens ansvar till de utgifter, som uppstått på grund av vistelse i kommunen.

Kortvarig eller sporadisk vistelse i någon annan än den stadigvarande hemkommunen leder oftast inte till att vistelsekommunen blir ansvarig för att bevilja utkomststöd. Ansvaret gäller den sökandes stadigvarande vistelsekommun. Av detta följer att utkomststöd enligt huvudregeln inte beviljas om personen inte har en stadigvarande vistelsekommun i Finland. Eftersom den stadigvarande vistelsen bestäms självständigt för varje person, kan det hända att till exempel den ena maken anses vistas i Finland stadigvarande och den andra tillfälligt.

6.1.2. Brådskande fall

Bara i brådskande fall kan kommunen bli skyldig att bevilja en person som tillfälligt vistas i kommunen, även en utlänning (14 § 3 mom. lagen om utkomststöd), utkomststöd. Enligt motiveringen i regeringens proposition skall då bara en nödvändig del av utkomststödet beviljas, till exempel för färdbiljett till den egentliga hemkommunen och nödvändiga hälso- och sjukvårdsutgifter. I sådana fall kan det dessutom beaktas att 15 § lagen om utkomststöd föreskriver att utkomststöd vid behov kan beviljas och utbetalas för kortare eller längre tid än en månad, till och med för en dag.

6.2. Förutsättningar för en utlännings inresa och vistelse i landet

6.2.1. De resedokument som krävs

Det är av betydelse vilken karaktär en utlännings vistelse i Finland har då man bedömer om han eller hon kan anses bo i landet stadigvarande och om han eller hon har rätt till utkomststöd med stöd av 2 § lagen om utkomststöd. Utlämnings resehandlingar ger information om vistelsens karaktär.

Enligt utlänningslagen (378/1991) skall en utlänning som reser in i eller vistas i Finland ha ett giltigt pass eller annat motsvarande dokument som innehåller nödvändigt

visum eller uppehållstillstånd. EU/EES-medborgare samt deras familjemedlemmar får ett särskilt kort för uppehållstillstånd som ansöks i Finland.

6.2.2. Visum

Med visum avses ett tillstånd eller beslut som ges en utlänning för turism eller någon därmed jämförbar kortvarig, vanligen för högst tre månaders vistelse, och som berättigar honom eller henne att resa in i Finland och vistas här. En utlänning måste skaffa visum hos en finsk beskickning innan han eller hon reser in i landet. Visum krävs inte av medborgare i en stat med vilken Finland ingått avtal om viseringsfrihet, som anländer till Finland för turism eller någon därmed jämförbar kortvarig vistelse (för högst tre månader) om vistelsen i landet inte överskrider den tid som nämns i avtalet. En utlänning som anländer till Finland utan visum kan också beviljas visum i Finland, om han eller hon kan framföra ett vägande skäl till varför han eller hon inte skaffat visum före inresan i Finland.

6.2.3. Uppehållstillstånd

Med uppehållstillstånd avses tillstånd för en utlänning att i något annat syfte än turism eller någon därmed jämförbar kortvarig vistelse resa in i landet. Tillståndet kan vara tidsbegränsat eller permanent. Även uppehållstillstånd måste en utlänning normalt skaffa på en finsk beskickning innan han eller hon reser in i landet. Detta gäller inte EU/EES-medborgare eller deras familjemedlemmar. De får sitt uppehållstillstånd av den lokala polisen efter ankomsten. Medborgare i de nordiska länderna behöver inget uppehållstillstånd. En utlänning som anländer till Finland utan uppehållstillstånd kan beviljas tidsbegränsat uppehållstillstånd bl.a. om utlänningen redan innan han eller hon kom till Finland bott cirka två år tillsammans med sin make eller sambo som bor i Finland. Permanent uppehållstillstånd kan beviljas en utlänning som lovligen har vistats i Finland i permanent syfte två år utan avbrott (med stöd av ett eller flera tidsbegränsade uppehållstillstånd).

6.2.4. Anteckning om status

Utlänningsstatusen anges med bokstavs- och sifferkombinationer (statusbeteckning) i visum och tidsbegränsade uppehållstillstånd. I det kort för uppehållstillstånd som EU/EES-medborgare samt deras familjemedlemmar får görs inga statusanteckningar. Statusbeteckningen A beskriver vistelse i landet som är avsedd att vara permanent. Beteckningen B beskriver temporär vistelse i landet. I D-gruppen ingår de som inte kan återsändas tillfälligt till sitt hemland. Personer som hör till denna grupp kan inte få permanent uppehållstillstånd. Visum anges med bokstaven F.

6.2.5. Den förmögenhet som krävs

En utlänning skall ha tillräckliga medel för sitt uppehälle med beaktande av såväl den planerade vistelsens längd som återresan till utreselandet. Om till exempel en person

som försöker resa in i landet med visum inte har de medel som avses ovan kan han eller hon avvisas.

Om en utlänning har tillräckliga medel för en vistelse i landet eller inte kontrolleras för att utreda förutsättningarna för inresa vid gränsövergångsstället eller vid behov då utlänningen redan vistas i landet.

6.2.6. Avvisning och utvisning ur landet

En utlänning som inte har något uppehållstillstånd och vistas i landet utan pass kan med stöd av utlänningslagen utvisas ur landet. Även en utlänning som lovligt vistas i landet kan i vissa fall utvisas. Orsaken kan till exempel vara att personen gjort sig skyldig till brott eller att personen under en kort vistelse i landet har gjort sig oförmögen att ta hand om sig själv. Det är utlänningsverket som beslutar om utvisning. Beslutet om utvisning kan verkställas först efter att det vunnit laga kraft.

Avvisning av utlänning kan bli aktuell till exempel om förutsättningarna för inresa inte uppfylls, dvs. då han eller hon p.g.a. brist på nödvändiga medel är oförmögen att ta hand om sin vistelse i landet och sin hemresa och om han eller hon inte har någon mottagare som ansvarar för kostnaderna för vistelsen och hemresan. Också en utlänning vars fortsatta vistelse i landet skulle kräva uppehållstillstånd, men som inte har beviljats uppehållstillstånd, kan avvisas.

Passkontrollmyndigheterna skall fatta beslut om avvisning inom tre månader från det att utlänningen kommit till landet. Ett sådant beslut kan verkställas oberoende av besvär om inte en domstol förbjuder verkställighet.

6.2.7. Granskning av resedokument i samband med ansökan om utkomststöd

Då en utlänning ansöker om utkomststöd är det skäl att be honom eller henne uppvisa sina resedokument. Detta är nödvändigt för att konstatera den sökandes identitet. Dessutom ger resedokumenten uppgifter som behövs då man bedömer den sökandes rätt till utkomststöd. Enligt 17 § lagen om utkomststöd skall den som ansöker om utkomststöd lämna organet alla tillgängliga nödvändiga uppgifter som inverkar på utkomststödet. Uppgifterna i resedokumenten kan anses vara sådana nödvändiga uppgifter som avses i bestämmelsen.

Om en utländsk sökande inte kan uppvisa resedokument eller om det är svårt att tyda anteckningarna i dem kan socialvårdsmyndigheten med hjälp av handräckning få utredning om vilken karaktär sökandens vistelse i landet har och om visum eller uppehållstillstånd är nödvändigt. Polis- eller passkontrollmyndigheter samt Utlänningsverket ger handräckning i sådana fall. Uppgifter om visumärenden fås av pass- och visumenheten vid utrikesministeriet.

Socialvårdsmyndigheterna kan i samarbete med passkontrollmyndigheterna försöka utreda de penningtillgångar som konstateras i samband med inresan. I kap. 4 i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården finns bestämmelser om soci

alvårdsmyndigheternas rätt att få sekretersebelagda uppgifter och handräckning (se närmare kap. 9.7 och 9.8).

6.3. Orsaken till vistelse i landet inverkar på rätten till utkomststöd

6.3.1. Turist

Med turist avses här en utlänning, som kommer till Finland för turism eller någon därmed jämförbar kortvarig vistelse (högst tre månader). En sådan person kan inte anses vistas i Finland stadigvarande på sätt som 14 § 1 mom. lagen om utkomststöd avser. Beviljande av utkomststöd kan då komma i fråga bara i brådskande fall med stöd av 14 § 3 mom. i samma lag.

En grundförutsättning för att få utkomststöd är då att den sökande är i behov av stöd. Huvudsakligen skall man utgå ifrån att en turist som kommer till Finland har med sig nödvändiga tillgångar för vistelsen här och för hemresan. Då dessa tillgångar saknas kan en utlänning avvisas, såsom tidigare konstaterats.

En person som är i behov av stöd har rätt till utkomststöd bara om han eller hon inte kan få sin nödvändiga utkomst på något annat sätt. Om en utländsk turist har råkat i ekonomiska svårigheter under sin tillfälliga vistelse i Finland, skall personen i första hand ges rådet att sköta sitt ärende själv. I en sådan situation kan från fall till fall vara motiverat att göra en anmälan till polisen för eventuell avvisning.

Via banktjänster och girering kan en utlänning överföra pengar från ett konto i sitt hemland till en bank i Finland eller be en släkting eller någon annan överföra pengar. Till exempel via Western Union kan en penningförsändelse från utlandet tas ut på ett finskt bankkontor inom ca 10 minuter.

En utlänning kan även hänvisas att vända sig till sitt lands beskickning eller till den beskickning som i Finland representerar personens land. Med representanterna för sitt lands beskickning kan personen komma överens om sina penningaffärer och returbiljett. Personen kan också själv komma överens med researrangören om hur hans eller hennes återresa skall ordnas och om hur resekostnaderna skall betalas. Personen har eventuellt en reseförsäkring eller någon annan försäkring, som ersätter ett tillfälligt penningbehov utomlands.

I samband med gränskontrollen kan det för en medellös utlännings inresa krävas att någon som bor i Finland förbinder sig att svara för utlänningsens kostnader under vistelsen. En sådan förbindelse är rättsligt förpliktande för den som gett förbindelsen. Be i förekommande fall polisen om handräckning för att utreda om den som gett förbindelsen har förmåga och vilja att ansvara för sin förbindelse.

Att bevilja utkomststöd kommer på fråga först i sista hand, om ett nödvändigt behov av hjälp inte kan skötas på något annat sätt. Syftet med utkomststödet är inte att en turist med stöd av det får fortsätta att vistas i Finland. En turist som råkat ut för penningbrist skall så fort som möjligt återvända till sitt hemland, också om hans eller hennes visum skulle vara i kraft. Följaktligen kan det anses att behovet av utkomststöd även i vidare bemärkelse begränsas bara till kostnader för hemresa samt till de matut

gifter och andra nödvändiga utgifter, som uppstår innan turisten rimligtvis hinner återvända till sitt hemland. Enligt 15 § lagen om utkomststöd kan utkomststöd vid behov beviljas och utbetalas för en kortare tid än en månad, t.o.m. för en dag.

Utkomststödet kan av särskilt skäl användas för betalning av utgifter som förorsakats av sökandens uppehålle, till exempel genom att han eller hon får en färdbiljett eller en betalningsförbindelse avsedd för att skaffa mat (16 § 2 mom. lagen om utkomststöd). Ett särskilt skäl kan exempelvis vara att den sökande visat sig vara oförmögen att se till att de tillgångar, som han eller hon har varit tvungen att ha vid inresa i landet och med vilka han eller hon skulle ha bekostat sin vistelse här, räcker till.

6.3.2. Utlänning som vistas i Finland med stöd av uppehållstillstånd

Om en utlännings vistelse i Finland grundar sig på ett uppehållstillstånd som är i kraft, kan man anse att han eller hon stadigvarande vistas i landet åtminstone då uppehållstillståndet har beteckningen A (se närmare 6.2.4. om statusbeteckningar). Den kommun där personen stadigvarande vistas är skyldig att ge honom eller henne utkomststöd, om förutsättningarna enligt 2 § lagen om utkomststöd uppfylls. Om uppehållstillståndet har beteckningen B är utlännings vistelse i landet av tillfällig karaktär och då begränsas beviljandet av utkomststöd vanligen till brådskande fall och nödvändiga utgifter.

Då en utlänning som med stöd av uppehållstillstånd vistas i Finland ansöker om utkomststöd, är det skäl att utreda om den sökande är berättigad till de förmåner som beviljas i första hand enligt lagen om tillämpning av lagstiftningen om bosättningsbaserad social trygghet (1573/1993), till exempel sjukpenning, barnbidrag, arbetslöshetsdagpenning eller arbetsmarknadsstöd. Enligt 3 § 2 mom. kan en person som flyttar till Finland anses vara bosatt i Finland redan från ankomsten till landet, förutsatt att personen har för avsikt att stadigvarande bosätta sig i Finland och att han eller hon dessutom har ett giltigt uppehållstillstånd som berättigar till minst ett års vistelse här, om ett sådant tillstånd krävs av personen.

En utlänning som fått uppehållstillstånd på grundval av studier (beteckning B 2) har inte rätt att i Finland få studiestöd (1 § lagen om studiestöd 65/1994). Vanligen beviljas studerande uppehållstillstånd för ett läsår åt gången. En förutsättning för tillståndet är att den studerandes försörjning är tryggad. I samband med ansökan om uppehållstillstånd skall den studerande påvisa att han eller hon har ett tillräckligt stort penningbelopp som kan överföras till Finland och med hjälp av vilket hans eller hennes försörjning är tryggad under terminen. En utlänning som fått uppehållstillstånd på grundval av studier skall således huvudsakligen kunna klara sig utan utkomststöd. I annat fall skall personen återvända till sitt hemland, eftersom förutsättningarna för uppehållstillståndet med tanke på försörjningen inte längre finns och uppehållstillståndet kan då återkallas.

6.3.3. Utlänning som vistas i Finland utan nödvändigt uppehållstillstånd

Om en utlänning vistas i Finland utan nödvändigt uppehållstillstånd kan vistelsen i landet som regel inte anses vara stadigvarande enligt 14 § lagen om utkomststöd. Även

i sådana fall kan det i vanliga fall förutsättas, liksom för turister, att utlänningen så fort som möjligt reser till sitt hemland. Då begränsas ett eventuellt utkomststöd till nödvändiga rese- och andra utgifter. Utkomststöd kan beviljas bara om utlänningen inte har möjlighet att hjälpa sig själv till exempel med de medel som en turist förväntas använda sig av i första hand (se punkt 6.3.1.).

Då en utlänning kommer till Finland utan visum eller uppehållstillstånd och ansöker om dem först efter att han eller hon anlänt till landet, tar passkontrollmyndigheterna eller Utlänningsverket hand om hans eller hennes pass under den tid som tillståndsårendet behandlas. Detta är dock inget hinder för utlänningen att återvända till sitt hemland. Då utlänningen meddelar polisen att han eller hon vill lämna landet får han omedelbart tillbaka sitt pass eller senast inom några dygn. Samtidigt förfaller ansökan om uppehållstillstånd. Det kan hända att utkomststöd måste beviljas för nödvändiga utgifter tills återresan är ordnad.

En utlänning som vistas i Finland utan nödvändigt uppehållstillstånd kan undantagsvis anses vistas i landet permanent. En sådan situation kan uppstå exempelvis när den sökande lämnat in ansökan om uppehållstillstånd och det är sannolikt att uppehållstillstånd beviljas. En liknande situation kan uppstå även då ett beslut att avvisa eller utvisa en utlänning har fattats, men beslutet ännu inte är verkställbart. Då man beslutar om utkomststöd är det motiverat att beakta sökandens orsak till vistelsen i landet och hans eller hennes situation i sin helhet. För att utreda frågan behövs ofta kompletterande uppgifter av Utlänningsverket.

En utlänning kan ha kommit till Finland med visum, trots att karaktären för hans eller hennes vistelse här förutsätter uppehållstillstånd. Detta kan vara fallet till exempel när en person ingått äktenskap med en person som bor i Finland och hans eller hennes avsikt är att bosätta sig här tillsammans med sin make. Om en sådan person ansöker om utkomststöd är det skäl att anmoda honom eller henne till att ansöka om uppehållstillstånd, eftersom det ger honom eller henne en möjlighet att med tanke på utkomststödet få de förmåner som betalas i första hand. Om behovet av utkomststöd är fortgående eller behovet upprepar sig och ansökan om uppehållstillstånd inte gjorts, kan myndigheten överväga att avslå ansökan om utkomststöd åtminstone till den del som den sökande kunde få förmåner som betalas i första hand efter att uppehållstillstånd beviljats. Om utlänningen lämnat in en ansökan om uppehållstillstånd och det är sannolikt att uppehållstillstånd beviljas, kan man anse att utlänningen stadigvarande bor i Finland och är berättigad till utkomststöd i enlighet med det. Utlänningsverket lämnar upplysningar om huruvida det är sannolikt att uppehållstillstånd beviljas.

6.4. Integrationsplan samt integrationsstödet som utkomststöd

Integrationslagen omfattar personer som har flyttat till Finland och som i Finland har en hemkommun som avses i lagen om hemkommun. Lagen kan tillämpas på utlänningar som flyttat till Finland i permanent syfte och finska medborgare som från utlandet flyttat till Finland i permanent syfte samt personer med finländsk härkomst. Om personen är medborgare i en EES-stat eller annan stat, har ingen betydelse för bedömningen om en person omfattas av integrationslagen eller inte. Integrationslagen tillämpas inte på utlänningar som på grund av studier eller annan tillfällig orsak fått uppehållstillstånd.

Med stöd av 10 § integrationslagen har en invandrare, som anmäler sig som arbetslös arbetssökande eller som ansöker om utkomststöd, rätt till en integrationsplan som görs upp i samarbete med kommunen och Arbetskraftsbyrån. Invandraren har rätt till en integrationsplan i högst tre år från det att invandrarens första hemkommun har registrerats i befolkningsdatasystemet. Integrationsplanen skall göras upp senast när personen har varit arbetslös eller fått utkomststöd i fem månader.

I en integrationsplan avtalar kommunen, Arbetskraftsbyrån och invandraren om åtgärder som stöder invandraren och dennes familj vid inhämtandet av de kunskaper och färdigheter som behövs i samhället och arbetslivet. I integrationsplanen kan avtalas om stödjande av studier i finska eller svenska, Arbetskraftspolitisk vuxenutbildning, frivilliga studier för invandraren, yrkesvägledning och rehabilitering, arbetspraktik, förberedande undervisning, stödjande av integration av barn och unga samt om ordnande av andra med dessa jämförbara integrationsstödjande åtgärder som kan anses skäligen.

En invandrare som har rätt till en integrationsplan är skyldig att delta i uppgörandet av integrationsplanen samt i de tjänster och åtgärder som är inskrivna i planen.

Integrationsstödet är ett stöd som är avsett att trygga invandrarens försörjning under den tid integrationsplanen är i kraft och består av arbetsmarknadsstöd och utkomststöd (12 § integrationslagen). Integrationsstödet beviljas som utkomststöd då en integrationsplan fastställts för invandraren om han eller hon inte kan få integrationsstöd som arbetsmarknadsstöd och är i behov av utkomststöd. Utkomststöd kan också beviljas som komplettering till arbetsmarknadsstöd som betalas som integrationsstöd, om personen är i behov av det.

Om invandraren utan grundad anledning har vägrat att delta i uppgörandet av integrationsplanen eller i sysselsättningsfrämjande åtgärder som specificeras i integrationsplanen eller om han eller hon genom sin försummelse har föranlett att ingen integrationsplan har kunnat göras upp tillämpas då utkomststöd beviljas för hans eller hennes vidkommande också i dessa fall vad som i 10 § lagen om utkomststöd föreskrivs om sänkning av utkomststödet grunddel (15 § integrationslagen).

Arbetsministeriet och Finlands Kommunförbund har gett kommuninformation om främjande av invandrares integration och ersättande av kostnader för mottagande av asylsökande (28.4.1999, Dnr 923/61/99 AM). Arbetsministeriet har dessutom gett anvisningar om invandrares integration, integrationsplan och integrationsstöd (04/99 AM) samt anvisningar om utkomststöd för asylsökande och ordnande av arbetsverksamhet eller sysselsättningsfrämjande studieverksamhet för asylsökande (06/99 AM).

6.5. Vissa specialfrågor

6.5.1. Flykting som sökande av utkomststöd

En flyktings vistelsekommun beviljar flyktingen utkomststöd på samma grunder som andra personer som vistas i kommunen. Utkomststödet betalas som integrationsstöd till en flykting som har rätt till en integrationsplan och för vilken det har fastställts en integrationsplan, om han eller hon är i behov av utkomststöd och inte får arbetsmark

nadsstöd som integrationsstöd (om rätt till integrationsplan och integrationsstöd se punkt 6.4)

Kommunen får ersättning av statens medel för kostnaderna för integrationsstöd eller utkomststöd till flyktingar i tre år från det att flyktingens första hemkommun har registrerats i befolkningsdatasystemet. Dessutom får kommunen utan tidsgräns ersättning för kostnaderna för återflyttningsbidrag till flyktingar. Ersättning betalas till kommun som ingått avtal med Arbets- och näringscentralen om mottagande av flyktingar och som uppgjort eller förbundit sig att uppgöra ett integrationsprogram för flyktingar. Arbets- och näringscentralen betalar ut ersättningar på ansökan av kommunen. Om ersättningarna bestäms i statsrådets beslut om ersättning för kostnader för flyktingar och vissa andra invandrare samt arrangemang vid mottagande av asylsökande (512/1999, nedan statsrådets beslut).

I integrationslagen jämställs också följande personer med flykting i den mening som 35 § utlänningslagen (378/1991) avser:

- 1) person, som beviljats uppehållstillstånd på grund av behov av skydd enligt 31 § utlänningslagen eller av vägande humanitära skäl enligt 18 § 4 punkten utlänningslagen, samt
- 2) person, som är familjemedlem eller annan anhörig till en flykting eller en person som avses i 1 punkten, förutsatt att familjebandet till flyktingen eller den som har beviljats uppehållstillstånd har funnits redan innan denne kom till Finland.

En flykting kan beviljas återflyttningsbidrag för att återvända till sitt hemland eller det land där han eller hon tidigare varit bosatt. Av synnerligen vägande skäl kan återflyttningsbidrag beviljas också en flykting som återvänder till ett annat land än sitt hemland eller det land där flyktingen tidigare varit bosatt. Som återflyttningsbidrag kan beviljas skäliga resekostnader och flyttningskostnader samt bidrag för att flyktingen skall kunna bosätta sig i det land han eller hon återvänder till.

Resekostnaderna ersätts enligt det billigaste och mest ändamålsenliga färdssättet, om inte personens eller en familjemedlems lyte, sjukdom eller andra särskilda förhållanden kräver specialarrangemang för resan. Kilometerersättning betalas för användning av egen bil, om det är billigare att resa med bil än med andra fortskaffningsmedel och säkrare med tanke på förhållandena i det land han eller hon återvänder till. Resekostnaderna kan inbegripa skäliga kostnader för transport till det land dit personen återvänder av saker som är nödvändiga för personen och hans eller hennes familj.

Bidraget för en person som flyttar ensam motsvarar högst utkomststödet grunddel för två månader, och för en familj högst det ovan nämnda beloppet fördubblat. Återflyttningsbidraget kan beviljas också efter att ersättningstiderna för de ersättningar som avses i statsrådets beslut har löpt ut, om personen alltjämt är flykting och inte har förlorat sin rätt att vistas i landet.

6.5.2. Återflyttare

Kommunen får ersättning av statens medel för kostnaderna för återflyttares utkomststöd och integrationsstöd för ett halvt år från det personens första hemkommun har

registrerats i befolkningsdatasystemet. Dessutom kan en återflyttare beviljas pension eller utkomststöd som ersätter annan social trygghet om han eller hon på grund av sin ställning vid immigrationen inte kan få pension eller någon annan social trygghet. Staten betalar ersättning till kommunen för kostnaderna för en pension motsvarande utkomststödet i högst fem år från det att personens första hemkommun har registrerats i befolkningsdatasystemet.

Ersättning betalas för den som flyttat till Finland från forna Sovjetunionen och

- 1) som beviljats uppehållstillstånd enligt 18 a § utlänningslagen på grund av finländsk härkomst,
- 2) som har varit finsk medborgare eller för vilken endera föräldern har varit finsk medborgare,
- 3) som har deltagit frivilligt i Finlands krig 1939 – 1945, samt
- 4) som är make till en person som avses ovan eller barn under 18 år som han eller hon har vårdnaden om.

Med make jämställs den som fortgående lever i gemensamt hushåll under äktenskapsliknande förhållanden med en person som har beviljats uppehållstillstånd och som avses ovan.

6.5.3. Asylsökande

Bestämmelser om utkomststöd för asylsökande finns i 22 – 24 § integrationslagen och 5 och 6 § integrationsförordningen. På utkomststödet tillämpas lagen om utkomststöd om inte något annat bestäms i integrationslagen eller med stöd av den. Vidare tillämpas arbetsministeriets anvisningar om utkomststöd för asylsökande och ordnande av arbetsverksamhet eller sysselsättningsfrämjande studieverksamhet för asylsökande (06/99 AM). De viktigaste undantagen vad gäller utkomststödet belopp är att grunddelen fördelas mellan en andel som utbetalas i pengar och service som tillhandahålls på förläggningen, minskning av grunddelen på grund av vägran att delta i arbetsverksamhet eller sysselsättningsfrämjande studieverksamhet samt beviljande av utkomststöd som ersättning för kostnaderna för återresa till utgångslandet. I integrationslagen ingår även bestämmelser om återkrav av utkomststöd som betalas till asylsökande samt särskilda bestämmelser om ändringssökande.

Utkomststödet för asylsökande finansieras helt och hållet med statens medel med stöd av 14 § statsrådets beslut. Stödet beviljas och betalas av förläggningen. Det är förläggningen som ansöker om återkrav av utkomststöd som den beviljat.

Den som med stöd av 30 § utlänningslagen sökt asyl i Finland omfattas av mottagande av asylsökande tills han eller hon har beviljats uppehållstillstånd eller frågan om avlägsnande ur landet har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut och verkställts. Dessutom kan en person som mottagits på grund av tillfälligt behov av skydd och som inte har hemkommun i Finland omfattas av mottagande av asylsökande.

Förläggningen beviljar och betalar utkomststöd även för asylsökande som beviljats uppehållstillstånd enligt en kriterium som jämställs med flykting (status A 3) och som på förläggning väntar på att bli anvisad till en kommun. Förläggningen beviljar och betalar utkomststödet tills flyktingen blivit anvisad till en kommun i enlighet med 9 §

integrationslagen. Arbetskrafts- och näringscentralen anvisar flyktingen till en kommun efter att ha kommit överens med kommunen om mottagande av flyktingen.

Kommunerna har tagit emot asylsökande som fått uppehållstillstånd och anvisningar till kommuner har gjorts, men på grund av den svåra bostadssituationen kan det ha dröjt flera månader innan bostad har ordnas. Kommunen beviljar och betalar utkomststödet om en asylsökande som fått uppehållstillstånd bor i privat inkvartering inom kommunen eller om förläggningen finns på kommunens område och asylsökande som fått uppehållstillstånd väntar på förläggningen på kommunal bostad. I bägge fallen är det hemkommunen för en asylsökande som fått uppehållstillstånd som är den kommun som ingått avtal om mottagande och som är skyldig att bevilja utkomststöd med början från registreringen i befolkningsdatasystemet. Om en asylsökande som mottagits av kommunen väntar på kommunal bostad på en annan kommuns område, kan förläggningen och kommunen som mottagit personen komma överens om att förläggningen beviljar och betalar utkomststödet tills personen fått en bostad från kommunen.

6.5.4. Personer som omfattas av den nordiska konventionen om socialt bistånd och sociala tjänster

Den nya nordiska konventionen om socialt bistånd och sociala tjänster trädde i kraft den 1 oktober 1996. Konventionen gäller alla som är bosatta i de nordiska länderna och medborgare i de nordiska länderna. Konventionstexten har sänts till kommunerna i form av publikationen Vägledande kommentar till den nordiska konventionen om socialt bistånd och sociala tjänster (social- och hälsovårdsministeriets föreskriftsamling 1996:24).

Konventionen inverkar bland annat på förutsättningarna för att sända hem en person som får utkomststöd. Om det i samband med utkomststöd blir aktuellt att bevilja flyttbidsbidrag för att en person skall kunna flytta till ett annat nordiskt land är det tillrådligt att i mån av möjlighet tillsammans med personen och myndigheterna i det mottagande landet utreda personens förutsättningar till försörjning i det nya landet.

7. FÖREBYGGANDE UTKOMSTSTÖD

Den 1 april 2001 trädde ändringar av lagen om utkomststöd i kraft. Syftet med ändringarna är att effektivisera systemet för att människor som råkat i ekonomiska svårigheter mer flexibelt skall kunna få hjälp och utslagning motverkas. Reformen avser dessutom att medverka till att det förebyggande utkomststödet i högre grad utnyttjas som ett led i det systematiska sociala arbetet.

Bestämmelser om förebyggande utkomststöd finns i 1 § 2 mom. och 13 § lagen om utkomststöd enligt följande:

*(1 § 2 mom.) Syftet med förebyggande utkomststöd är att främja en persons och familjs sociala trygghet och förmåga att klara sig på egen hand samt att förebygga utslagning och långvarigt beroende av utkomststöd.
(L 923/2000)*

(13 § L 923/2000) Kommunen beviljar enligt grunder som den fastställer förebyggande utkomststöd för uppnående av de mål som nämns i 1 § 2 mom.

Förebyggande utkomststöd kan beviljas bland annat för åtgärder som vidtas för att aktivera stödtagaren, trygga dennes boende, lindra svårigheter till följd av överskuldsättning eller en plötsligt försämrad ekonomisk ställning samt för andra syften som främjar stödtagarens förmåga att klara sig på egen hand.

Genom ändringen i 1 § 2 mom. får lagen mer omfattande bestämmelser om målen med förebyggande utkomststöd. Det förebyggande utkomststödet skall dels främja en persons eller en familjs sociala trygghet, dels främja en persons och en familjs förmåga att klara sig på egen hand samt förebygga utslagning och långvarigt beroende av utkomststöd.

Det är fortfarande kommunerna som får bestämma om kriterierna för förebyggande utkomststöd.

Av det ändrade 13 § 1 mom. följer att kommunerna måste avsätta adekvata anslag för förebyggande utkomststöd. I statsbudgeten har anslagen till statsandelarna för social- och hälsovård höjts utifrån antagandet att förebyggande utkomststöd i snitt kommer att fyrdubblas efter lagändringen. I praktiken betyder detta att det förebyggande utkomststödet står för 3,3 procent av utgifterna för det egentliga utkomststödet.

Det nya 13 § 2 mom. innehåller exempel på de syften som det förebyggande utkomststödet får användas för. Lagrummet lyfter fram vissa livssituationer där det förebyggande utkomststödet kan medverka till att uppfylla målen i 1 § 2 mom.

Förebyggande utkomststöd behöver inte begränsas till dessa syften utan bör utnyttjas allt efter behov. Om förebyggande utkomststöd sätts in på ett tidigt stadium och tillämpas systematiskt kan man påverka de risker och ekonomiska problem som en person eller en familj hotas av. I varje enskilt fall bör det övervägas hur personens förmåga att klara sig socialt kan främjas i den givna situationen för att de positiva effekterna skall vara bestående. Målet är att klienten skall ha bättre chanser att återhämta sig och klara av sitt uppehåll. Dessutom är tanken att klienten själv skall kunna förbättra sina sociala och ekonomiska förutsättningar.

En utredning av det förebyggande utkomststödet (SHM, Monisteita 1997:18) visar att kommuner som tillämpar stödet tycker att det ger goda resultat. Flera klienter som fått förebyggande utkomststöd är inte längre klienter. Stödet har främjat både den mänskliga och den ekonomiska dimensionen och har varit ett nyttigt och viktigt redskap i det sociala arbetet.

Förebyggande utkomststöd har visat sig vara ett användbart verktyg framför allt i akuta kriser. Familjer som drabbats av dödsfall eller allvarliga sjukdomar eller utsatts för brott har fått förebyggande stöd. När stödet getts ut för att betala obetalda hyror har stödtagarna undvikit vräkning, kanske också upplösning av familjen och ett allt mer kaotiskt familjeliv som hade kunnat stå samhället dyrt. Det förebyggande utkomststö-

det har getts ut till personer och familjer som haft svårt att klara av sitt uppehälle på grund av utgifter som inte beaktas när utkomststöd beviljas, till exempel amorteringar på lån. När skuldspiralen har kunnat brytas har personen eller familjen fått bättre balans i sin ekonomi och inte längre haft behov av fortlöpande stöd.

Vidare har det förebyggande utkomststödet setts som ett bra sätt att trygga studierna och möjligheterna att få arbete dels i och med att unga som lär sig stå på egna ben kan få stöd, dels för att unga och långtidsarbetslösa aktiveras och får bättre möjligheter att få jobb. Också äldre har kunnat få stöd för sitt boende och handikappade stöd när de inte har rätt att få bidrag i enlighet med lagen om stöd och service på grund av handikapp. Tack vare det förebyggande stödet har handikappade kunnat klara sig på egen hand.

Det förebyggande stödet är inte beroende av om en person eller en familj har rätt att få utkomststöd med stöd av 1 § 1 mom. lagen om utkomststöd, för det förebyggande utkomststödet får beviljas oavsett om personen eller familjen enligt kalkylerna har rätt till det egentliga utkomststödet eller inte.

8. ÅTERKRAV AV UTKOMSTSTÖD

Bestämmelser om återkrav av utkomststöd finns i 4 kap. lagen om utkomststöd. Den grundläggande bestämmelsen finns i 19 § och lyder på följande sätt:

Utkomststödet får inte återkrävas, om något annat inte bestäms i detta kapitel.

Återkrav är möjligt endast på de grunder som finns inskrivna i 20 §. Dessutom skall de förutsättningar och hinder som nämns i 21 § beaktas. Hur återkrav genomförs bestäms i 22 och 23 § i lagen.

8.1. Beslut om återkrav skall fattas när utkomststöd beviljas

Återkrav enligt de grunder som bestäms i 20 § 1 mom. lagen om utkomststöd får tillämpas bara om det beslutas om det redan då stödet beviljades. Bestämmelsen lyder på följande sätt:

Då organet fattar beslut om att bevilja utkomststöd kan det samtidigt bestämma att utkomststödet eller någon del därav skall återkrävas av

- 1) understödstagaren, om han har inkomster eller tillgångar eller har rätt till förmån som tryggar hans uppehälle, men inkomsterna, tillgångarna eller förmånen inte står till hans förfogande eller av annat skäl inte kan användas av honom då stöd beviljas,*
- 2) understödstagaren, om han uppsåtligen har försummat skyldigheten att dra försorg om sitt uppehälle,*
- 3) understödstagaren, om stödet har beviljats till följd av deltagande i strejk, dock endast i fråga om stöd som betalats till den som själv deltagit i strejken, samt av*

4) den gentemot understödstagaren försörjningspliktige, om han uppsåtligt har försummat sin försörjningsplikt.

Det kriterium som nämns i 1 punkten lämpar sig för det första för situationer där utkomststöd beviljas i förskott mot emotsedd förmån. Då kan beslutet om återkrav fattas av det organ som ansvarar för utkomststödsfrågor. Återkravet kan inte gälla en förestående förmån annat än till den del som det betalats ut för samma tid som utkomststödet. Denna begränsning gäller inte andra situationer för återkrav. Bestämmelser om förfarandet vid återkrav av stöd som utbetalats i förskott mot emotsedd förmån finns i 23 § lagen om utkomststöd och behandlas närmare i punkt 8.3.

Till exempel andel i oskiftat dödsbo kan vara tillgångar som avses i punkt 1. Stödtagaren kan ha rätt till dessa tillgångar utan att de står till hans förfogande då stödet beviljas. Återkrav kan också bestämmas med stöd av 1 punkten till exempel då stödtagaren äger fast eller annan egendom, som inte kunnat realiseras så snabbt att behovet av utkomststöd hade kunnat undvikas. Situationerna för återkrav kan grunda sig till exempel på en omtvistad fordran eller försummelse av försörjningsplikt, som rättas till senare. I alla dessa fall är det förvaltningsdomstolen som beslutar om återkrav.

Med stöd av 2 punkten kan utkomststöd eller en del av det återkrävas av en understödstagare som uppsåtligt har försummat sin skyldighet att dra försorg om sitt uppehälle. Syftet med utkomststödet är uttryckligen att trygga en persons eller en familjs uppehälle i situationer då de inte kan få sin försörjning från någon annan källa.

Enligt 3 punkten kan utkomststöd återkrävas av den som deltagit i en strejk, om stödet har beviljats till följd av deltagande i strejken. I dessa fall kan stödet återkrävas endast till den del det beviljats stödtagaren själv. En förmån som utbetalats till andra familjemedlemmar under en strejk kan inte återkrävas p.g.a. strejken, och av den som deltagit i strejken kan endast den del av utkomststödet återkrävas som kan anses bero på att personen deltog i strejken.

Enligt 4 punkten kan utkomststöd återkrävas av en försörjningspliktig, om han uppsåtligt har försummat sin försörjningsplikt. Då har stödtagaren till exempel varit berättigad till underhållsbidrag och fått utkomststöd för att han inte fått det belopp som den försörjningspliktige skall betala honom.

Notera i fråga om 4 punkten att återkravet bara kan gälla en sådan person, som enligt någon annan lag är privaträttsligt försörjningspliktig gentemot stödtagaren. Till exempel utkomststöd som beviljats en myndig studerande kan inte återkrävas av hans föräldrar. Bestämmelsen begränsar även möjligheten att återkräva utkomststöd av makar, då stödet beviljats den ena makens barn.

Återkrav bestäms samtidigt med beslutet om beviljande av utkomststöd. Förordnandet antecknas i beslutet om stöd. Av beslutet skall det framgå från vilka inkomster eller tillgångar stödet skall återkrävas.

Förordnandet om återkrav i beslutet om utkomststöd är inget bindande beslut om att återkravet de facto kommer att verkställas. Organet kan avstå från att genomföra återkravet, trots att återkrav bestämdes då utkomststödet beviljades.

8.2. Beslut om återkrav kan i undantagsfall fattas i efterhand

Med stöd av 20 § 2 mom. lagen om utkomststöd kan stödet återkrävas även genom ett beslut av förvaltningsdomstolen som fattas efter att stödet beviljats. Bestämmelsen har följande lydelse:

Har beviljandet av stöd grundat sig på uppsåtligen lämnade vilseledande uppgifter eller på uppsåtlig försummelse av anmälningsskyldigheten enligt 17 §, kan kommunen, till den del beviljandet av stöd av denna orsak har grundat sig på felaktiga uppgifter, återkräva stödet av den som lämnat uppgifterna eller försummat anmälningsskyldigheten.

På detta sätt kan man förfara om myndigheten blivit vilseledd att ge stöd. Då gäller återkravet den person som gett vilseledande uppgifter. Stödet återkrävs endast till den del beviljandet av stöd grundat sig på felaktiga uppgifter.

Stödet kan även återkrävas av en person, som uppsåtligen försummat sin skyldighet enligt 17 § 2 mom. att meddela förändringar i de förhållanden som inverkar på utkomststödet.

8.3. Organet beslutar om återkrav av utkomststöd som betalats i förskott

Utkomststöd beviljas ofta i förskott mot en emotsedd förmån eller tillgodohavanden som tryggar utkomsten i första hand. Utkomststöd som betalats ut i förskott kan återkrävas med stöd av 20 § 1 mom. 1 punkten lagen om utkomststöd. Närmare bestämmelser om återkrav i sådana fall ingår i 23 § enligt följande:

Har utkomststöd antingen helt eller delvis beviljats i förskott mot emotsedda pensioner, underhållsbidrag, understöd eller andra fortlöpande eller som engångsbelopp inflytande inkomster, ersättningar eller fordringar, kan organet, utan hinder av vad som bestäms i någon annan lag, uppbära och lyfta ovan avsedda inkomster, ersättningar eller fordringar för understödstagaren för den tid stöd har betalats i förskott och använda dem för täckande av det stöd som har betalats i förskott. Organet skall omedelbart ge understödstagaren de medel som återstår efter att utkomststödet har betalats med nämnda tillgångar.

Har organet minst två veckor före betalningsdagen meddelat den som betalar sådana inkomster, ersättningar eller fordringar som avses i 1 mom. att dessa inte får betalas till understödstagaren själv, kan beloppet med laglig verkan betalas endast till organet.

En emotsedd förmån kan också vara någon annan förmån än en som betalas ut av en myndighet. Det kan vara fråga om fortlöpande inkomst eller engångsinkomst, ersättning eller tillgodohavanden. Organet kan återkräva och lyfta en emotsedd förmån och använda den för återkrav av utkomststöd som betalats ut i förskott. En emotsedd förmån kan återkrävas endast till den del den gäller samma tidpunkt för vilken utkomststöd betalats ut och för vilken återkrav bestämts då utkomststödet beviljades.

För att genomföra återkravet kan organet meddela den som betalar ut förmånen att beloppet kan betalas med laglig verkan endast till organet. Detta meddelande är bindande för betalaren. Meddelandet skall göras minst två veckor före betalningsdagen. I sin anmodan måste organet ange för vilken period utkomststöd har betalats ut i förväg. Också beloppet skall framgå.

För återkravet kan organet inte använda mer medel än vad som beviljats i utkomststöd. De resterande medlen skall omedelbart överföras till understödstagaren.

8.4. Förvaltningsdomstolen beslutar om återkrav i andra fall än de som nämns i 23 § lagen om utkomststöd

Organets beslut kan vara bindande och förplikta till återbetalning bara när utkomststödet har betalats ut i förskott och när det samtidigt har bestämts att det skall indrivas av emotsedda förmåner enligt 23 § lagen om utkomststöd. I annat fall uppkommer ersättningsskyldighet genom beslut av förvaltningsdomstolen.

Ansökan om återkrav av utkomststöd skall göras hos förvaltningsdomstolen i de fall som avses i 20 § 1 mom. lagen om utkomststöd inom tre år och i de fall som avses i 20 § 2 mom. inom fem år från det stödet betalades ut. Om det vid beviljande av utkomststöd har bestämts att stödet skall indrivas ur den ersättningsskyldiges tillgångar först efter hans död, skall ansökan om indrivning av stödet anhängiggöras inom ett år efter den ersättningsskyldiges död (22 § 3 mom. lagen om utkomststöd).

Den ersättningsskyldige skall höras och han skall ha möjlighet att frivilligt betala organet det belopp som skall återkrävas innan ansökan lämnas in till förvaltningsdomstolen.

En ansökan till förvaltningsdomstolen skall motiveras. Till ansökan fogas besluten om utkomststöd och andra utredningar i ärendet samt en utredning om den ersättningsskyldiges förutsättningar att betala ersättning (22 § 2 mom. lagen om utkomststöd).

8.5. Återkrav får inte äventyra utkomsten

Återkrav får inte äventyra den ersättningsskyldiges utkomst eller utkomsten för den som den ersättningsskyldige är skyldig att dra försorg om (21 § 1 mom. lagen om utkomststöd). Därför är det ibland skäl att avstå från återkrav även om det bestämdes då stödet beviljades. Återkravet får inte betyda att klienten på nytt är i behov av utkomststöd och får heller inte drabba framtida utkomststöd. En ansökan om utkomststöd kan inte heller avslås på den grunden att ett tidigare beviljat utkomststöd fick återkrävas.

En förutsättningen för återkrav av utkomststöd är att den ersättningsskyldige, när beslut i ärendet fattas eller senare, har rätt att erhålla sådana inkomster eller tillgångar ur vilka ersättningen senare kan indrivas (21 § 1 mom. lagen om utkomststöd).

Under den ersättningsskyldiges livstid kan hans stadigvarande bostad, nödvändigt bostadslösöre och nödvändiga arbetsredskap inte säljas på exekutiv väg eller annars an

vändas för återkrav av utkomststödet (21 § 2 mom. lagen om utkomststöd). Dessa tillgångar kan inte ens efter den ersättningsskyldiges död återkrävas, om indrivningen skulle äventyra en sådan persons utkomst om vilken han har dragit eller hade varit skyldig att dra försorg. (21 § 3 mom. lagen om utkomststöd).

En person som fick utkomststöd hade avsiktligt lämnat missvisande uppgifter i sin ansökan. I sin ansökan till länsrätten ansåg social- och hälsovårdsnämnden att prövningen av förutsättningarna för återkrav av stödet måste ta hänsyn till de inkomster som den ersättningsskyldige, vid tidpunkten för beslutet arbetslös, skulle ha när han någon gång senare förvärvsarbetade. Länsrätten avslog ansökan, eftersom nämnden inte hade lagt fram någon utredning som visade att stödtagaren disponerade medel som stödet kunde indrivras ur utan att understödstagarens och hans barns utkomst äventyrades. HFD ändrade inte slutresultatet av länsrättens utslag med motiveringen att en ersättningsskyldigs betalningsförmåga inte kan bedömas med utgångspunkt i inkomster eller tillgångar som han inte disponerade eller som inte med säkerhet skulle komma att existera. (HFD 9.6.1998, liggare 1092)

9. FÖRFARANDET BETRÄFFANDE UTKOMSTSTÖDS- ÄRENDEN

9.1. Allmänna krav enligt förvaltningsförfarande

Förfarandet när utkomststödet beviljas bör utvecklas så att alla hjälpbehövande klienter får utkomststöd så smidigt som möjligt och inom en skälig tid. I förekommande fall kan handläggningen av utkomststödsärenden vid socialbyrån förbättras genom att arbetsfördelningen ses över, till exempel så att byråpersonalen får ta ett större ansvar för ärendena. Då är det viktigt att personalen får adekvat utbildning i frågor som har att göra med utkomststöd.

Förfarandet bör ta hänsyn till klientens rättssäkerhet. De viktigaste bestämmelserna om förfarandet i utkomststödsfrågor ingår dels i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (nedan klientlagen), dels i lagen om förvaltningsförfarande (598/1982, FörvL). I detta kapitel redogörs för procedurbestämmelserna, närmast i relation till beviljandet av utkomststöd.

Innan ett beslut om utkomststöd fattas skall klientens situation utredas noga. Det ökar klientens förtroende för att besluten är riktiga och kan därmed minska klientens behov att söka ändring. Myndigheten skall se till att ärendena utreds (17 § 1 mom. FörvL). Klienten är skyldig att lägga fram utredning som underlag för sitt yrkande. I övrigt hör det till myndigheten att inhämta utredning. Myndigheten skall upplysa klienten om vilka uppgifter som behövs utöver ansökan och de handlingar som bifogats den. Vid behov skall klienten höras angående utredningar som myndigheten fått från annat håll (15 § FörvL). Myndigheten har möjlighet att förrätta syn eller höra vittnen för att få ett ärende utrett (19 § FörvL).

9.2. Utkomststödsärenden skall behandlas utan dröjsmål

På 1990-talet ökade antalet klienter kraftigt och det förekommer att handläggningen drar ut på tiden. Kommunerna har dessutom inte anställt tillräckligt många nya handläggare. På vissa orter har handläggningen blivit snabbare sedan skriftliga ansökningar infördes. Men problemet är därmed inte undanröjt. I de största städerna får klienterna ibland vänta från tre till i vissa fall sju veckor på ett beslut. Bland andra riksdagens biträdande justitieombudsman har flera gånger yttrat sig om de långa handläggningstiderna.

Genom en lagändring (923/2000) som trädde i kraft den 1 april 2001 har 14 § lagen om utkomststöd kompletterats med ett nytt moment. Momentet föreskriver att kommunerna skall behandla utkomststödsärenden utan dröjsmål.

Lagen anger ingen tidsgräns för vad som är behandling utan dröjsmål. Ett av målen med mål- och verksamhetsprogrammet för social- och hälsovården 2000 – 2003 är att trygga tillgången till service (mål 7). Enligt en av de rekommenderade åtgärderna (32) skall kommunen sörja för att systemet med utkomststöd fungerar väl och enligt bestämmelserna och försäkra sig om att klienter som anhåller om utkomststöd får sin sak behandlad senast inom en vecka efter att de har anmält sitt behov av stöd. När riksdagens social- och hälsovårdsutskott behandlade förslaget till ett nytt 14 § 4 mom. lagen om utkomststöd framhöll det följande i sitt betänkande (ShUB 23/2000 rd): ”I och med att utkomststödet är en sista möjlighet att ordna med försörjning, finner utskottet det viktigt att målet i [mål- och verksamhets]programmet uppnås.”

Målet med systemet är att ingen skall behöva vara utan akut hjälp. Därför vore det angeläget att socialbyråerna vid behov ordnar mottagning på jourtid för klienter som behöver hjälp och även i övrigt ser till att de sökande i tid får den hjälp de behöver. När en klient beställer tid bör han eller hon ges rådet att lämna in en skriftlig ansökan om en mottagningstid inte går att ordna inom en rimlig tid.

9.3. Utkomststöd kan sökas skriftligt eller muntligt

I ett förvaltningsförfarande får ombud eller biträde anlitas. Huvudmannen skall dock inställa sig personligen om det är nödvändigt för utredningen av ärendet (6 § 1 mom. FörvL).

Ett ärende väcks skriftligen, eller muntligen med myndighetens samtycke (7 § 1 mom. FörvL). Det är motiverat att väcka ärenden som gäller utkomststöd muntligen, om det bidrar till en smidigare och snabbare behandling. En muntlig ansökan skall vanligen göras personligen hos myndigheten. För utredning av behovet av utkomststöd krävs det inte nödvändigtvis att den sökande inställer sig personligen. I undantagsfall kan en muntlig ansökan således också göras per telefon. Det kan vara motiverat till exempel när en ansökan förnyas. En skriftlig ansökan får skickas också till myndigheten per post.

Då ett ärende väcks skall det framgå vad den sökande yrkar och grunderna för yrkandet (7 § 2 mom. FörvL). Den sökande bör uppmanas att i sin ansökan redogöra för

vilka andra utgifter han eller hon möjligen söker utkomststöd än de som omfattas av grunddelen.

Myndigheten skall se till att en muntlig ansökan antecknas i respektive handling (20 § FörvL). Det är viktigt att en muntlig ansökan antecknas för att det inte skall uppstå några oklarheter om huruvida klienten haft för avsikt att söka utkomststöd eller bara förhöra sig för om villkoren för att få utkomststöd.

För att det skall gå snabbare att söka utkomststöd och fatta beslut om det, görs ansökan lämpligen på en blankett som anger de omständigheter som inverkar på stödets storlek och som också beslutet antecknas på.

Om en myndighet inte är behörig i ett ärende skall den försöka utreda till vilken myndighet ärendet hör och i klara fall se till att ärendet förs över till den behöriga myndigheten (8 § 1 och 2 mom. FörvL).

9.4. Klientens skyldighet att lämna uppgifter och anmälningsskyldighet

Om klientens skyldighet att lämna uppgifter och anmälningsskyldighet föreskrivs i 17 § på följande sätt:

Den som ansöker om utkomststöd, en familjemedlem och den gentemot honom försörjningspliktige samt vid behov deras vårdnadshavare eller förmyndare skall lämna organet alla tillgängliga nödvändiga uppgifter som inverkar på utkomststödet. På lämnandet av uppgifter tillämpas dessutom bestämmelserna i 40 § 2 – 4 mom. socialvårdslagen.

Mottagaren av utkomststöd skall omedelbart meddela organet de förändringar som sker i de uppgifter som avses i 1 mom.

En i 1 mom. avsedd person skall vid behov ges tillfälle att förete en utredning om att det är fråga om ett separat hushåll.

De uppgifter som avses i 1 mom. kan vara bl.a. kvitton eller verifikat över betalda avgifter resp. avgifter som skall betalas, inkomst- och bankkontoverifikat, hyreskontrakt eller liknande handlingar som behövs då stöd beviljas.

Bestämmelserna i 3 mom. gäller utredningar i anslutning till definitionen på familj enligt 3 § lagen om utkomststöd om att personer som bor tillsammans har separata hushåll. Om man antar att personer av olika kön är samboende, skall de vid behov ges möjlighet att framföra en utredning om huruvida det är fråga om ett gemensamt hushåll eller två separata hushåll, vilket har betydelse för hur kalkylen uppgörs och på stödets storlek.

I praktiken är myndigheten skyldig att på ett eller annat sätt bevisa att personerna bor i samma hushåll om de bestrider detta. Ett problem är att uppgifterna i befolkningsregistret inte alltid stämmer överens med boendeuppgifterna i andra källor. I förekommande fall kan myndigheten försöka få klarhet i frågan genom hembesök.

9.5. Skriftligt beslut skall lämnas på alla ansökningar

När en ansökan om utkomststöd har väckts är myndigheten skyldig att behandla och avgöra ärendet. Den sökande har rätt att få sin ansökan upptagen till behandling även om det förefaller sannolikt att beslutet blir negativt. Beslutet lämnas skriftligt också då ansökan med myndighetens samtycke har framförts muntligt. (Se 6 § klientlagen)

Av beslutet skall det klart och tydligt framgå vad parten har rätt till eller vad han är förpliktad till eller hur ärendet annars har avgjorts (23 § FörvL). Beslutet skall ta ställning till alla yrkanden som framförts i ansökan.

Beslutet skall motiveras genom att de huvudsakliga fakta och de stadganden och bestämmelser det grundar sig på uppges (24 § 1 mom. FörvL). Det är behövligt att motivera beslutet bara till den del något yrkande som den sökande framfört förkastas helt eller delvis.

Till myndighetens beslut skall fogas anvisningar om hur den sökande får beslutet upptaget till behandling i nämnden (45 § 2 mom. SocialvårdsL). Besvärсанvisningen som fogas till beslutet skall vara tydlig och det skall noggrant framgå på vilket sätt beslutet delges och hur besvärstiden räknas ut.

9.6. Beslutet skall delges parten

Beslutet skall delges parten (25 § FörvL). Ett beslut om utkomststöd för en familj bör i första hand delges den som sökt stöd. Det är skäl att också delge någon annan medlem av familjen beslutet, till exempel när det har bestämts att förmånen med stöd av 23 § lagen om utkomststöd kommer att återkrävas av honom. Besvärstiden börjar inte löpa om inte beslutet har delgetts parterna.

I lagen om delgivning i förvaltningsärenden stadgas generellt om delgivning. Ett beslut kan delges för det första genom att en handling överlämnas till klienten personligen. Klienten skall i så fall ges antingen ett särskilt eller i beslutet antecknat delgivningsbevis av vilket det framgår när och till vem handlingen har överlämnats (se 29 § lagen om delgivning i förvaltningsärenden 232/1966 och 4 § förordningen om delgivning i förvaltningsärenden 662/1966).

I 45 § 3 mom. socialvårdslagen ingår en särskild bestämmelse om delgivning av myndighetsbeslut. Enligt bestämmelsen kan ett beslut delges personen i fråga i tjänstebrev per post. Delgivningen anses ha ägt rum den sjunde dagen efter det beslutet, försett med den adress som personen uppgett, har lämnats in till posten för befordran.

9.7. Utlämnande av uppgifter, rätt att få uppgifter och tystnadsplikt i fråga om klienten

Den 1 december 1999 trädde lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (offentlighetslagen, 621/1999) i kraft. Den är en allmän lag vad beträffar offentlighets- och sekretessbestämmelserna. Den allmänna lagen kompletteras av speciallagar som

lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000) och lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992).

Lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (nedan klientlagen) trädde i kraft den 1 januari 2001. Genom lagen upphävdes bland annat 56 – 58 § socialvårdslagen om rätt att få uppgifter och tystnadsplikt och 25 § lagen om utkomststöd som hänvisade till dem. Nedan behandlas några punkter i klientlagen som är av särskild betydelse när utkomststöd beviljas. Det kommer att ges ut en handbok om tillämpningen av lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården.

9.7.1. Utlämnande av uppgifter till klienten eller dennes företrädare

Socialvårdspersonalen skall för klienten utreda hans eller hennes rättigheter och skyldigheter samt olika alternativ och deras verkningar liksom också andra omständigheter som är av betydelse för klientens sak. Utredningen skall ges så att klienten tillräckligt förstår dess innehåll och betydelse (5 § klientlagen).

Bestämmelser om klientens rätt att i egenskap av part få uppgifter och rätt att ta del av en handling som gäller klienten själv bestäms enligt 3 kap. lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (9 – 12 §) (11 § 1 mom. klientlagen).

Klienten har rätt att få socialvård av god kvalitet och gott bemötande utan diskriminering från den som lämnar socialvård. Vidare skall klienten bemötas så att hans eller hennes människovärde inte kränks och så att hans eller hennes övertygelse och integritet respekteras (4 § klientlagen).

Klienten har rätt att få information om de uppgifter som finns om honom eller henne själv i myndigheters handlingar med de inskränkningar som avses i 11 § offentlighetslagen (12 § offentlighetslagen). I enlighet med detta är huvudregeln att en klient har rätt att få information om alla de handlingar inom socialvården som gäller honom eller henne själv. Till denna kategori hör bland annat klientberättelser, vård- och serviceplaner, beslut som gäller klienten inklusive bilagor samt utlåtanden och utredningar om klienten som inhämtats från andra myndigheter.

I 11 § 1 mom. offentlighetslagen finns bestämmelser om en parts rätt att få information. I 2 mom. räknas de kriterier upp med stöd av vilka en myndighet kan vägra att till klienten, hans företrädare eller biträde lämna ut en uppgift som han eller hon annars har rätt att få i egenskap av part.

Bestämmelser om en klients rätt till insyn i uppgifter om honom eller henne själv som ingår i socialvårdens personregister finns i personuppgiftslagen (523/1999). Enligt 26 § personuppgiftslagen har var och en utan hinder av sekretssbestämmelserna rätt att få veta vilka uppgifter om honom som har registrerats i ett personregister. I 27 § finns bestämmelser om inskränkningar i rätten till insyn, i 28 § om utövande av rätten till insyn och i 29 § om rättelse av en uppgift.

Klienten och dennes lagliga företrädare är skyldiga att lämna de uppgifter som behövs vid ordnandet och lämnandet av socialvård (12 § klientlagen). En liknande bestämmelse finns i 17 § lagen om utkomststöd. Klienten skall upplysas om vilka andra uppgifts

källor som kan användas för att inhämta upplysningar om honom eller henne och vilka upplysningar om honom eller henne som kan inhämtas oberoende av samtycke. Klienten skall beredas tillfälle att ta del av uppgifter som inhämtas från andra källor liksom också tillfälle att lämna en behövlig utredning i saken. Innan klienten lämnar uppgifter har han eller hon rätt att få veta för vilket ändamål uppgifterna behövs, vilket användningsändamålet är, för vilka ändamål uppgifterna normalt utlämnas och i vilken i personuppgiftslagen avsedd registeransvarigs personregister uppgifterna kommer att registreras (13 § klientlagen).

Utöver den allmänna informationsskyldigheten i 13 § har klientlagen uttryckliga bestämmelser som kräver att klienten informeras (t.ex. 12 och 20 §).

9.7.2. Handlingssekretess

Socialvårdshandlingar som innehåller uppgifter om socialvårdsklienter eller andra enskilda skall hållas hemliga. En sekretessbelagd handling eller en kopia eller en utskrift av en sådan handling får inte företes eller lämnas ut till utomstående eller med hjälp av teknisk anslutning eller på något annat sätt företes för eller lämnas ut till utomstående (14 § 1 och 2 mom. klientlagen).

9.7.3. Samtycke till utlämnande av uppgifter

Uppgifter ur en sekretessbelagd handling får lämnas ut med klientens uttryckliga samtycke eller så som särskilt bestäms i lag. När klienten saknar förutsättningar att bedöma betydelsen av samtycket, får uppgifter lämnas ut med samtycke av klientens lagliga företrädare. Uppgifter får emellertid inte lämnas ut med samtycke av en minderårig klients lagliga företrädare, om företrädaren själv inte har rätt att få information av en anledning som avses i 11 § 3 mom. (16 § klientlagen). En minderårig kan med hänsyn till sin ålder och utvecklingsnivå samt sakens natur av vägande skäl förbjuda att upplysningar som gäller honom eller henne själv lämnas ut till den lagliga företrädaren, om detta inte klart strider mot den minderåriges intresse (11 § 3 mom. klientlagen).

9.7.4. Sekretess och utlämnande av sekretessbelagda uppgifter

I 3 kap. klientlagen finns bestämmelser om sekretess, tystnadsplikt och utlämnande av sekretessbelagda uppgifter.

Huvudregeln är att uppgifter ur en sekretessbelagd handling får lämnas ut endast med klientens uttryckliga samtycke eller så som särskilt bestäms i lag (16 § klientlagen).

Men det kan hända att sekretessbelagda uppgifter i vissa fall måste lämnas ut även om samtycke inte går att inhämta eller trots att klientens lagliga företrädare uttryckligen förbjuder det. I 17 och 18 § klientlagen finns bestämmelser om de situationer då den som ordnar och lämnar socialvård har rätt att lämna ut sekretessbelagda uppgifter.

Klientlagen har primära bestämmelser i förhållande till offentlighetslagen när det gäller tystnadsplikt och förbud mot att utnyttja uppgifter för den som ordnar och lämnar socialvård, skyldigheten att hålla handlingar hemliga och rätt att få och lämna sekretessbelagda uppgifter. Sekretess, inte offentlighet som normalt inom myndigheters verksamhet, är utgångspunkten för social- och hälsovårdsmyndigheternas arbete med sina klienter. Handlingar gällande klienter och patienter inom social- och hälsovården som innehåller känsliga uppgifter och som bildar ett personregister i den mening som personuppgiftslagen avser skall hållas hemliga. Redan uppgiften att någon är klient inom socialvården är en sekretessbelagd uppgift.

9.7.5. Tystnadsplikt och förbud mot utnyttjande

I klientlagen motsvaras 15 § av 23 § i offentlighetslagen. Tystnadsplikten och handlingssekretessen har väsentliga beröringspunkter. Tystnadsplikten är mer omfattande än handlingssekretessen eftersom tystnadsplikten också gäller oregistrerade uppgifter. Enligt 15 § 1 mom. klientlagen får den som ordnar eller producerar socialvård samt den som är anställd hos denne liksom den som innehar förtroendeuppdrag inom socialvården inte röja en handlingsssekretessbelagda innehåll. Enligt 15 § 2 mom. omfattas bland andra praktikanter, civiltjänstgörare och frivilligarbetare av tystnadsplikten. Inte heller en klient eller hans eller hennes företrädare eller biträde får för en utomstående röja en sekretessbelagd uppgift som erhållits på grundval av klientskapet och som gäller någon annan än klienten själv. Uppgifter som omfattas av tystnadsplikten får inte heller röjas efter det att verksamheten hos den som ordnar eller producerar socialvård har upphört eller det uppdrag som utförs för dennes räkning har avslutats.

I 15 § 3 mom. ingår bestämmelser om förbud mot utnyttjande. Sekretessbelagda uppgifter får inte användas för att skaffa sig själv eller någon annan fördel eller för att skada någon.

9.7.6. Utlämnande av sekretessbelagda uppgifter för tryggnade av vården av och omsorgen om klienten

Huvudregeln för utlämnande av sekretessbelagda uppgifter finns i 16 § klientlagen. Paragrafen föreskriver att uppgifter ur en sekretessbelagd handling får lämnas ut med klientens uttryckliga samtycke. Om samtycke inte kan erhållas eller om klienten eller dennes lagliga företrädare uttryckligen förbjuder att en uppgift utlämnas i de situationer och på de villkor som nämns i 17 §, får den som ordnar eller lämnar socialvård lämna ut uppgifter som är nödvändiga för att behovet av vård och omsorg skall kunna utredas.

Enligt 17 § 1 mom. får den som ordnar eller lämnar socialvård utan hinder av skyldigheten att iaktta sekretess ur handlingar lämna ut sådana uppgifter som är nödvändiga för att behovet av vård, omsorg eller utbildning för klienten skall kunna utredas, för att vården, omsorgen och utbildningen skall kunna ordnas eller genomföras eller för att förutsättningarna för försörjningen skall kunna tryggas på de villkor som närmare bestäms i paragrafen. I 2 mom. ingår bestämmelser om vem som kan få sekretessbelagda uppgifter.

I 4 mom. finns en särbestämmelse om när en socialvårdsmyndighet lämnar ut sekretessbelagda uppgifter. Uppgifter får lämnas ut till klientens lagliga företrädare eller till någon annan person eller sammanslutning som det är nödvändigt att lämna ut uppgifter till för att utreda klientens vilja eller behov av socialvård eller för att verkställa en socialvårdsåtgärd. I sådana situationer bör socialvårdspersonalen understryka tystnadsplikens betydelse för dem som uppgifter lämnas ut till. Ett exempel på detta är situationer som avses i 41 § socialvårdslagen. När en socialvårdsmyndighet måste få tillträde till en klients lägenhet för att utreda klientens behov av vård kan myndigheten bli tvungen att lämna ut en del sekretessbelagda uppgifter till gårdskarlen eller disponenten.

9.7.7. Utlämnande av sekretessbelagda uppgifter i vissa andra situationer oberoende av klientens samtycke

I 18 § föreskrivs om utlämnande av sekretessbelagda uppgifter i vissa andra situationer oberoende av klientens samtycke. I 1 mom. finns bestämmelser om när en socialvårdsmyndighet har laglig rätt eller skyldighet att anhängiggöra ett ärende eller delta i behandlingen eller verkställandet av ett ärende. Därtill får uppgifter ur en sekretessbelagd handling lämnas ut till en myndighet eller inrättning som behandlar sociala förmåner för utredande av oegentligheter som gäller en förmån, om det finns grundad anledning att misstänka oegentligheter.

I 2 mom. föreskrivs om skyldigheten att på begäran lämna ut sekretessbelagda uppgifter till polisen, en åklagarmyndighet och en domstol vid utredning av grova brott. I 15 kap. 10 § strafflagen ingår bestämmelser om skyldighet att anmäla vissa grova brott som är på färde. Dessa brottsrubriker räknas upp i paragrafen.

I 3 mom. sägs att uppgifter ur en sekretessbelagd handling får lämnas ut på eget initiativ vid misstanke om ett brott som avses i 2 mom. eller när det föreligger misstanke om ett brott som är mera obetydliga än vad som nämns, om den som ordnar eller lämnar socialvård bedömer att utlämnandet är nödvändigt på grund av ett barns intresse eller ett synnerligen viktigt allmänt eller enskilt intresse.

Enligt 4 mom. får en socialvårdsmyndighet utöver i de fall som avses ovan lämna ut uppgifter ur en sekretessbelagd handling, om det är nödvändigt för kontroll av uppgifter som är av väsentlig betydelse för att socialvårdsmyndigheten skall kunna sköta sin lagstadgade uppgift i situationer där myndigheten själv har rätt att få uppgifter.

9.7.8. Skyldighet att lämna sekretessbelagda uppgifter till socialvårdsmyndigheten

Statliga och kommunala myndigheter samt andra offentlighetsrättsliga samfund, folkpensionsanstalten, pensionskyddscentralen, pensionsstiftelser och andra pensionsanstalter, försäkringsanstalter, utbildningsanordnare, producenter av socialservice, sammanslutningar och verksamhetsenheter som bedriver hälso- och sjukvårdsverksamhet samt yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården är skyldiga att på begäran av en socialvårdsmyndighet avgiftsfritt och utan hinder av sekretessbestämmelserna lämna till denna sådana uppgifter och utredningar som de förfogar över och som i väsentlig

grad inverkar på en klientrelation inom socialvården och som är nödvändiga för myndigheten på grund av dess lagstadgade uppgifter att utreda klientens behov av socialvård, för att ordna socialvård och genomföra därtill anknutna åtgärder samt för att kontrollera uppgifter som lämnats till myndigheten (20 § 1 mom. klientlagen).

Enligt 20 § 2 mom. klientlagen gäller den skyldighet som avses i 1 mom. också penninginstitut, om socialvårdsmyndigheten inte får tillräckliga uppgifter och utredningar av dem som nämns ovan och om det finns grundad anledning att misstänka att de uppgifter som klienten eller dennes lagliga företrädare har lämnat är otillräckliga eller otillförlitliga. Begäran skall framställas skriftligen till penninginstitutet. En tjänsteinnehavare inom socialvården som tillförordnats av ett organ som anges i 6 § socialvårdslagen är berättigad att fatta beslut om att begäran skall framställas. Innan begäran framställs till penninginstitutet skall klienten underrättas om den.

Den metod för att utreda om en uppgift är tillförlitlig och tillräcklig som avses i 20 § 2 mom. klientlagen får inte bli rutin utan den är avsedd att vara en åtgärd i undantagsfall. Skyldigheten för klienten enligt 12 § att lämna uppgifter är den primära metoden för att inhämta information.

9.8. Socialvårdsmyndighetens rätt att få handräckning

Med stöd av 22 § klientlagen har en socialvårdsmyndighet rätt att av andra myndigheter få den handräckning som den behöver för att sköta sina lagstadgade uppgifter. Den som ger handräckning skall utan hinder av skyldigheten att iaktta sekretess röja för socialvårdsmyndigheten de uppgifter som skötseln av handräckningsuppdraget förutsätter.

10. ÄNDRINGSSÖKANDE

Enligt 24 § lagen om utkomststöd bestäms om ändringssökande i utkomststödsärenden i 7 kap. socialvårdslagen.

Den som är missnöjd med ett myndighetsbeslut har rätt att få beslutet upptaget till behandling i organet om han yrkar detta inom 14 dagar efter det han fick del av beslutet (45 § 2 mom. socialvårdslagen). Begäran om rättelse kan framställas skriftligt, eller med myndighetens samtycke muntligt. I så fall skall myndigheten anteckna detta i handlingarna (16 § 1 mom. socialvårdsförordningen och 7 § 1 mom. och 20 § lagen om förvaltningsförfarande).

Organet skall behandla ärendet i brådsökande ordning (16 § 2 mom. socialvårdsförordningen). Organet skall vid behandlingen av ärendet följa de ovan nämnda bestämmelserna i lagen om förvaltningsförfarande när det gäller utredning av ärendet, beslut och motiveringar till beslut. Organets beslut delges i regel genom mottagningsbevis per post (8 § lagen om delgivning i förvaltningsärenden). Till beslutet skall fogas en besvärсанvisning (14 § 1 mom. förvaltningsprocesslagen 586/1996). Besvärсанvisningen skall vara tydlig och av den skall framgå besvärsmyndighet, den myndighet till vilken besvärsskriften skall lämnas in samt besvärstid och från vilken tidpunkt den skall räk

nas. Dessutom skall i besvärshandvisningen redogöras för bestämmelserna om innehållet i besvärsskriften och bilagorna samt om hur besvären skall frambefordras (14 § 2 och 3 mom., 23 §, 24 §, 25 § och 26 § förvaltningsprocesslagen).

Handläggningen av ett yrkande på rättelse i socialnämnden betraktades som förvaltningsförfarande. T.f. socialdirektören var inte jävig att vara sekreterare i socialnämnden på det sätt som avses i 10 § 1 mom. 6 punkten lagen om förvaltningsförfarande med hänvisning till att han hade avgjort ärendet som tjänsteinnehavare underställd nämnden. Förvaltningsdomstolen borde inte ha upphävt socialnämndens beslut. (HFD 1.3.2001, liggare 344)

Ändring i organets beslut skall sökas hos förvaltningsdomstolen genom besvär inom 30 dagar efter delfåendet. Besvär kan också ges in till organet inom denna tid och organet skall då skicka dem till förvaltningsdomstolen tillsammans med sitt eget utlåtande (46 § 1 mom. socialvårdslagen).

I förvaltningsdomstolens beslut eller utslag som gäller beviljande av utkomststöd eller beloppet för stödet får ändring sökas hos högsta förvaltningsdomstolen genom besvär, om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd (49 § 2 mom. socialvårdslagen). Beslut av förvaltningsdomstolen om återkrav av utkomststöd får överklagas hos högsta förvaltningsdomstolen utan besvärstillståndsförfarande.

I förvaltningsprocesslagen (586/1996) föreskrivs om möjligheterna att söka ändring i ett lagakraftvunnet beslut i ett förvaltningsärende genom extraordinära rättsmedel. Extraordinära rättsmedel är klagan, återställande av försutten fatalitetid och återbrytning.

11. INFORMATION OM UTKOMSTSTÖDET

Till kommunens skyldigheter inom socialvården hör att tillhandahålla information om socialvård och social trygghet i övrigt (13 § socialvårdslagen). Riksdagens social- och hälsovårdsutskott betonar i sitt betänkande att information om villkoren för att få utkomststöd och stödets innehåll skall ges så att de som är i behov av stöd kan utnyttja sin rätt till det. Utskottet anser att kommunerna skall tillhandahålla tillräckligt med informationsmaterial om utkomststödet på socialbyrå och andra offentliga byråer. Kommunerna kan med fördel i samarbete med andra kommuner utarbeta broschyrer om utkomststöd.

12. KOMMUNERNAS ANVISNINGAR OM UTKOMSTSTÖD

Kommunerna har fortfarande möjlighet att lämna egna anvisningar om tillämpningen av utkomststödet. Notera dock att anvisningarna inte får begränsa tjänsteinnehavarnas prövning när de bedömer familjens eller individens rätt till utkomststöd eller på något annat sätt stå i strid med lagstiftningen. Syftet med anvisningarna är således främst att betona att kommunen skall fullfölja likställighetsprincipen. Lagbestämmelserna kan inte åsidosättas med anvisningar.

13. YTTERLIGARE UPPLYSNINGAR

Ytterligare upplysningar lämnas av länsstyrelsernas social- och hälsoavdelningar samt av social- och hälsovårdsministeriets avdelning för social- och hälsovårdstjänster, telefon 09 – 16001.

Lag

om utkomststöd

30.12.1997/1412 (RP 217/1997)

Lag 22.9.2000/815 – RP:137/1999; lag 3.11.2000/923 – RP:134/2000

Lag 2.3.2001/191 – RP:184/2000 (träder i kraft 1.9.2001)

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Syftet med utkomststödet

Utkomststödet är ett ekonomiskt stöd inom socialvården som beviljas i sista hand och syftet med det är att trygga en persons och familjs utkomst och främja möjligheterna att klara sig på egen hand. Med hjälp av utkomststödet tryggas minst den oundgängliga utkomst som en person och familj behöver för ett människovärdigt liv.

Syftet med förebyggande utkomststöd är att främja en persons och familjs sociala trygghet och förmåga att klara sig på egen hand samt att förebygga utslagning och långvarigt beroende av utkomststöd. (923/2000; trädde i kraft 1.4.2001)

Genom lag 2.3.2001/191 som träder i kraft 1.9.2001 har till 1 § fogats ett nytt 3 mom. som följer:

Syftet med reseersättning är att stöda en persons deltagande i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte.

2 §

Rätt till utkomststöd

Rätt till utkomststöd har var och en som är i behov av stöd och inte kan få sin utkomst genom förvärvsarbete, verksamhet som företagare, med hjälp av andra förmåner som

tryggar utkomsten, genom andra inkomster eller tillgångar, genom omvårdnad från en sådan persons sida som är försörjningspliktig gentemot honom eller på något annat sätt.

Var och en är skyldig att enligt bästa förmåga dra försorg om sig själv och sitt eget uppehälle samt i den omfattning som bestäms i äktenskapslagen (234/1929), lagen om underhåll för barn (704/1975) och i annan lag om sin makes samt sina minderåriga barns och adoptivbarns uppehälle.

Genom lag 2.3.2001/191 som träder i kraft 1.9.2001 har till lagen fogats en ny 2 a § som följer:

2 a §

Skyldighet att anmäla sig som arbetslös arbetssökande

En person i åldern 17—64 år som ansöker om utkomststöd är skyldig att anmäla sig som arbetslös arbetssökande vid arbetskraftsbyrån, om han eller hon inte

1) arbetar som löntagare eller företagare,

2) studerar på heltid,

3) är en sådan person som avses i 5 § 1 mom. 4—7, 9 eller 12 punkten lagen om utkomstskydd för arbetslösa (602/1984),

4) på grund av anstaltsvård eller på grund av sjukdom som en läkare konstaterat är förhindrad att ta emot arbete, eller

5) på grund av någon annan godtagbar och med ovan nämnda orsaker jämförbar orsak är förhindrad att ta emot arbete.

Om den som ansöker om utkomststöd inte anmäler sig som arbetssökande vid arbetskraftsbyrån, kan utkomststödet grunddel sänkas så som anges i 10 §.

3 §

Familj

I denna lag avses med familj i gemensamt hushåll boende föräldrar, en förälders minderåriga barn och adoptivbarn, äkta makar samt en man och en kvinna som lever i äktenskapsliknande förhållanden.

Då utkomststöd beviljas betraktas alla familjemedlemmar som mottagare av utkomststödet räknat från den dag stödet utbetalas. Utkomststödet anses fördelat mellan mottagarna i lika stora delar till var och en, om inte omständigheterna visar annat.

4 §

Verkställighet

I en kommun sköts uppgifterna enligt denna lag av ett sådant av kommunen utsett kollegialt organ (*organ*) som avses i 6 § socialvårdslagen (710/1982).

5 §

Statsandel

På sådan verksamhet som kommunen ordnar med stöd av denna lag tillämpas lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården (733/1992), om inte något annat bestäms genom lag.

2 kap

Utkomststödets struktur och storlek

6 §

Fastställande av utkomststöd

Utkomststödets belopp är skillnaden mellan de utgifter och de disponibla inkomster och tillgångar som fastställs enligt denna lag.

7 §

Utgifter som skall beaktas

Då utkomststöd beviljas beaktas dels ut-

gifter som täcks med en grunddel (*grunddel*), dels andra utgifter som beaktas i behövlig utsträckning (*tilläggsdel*).

Till de utgifter som täcks med grunddelen hör utgifter för kost och kläder, smärre hälso- och sjukvårdsutgifter samt utgifter som beror på personlig hygien och hemmets hygien, användning av lokaltrafik, prenumeration på dagstidning, televisionslicens, användning av telefon, hobby- och rekreationsverksamhet samt motsvarande utgifter som hänför sig till en persons och familjs dagliga uppehälle. Dessutom ingår i grunddelen sju procent av det nödvändiga beloppet av boendeutgifterna enligt 6 § lagen om bostadsbidrag (408/1975).

Med tilläggsdelen täcks vid behov andra boende- samt hälso- och sjukvårdsutgifter än de som ingår i grunddelen och andra utgifter till följd av en persons eller familjs särskilda behov eller förhållanden enligt vad som närmare bestäms genom förordning.

8 §

Avdrag av vissa utgifter

Utgifter beaktas inte som berättigande till utkomststöd till den del ersättning eller motsvarande förmån erhålls på någon annan grund.

9 §

Grunddelens storlek

Utkomststödets grunddel per månad är

1) för ensamstående och en ensamförsörjare i första kommungruppen enligt folkpensionslagen (347/1956) 2 021 mark och i andra kommungruppen 1 934 mark,

2) för andra personer över 18 år än de som avses i 1 punkten 85 procent av grunddelen enligt 1 punkten, om inte 3 punkten föranleder annat,

3) för personer över 18 år som bor tillsammans med sina föräldrar 73 procent av grunddelen enligt 1 punkten,

4) för barn mellan 10 och 17 år 70 procent av grunddelen enligt 1 punkten, samt

5) för barn under 10 år 63 procent av

grunddelen enligt 1 punkten.

Grunddelen enligt 1 mom. 1 punkten tillkommer även en förälder som bor tillsammans med sitt barn som fyllt 18 år och inte är gift eller bor under äktenskapsliknande förhållanden enligt 3 § 1 mom. i denna lag.

Om till familjen hör flera barn enligt 1 mom. 4 och 5 punkten är grunddelen för det andra barnet fem procentenheter och för det tredje och vart och ett av de därpåföljande barnen tio procentenheter lägre än vad som bestäms i 1 mom.

Om indexjustering av grunddelen bestäms genom förordning.

10 §

Sänkt grunddel

Föranleds behovet av utkomststöd av att personen i fråga utan motiverat skäl har vägrat att ta emot ett arbete som erbjudits honom individuellt och bevisligen eller att delta i en sådan Arbetskraftspolitisk åtgärd som under en skälig tid skulle trygga hans utkomst eller har han genom sin försummelse föranlett att arbete eller en Arbetskraftspolitisk åtgärd inte har kunnat erbjudas honom, kan grunddelens belopp för hans vidkommande sänkas med högst 20 procent.

Genom lag 2.3.2001/191 som träder i kraft 1.9.2001 har 1 mom. ändrats som följer:

Föranleds behovet av utkomststöd av att en person utan motiverat skäl har vägrat att ta emot ett arbete som erbjudits honom eller henne individuellt och bevisligen eller att delta i en sådan Arbetskraftspolitisk åtgärd som under en skälig tid skulle trygga hans eller hennes utkomst eller har han eller hon genom sin försummelse föranlett att arbete eller en Arbetskraftspolitisk åtgärd inte har kunnat erbjudas honom eller henne, kan grunddelens belopp för hans eller hennes vidkommande sänkas med högst 20 procent. På motsvarande sätt kan förfaras, om en person på vilken lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001) skall tillämpas förfar på det sätt som avses i 10 § 3 mom. eller 19 § 2 mom. i nämnda lag.

I samband med sänkningen av grunddelen skall alltid, om möjligt tillsammans med den som söker utkomststödet och vid behov i

samarbete med Arbetskraftsmyndigheterna och andra myndigheter, upprättas en handlingsplan för att hjälpa klienten att klara sig på egen hand.

Om en person upprepade gånger utan motiverat skäl har vägrat att ta emot arbete enligt 1 mom. eller om han genom sin upprepade försummelse har föranlett att sådant arbete inte har kunnat erbjudas honom, kan grunddelens belopp för hans vidkommande sänkas med ett större belopp än vad som nämns i 1 mom. och sammanlagt med högst 40 procent. På samma sätt kan förfaras om en person, efter att grunddelen av hans utkomststöd har sänkts enligt 1 mom., utan motiverat skäl vägrar delta i en Arbetskraftspolitisk åtgärd eller om han genom sin verksamhet föranleder att ingen Arbetskraftspolitisk åtgärd kan erbjudas honom och om han dessutom utan motiverat skäl vägrar delta i den handlingsfrämjande verksamheten enligt planen i 2 mom.

Genom lag 2.3.2001/191 som träder i kraft 1.9.2001 har 3 mom. ändrats som följer:

Om någon upprepade gånger utan motiverat skäl har vägrat att ta emot arbete enligt 1 mom. eller genom upprepade försummelser har föranlett att sådant arbete inte har kunnat erbjudas honom eller henne, kan grunddelens belopp för hans eller hennes vidkommande sänkas med ett större belopp än vad som nämns i 1 mom., dock sammanlagt med högst 40 procent. På samma sätt kan förfaras om en person, efter att grunddelen av utkomststödet har sänkts enligt 1 mom., utan motiverat skäl vägrar delta i en Arbetskraftspolitisk åtgärd eller genom sin verksamhet föranleder att ingen Arbetskraftspolitisk åtgärd kan erbjudas honom eller henne och om han eller hon dessutom utan motiverat skäl vägrar delta i handlingsfrämjande verksamhet enligt planen i 2 mom. På motsvarande sätt kan förfaras om en person på vilken lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte skall tillämpas förfar på det sätt som avses i 21 § i nämnda lag.

Sänkningen enligt 1 och 3 mom. kan göras endast under förutsättning att den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och att sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig. Sänkningen kan göras för högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelsen.

Genom lag 2.3.2001/191 som träder i kraft 1.9.2001 har till lagen fogats en ny 10 a § som följer:

10 a §

Sysselsättningspenning och reseersättning

Till den som får utkomststöd och som deltar i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte enligt lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte betalas i sysselsättningspenning 30 mark för varje dag som personen deltar i verksamheten. Sysselsättningspenning betalas dock inte för de dagar för vilka personen får ersättning för uppehålle enligt lagen om arbetsmarknadsstöd (1542/1993).

Till den som deltar i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte betalas dessutom i utkomststöd reseersättning enligt det billigaste färd sättet för de resekostnader som deltagandet medför.

Sysselsättningspenningens belopp justeras i samma förhållande och vid samma tidpunkt som ersättningen för uppehålle enligt lagen om arbetsmarknadsstöd.

11 §

Inkomster som skall beaktas

Som inkomster beaktas ifrågavarande persons och familjemedlemmarnas disponibla inkomster.

Som inkomster beaktas dock inte

1) understöd och förvärvsinkomster som skall anses ringa,

2) inkomster till den del dessa motsvarar utgifter för arbetsresor och övriga av arbetet förorsakade utgifter,

3) enligt kommunens prövning fastställd annan andel av förvärvs- eller företagarincomester än den som avses i 2 punkten, vilka kan anses främja understödstagarens möjligheter att klara sig på egen hand,

4) moderskapsunderstöd enligt lagen om moderskapsunderstöd (477/1993), vårdbidrag till pensionstagare enligt folkpensionslagen (347/1956), handikappbidrag enligt lagen om handikappbidrag (124/1988) eller vårdbidrag för barn enligt lagen om vårdbidrag för barn (444/1969),

Genom lag 2.3.2001/191 som träder i kraft 1.9.2001 har till momentet fogats en ny 4 a punkt som följer:

4 a) ersättning för uppehålle enligt lagen om arbets-

marknadsstöd, ersättning för uppehålle och ersättning för inkvartering enligt lagen om arbetskraftspolitisk vuxenutbildning (763/1990) eller lagen om främjande av invandrares integration samt mottagande av asylsökande (493/1999), ersättning för uppehålle enligt lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte, ersättning för uppehålle enligt 24 a § lagen om rehabiliteringspenning (611/1991), ersättning för uppehålle enligt lagen om arbetskraftsservice (1005/1993) och förordningen om ersättning för uppehålle (980/1998) som utfärdats med stöd av den, och förordningen om förmåner i samband med arbetskraftsservice (1253/1993), samt annan förmån än sådan som nämns i 12 § i sistnämnda förordning,

5) regelbundna inkomster för ett barn under 18 år, till den del dessa inkomster är större än de utgifter som enligt 7 § skall beaktas för hans del, samt

6) sådana ersättningar och inkomster som avses i 8 §.

12 §

Tillgångar som skall beaktas

Som tillgångar beaktas ifrågavarande persons och familjemedlemmarnas disponibla tillgångar då utkomststödet beviljas.

Som tillgångar beaktas dock inte

1) den stadigvarande bostad som är i personens eller familjens bruk och behövtligt bostadslösöre,

2) nödvändiga arbets- och studieredskap,

3) tillgångar som tillhör ett barn under 18 år, till den del dessa tillgångar är större än de utgifter som enligt 7 § skall beaktas för hans del, samt

4) andra tillgångar som anses nödvändiga för tryggnad av fortsatt utkomst.

13 §

Förebyggande utkomststöd

(923/2000; trädde i kraft 1.4.2001) Kommunen beviljar enligt grunder som den fastställer förebyggande utkomststöd för uppnående av de mål som nämns i 1 § 2 mom.

Förebyggande utkomststöd kan beviljas bland annat för åtgärder som vidtas för att aktivera stödtagaren, trygga dennes boende,

lindra svårigheter till följd av överskuldssättning eller en plötsligt försämrad ekonomisk ställning samt för andra syften som främjar stödtagarens förmåga att klara sig på egen hand.

3 kap

Förfarandet beträffande utkomststödsärenden

14 §

Sökande och beviljande av utkomststöd

Utkomststöd beviljas på ansökan av organet i den kommun inom vilken personen eller familjen stadigvarande vistas.

Om personen eller familjen annars än tillfälligt vistas i flera kommuner än en, beviljas utkomststöd av organet i den kommun inom vilken personen eller familjen vistats då utgifterna uppkom.

Om behovet av stöd är brådskande, beviljas utkomststöd av organet i den kommun där familjen eller personen vistas då ansökan görs.

Utkomststödsärenden skall i kommunen behandlas utan dröjsmål. (923/2000; trädde i kraft 1.4.2001)

15 §

Tiden för vilken utkomststöd fastställs

Utkomststödet fastställs per månad. Utkomststöd kan vid behov beviljas och utbetalas för kortare eller längre tid än en månad.

Då de utgifter enligt 7 § som utgör grund för utkomststödet samt inkomsterna och tillgångarna enligt 11 och 12 § räknas ut, beaktas utgifterna, inkomsterna och tillgångarna för den tidsperiod för vilken utkomststödet fastställs. Inkomsterna kan dock delas upp i poster som beaktas under flera sådana tidsperioder för vilka utkomststöd fastställs, om det är skäligt med beaktande av inkomstens engångsnatur eller grunden för den eller dess användningsändamål.

Utkomststödet eller en del därav kan av särskilda skäl beviljas retroaktivt för betalning av styrkta utgifter som berättigar till ut-

komststöd.

16 §

Utbetalning av utkomststöd

Utkomststödet betalas till sökanden för att användas för hans och familjens uppehälle.

Utkomststödet kan av särskilda skäl betalas till sökandens familjemedlem eller till den som sörjer för understödstagaren för att användas för understödstagarens uppehälle eller annars användas för betalning av utgifter för hans uppehälle.

17 §

Skyldighet att lämna uppgifter och anmälningsskyldighet

Den som ansöker om utkomststöd, en familjemedlem och den gentemot honom försörjningspliktige samt vid behov deras vårdnadshavare eller förmyndare skall lämna organet alla tillgängliga nödvändiga uppgifter som inverkar på utkomststödet. På lämnandet av uppgifter tillämpas dessutom bestämmelserna i 40 § 2—4 mom. socialvårdslagen.

Mottagaren av utkomststöd skall omedelbart meddela organet de förändringar som sker i de uppgifter som avses i 1 mom.

En i 1 mom. avsedd person skall vid behov ges tillfälle att förete en utredning om att det är fråga om ett separat hushåll.

18 §

Justering av utkomststödet

Utkomststödet justeras om personens eller familjens förhållanden eller behovet av stöd förändras.

4 kap

Återkrav av utkomststöd

19 §

Förbud mot återkrav

Utkomststödet får inte återkrävas, om nå

got annat inte bestäms i detta kapitel.

20 §

Grunderna för återkrav

Då organet fattar beslut om att bevilja utkomststöd kan det samtidigt bestämma att utkomststödet eller någon del därav skall återkrävas av

1) understödstagaren, om han har inkomster eller tillgångar eller har rätt till förmån som tryggar hans uppehälle, men inkomsterna, tillgångarna eller förmånen inte står till hans förfogande eller av annat skäl inte kan användas av honom då stöd beviljas,

2) understödstagaren, om han uppsåtligen har försummat skyldigheten att dra försorg om sitt uppehälle,

3) understödstagaren, om stödet har beviljats till följd av deltagande i strejk, dock endast i fråga om stöd som betalats till den som själv deltagit i strejken, samt av

4) den gentemot understödstagaren försörjningspliktige, om han uppsåtligen har försummat sin försörjningsplikt.

Har beviljandet av stöd grundat sig på uppsåtligen lämnade vilseledande uppgifter eller på uppsåtlig försummelse av anmälningsskyldigheten enligt 17 §, kan kommunen, till den del beviljandet av stöd av denna orsak har grundat sig på felaktiga uppgifter, återkräva stödet av den som lämnat uppgifterna eller försummat anmälningsskyldigheten.

21 §

Förutsättningar och hinder för återkrav

En förutsättning för återkrav av utkomststöd är att den ersättningsskyldige, när beslut i saken fattas eller senare, har rätt att erhålla sådana inkomster eller tillgångar ur vilka ersättningen kan indrivnas utan att den ersättningsskyldiges utkomst eller utkomsten för en person om vilken han drar eller är skyldig att dra försorg äventyras.

Under den ersättningsskyldiges livstid kan hans stadigvarande bostad, behövt bostadslösöre och nödvändiga arbetsredskap

inte säljas på exekutiv väg eller annars användas för återkrav av utkomststödet.

Utkomststöd kan inte ens efter den ersättningsskyldiges död återkrävas ur tillgångar som avses i 2 mom., om indrivningen skulle äventyra en sådan persons utkomst om vilken han har dragit eller hade varit skyldig att dra försorg.

22 §

Beslut om återkrav

Ansökan om återkrav av utkomststöd skall göras hos länsrätten, i de fall som avses i 20 § 1 mom. inom tre år och i de fall som avses i 20 § 2 mom. inom fem år från det stödet har utbetalts.

Till ansökan skall fogas nödvändig utredning om orsakerna till att utkomststöd har beviljats samt om den ersättningsskyldige och hans förutsättningar att betala ersättning.

Har vid beviljande av stöd bestämts att stödet skall indrivnas ur den ersättningsskyldiges tillgångar först efter hans död, skall ansökan om indrivning av stödet anhängiggöras inom ett år efter den ersättningsskyldiges död.

23 §

Återkrav ur emotsedd förmån

Har utkomststöd antingen helt eller delvis beviljats i förskott mot emotsedda pensioner, underhållsbidrag, understöd eller andra fortlöpande eller som engångsbelopp inflytande inkomster, ersättningar eller fordringar, kan organet, utan hinder av vad som bestäms i någon annan lag, uppbära och lyfta ovan avsedda inkomster, ersättningar eller fordringar för understödstagaren för den tid stöd har betalats i förskott och använda dem för täckande av det stöd som har betalats i förskott. Organet skall omedelbart ge understödstagaren de medel som återstår efter att utkomststödet har betalats med nämnda tillgångar.

Har organet minst två veckor före betalningsdagen meddelat den som betalar sådana inkomster, ersättningar eller fordringar som avses i 1 mom. att dessa inte får betalas till

understödstagaren själv, kan beloppet med laglig verkan betalas endast till organet.

5 kap
Särskilda bestämmelser

24 §

Ändringssökande

Beträffande sökande av ändring i de ärenden som avses i denna lag gäller 7 kap. socialvårdslagen.

25 §

Rätt att få uppgifter samt tystnadsplikt

Upphävts genom lag 815/2000; trädde i kraft 1.1.2001.

26 §

Utmättnings- och överföringsförbud

Utkomststöd får inte mätas ut.
Ett avtal som avser att överföra en rättighet enligt denna lag på någon annan är ogiltigt.

27 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om verkställigheten av denna lag utfärdas vid behov genom förordning.

28 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1998.
Denna lag tillämpas på beslut om utkomststöd som fattas efter ikraftträdandet.
Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan den träder i kraft.

Förordning

om utkomststöd

30.1.1998/66

förordning 8.2.2001/112

1 §

Utgifter som täcks med tilläggsdel

Med utkomststödet tilläggsdel täcks i behövlig omfattning

1) annan andel av beloppet av boendeutgifter enligt 6 § lagen om bostadsbidrag (408/1975) än den som ingår i grunddelen och andra utgifter på grund av boende,

2) andra hälso- och sjukvårdsutgifter än de som ingår i grunddelen,

3) utgifter för barndagvård samt

4) utgifter som på grund av en persons eller familjs särskilda behov eller förhållanden ansetts nödvändiga för tryggnad av utkomsten eller främjande av förmågan att klara sig på egen hand.

Som en persons eller familjs särskilda behov eller förhållande kan beaktas till exempel erhållande av utkomststöd under en längre tid, en långvarig eller svår sjukdom samt särskilda behov i anslutning till barnens fritidsintressen. (112/2001; trädde i kraft 1.4.2001)

Som utgifter enligt enligt 1 mom. 4 punkten kan undantagsvis beaktas även boendeutgifter som med stöd av 7 § 2 mom. la-

gen om utkomststöd (1412/1997) täcks med utkomststödet grunddel.

2 §

Justering av grunddel

(112/2001; trädde i kraft 1.4.2001) De belopp som nämns i 9 § lagen om utkomststöd justeras enligt lagen om bindande av de i folkpensionslagen stadgade pensionerna och understöden vid levnadskostnaderna (348/1956).

3 §

Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 1998.

De belopp som nämns i 9 § lagen om utkomststöd motsvarar det poängtal för folkpensionsindex enligt vilket de folkpensioner som skall betalas i januari 1998 har beräknats.

Åtgärder som verkställigheten av förordningen förutsätter får vidtas innan förordningen träder i kraft.

Lag om förvaltningsförfarande

6.8.1982/598 (RP 88/1981)

Lag 30.4.1987/473 - RP:49/1986; Lag 7.4.1995/506 - RP:57/1994; Lag 21.4.1995/586 - RP:94/1993; Lag 26.7.1996/589 - RP:217/1995; Lag 6.6.1997/543 - RP:26/1997; Lag 26.3.1999/434 - RP:114/1998; Lag 1.4.1999/447 - RP:146/1998; Lag 21.5.1999/688 - RP:30/1998.

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på förvaltningsförfarande. Lagens 14 – 28 §§ skall dock följas endast såvida i förvaltningsförfarande skall beslutas om någons fördel, rättighet eller skyldighet.

Med förvaltningsförfarande avses i denna lag handläggningen av ett förvaltningsärende vid en myndighet, dock inte förvaltningslagsskipning. Förundersökning i brottmål, polisundersökning och utsökning är inte förvaltningsförfarande. (506/1995)

2 §

Lagens subsidiära natur

Om i annan lag eller i förordning som utfärdats före denna lags ikraftträdande ingår stadganden som avviker från denna lag, iakttages de i stället för denna lag.

3 §

Myndighet

Myndigheter vid vilka denna lag tillämpas är statens förvaltningsmyndigheter, kommunernas och kommunalförbundens myndigheter samt folkpensionsanstaltens och Helsingfors universitets organ. I domstolar tillämpas lagen vid handläggningen av justitieförvaltningsärenden.

Denna lag gäller inte republikens president. Då republikens president skall besluta om

någons fördel, rättighet eller skyldighet, skall vid ärendets beredning och föredragning, utom 1 – 13 §§, även 14 – 25 §§ i tillämpliga delar följas.

Genom förordning kan stadgas att denna lag skall följas vid handläggning av förvaltningsärende även då handläggningen ankommer på självständig offentlighetsanstalt, offentlighets förening, aktiebolag med statlig majoritet eller enskild.

4 §

Rådgivning

Myndighet skall vid behov ge part och även annan person råd om hur ett ärende som hör till dess verksamhetsområde anhängiggörs och hur han skall förfara under ärendets handläggning.

5 §

Handläggningens offentlighet

Ärende handläggs offentligt, om så är stadgat eller med stöd av särskilt stadgande beslutat.

Bestämmelser om handlingars offentlighet finns i lagen om offentlighet i myndigheters verksamhet (621/1999). (688/1999)

6 §

Ombud och biträde

I förvaltningsförfarande får anlitas ombud och biträde. Huvudmannen skall dock in

ställa sig personligen, såvida detta är påkallat för utredningen av ärendet.

Ombud skall förete fullmakt, såvida inte hans rätt att företräda huvudmannen är uppenbar även utan fullmakt.

Visar sig ombud eller biträde vara olämpligt för sitt uppdrag, kan myndigheten förbjuda honom att uppträda i ärendet hos denna myndighet. Huvudmannen skall underrättas om förbudet.

6 a §

Tystnadsplikt för ombud, biträden och dem som biträder dessa

(586/1995) Ett ombud, ett biträde eller den som biträder dessa får inte olovligen röja en enskild persons eller en familjs hemlighet som huvudmannen anförtrott honom, eller någon annan sådan förtrolig omständighet som han fått kännedom om i sitt uppdrag.

Till straff för brott mot tystnadsplikten enligt 1 mom. döms enligt 38 kap. 1 eller 2 § strafflagen, om inte gärningen skall bestraffas enligt 40 kap. 5 § strafflagen eller strängare straff stadgas för den på något annat ställe i lag.

7 §

Anhängiggörande

Ärende anhängiggörs skriftligen. Med myndighets samtycke får ärende anhängiggöras muntligen.

Då ärende anhängiggörs, skall det framgå vad den som anhängiggör ärendet yrkar samt grunderna för yrkandet.

8 §

Överföring av ärende

Myndighet, som av uppenbart misstag eller till följd av okunnighet tillställts handling för anhängiggörande av ett ärende i vilket myndigheten inte är behörig, skall försöka utreda på vilken myndighet ärendet ankommer.

Föreligger inte oklarhet om behörigheten, skall myndigheten omedelbart överföra ärendet till den myndighet som den anser vara

behörig, genom att sända handlingen till denna. Härvid behöver inte fattas beslut om att ärendet avvisas utan prövning. Den som tillställt myndigheten handlingen skall underättas om överföringen.

Vad som i 1 och 2 mom. är stadgat om handling som avser anhängiggörande av ärende gäller i tillämpliga delar även annan handling som tillställts fel myndighet.

Vid överföring av ärende i vilket handling skall tillställas myndighet inom utsatt tid anses denna frist iakttagen, såvida behörig myndighet får handlingen före fristens utgång.

9 §

Avhjälpande av brist i handling

Saknas i handling som tillställts myndighet i stadgande eller bestämmelse avsedd uppgift eller bilaga eller är handlingen inte undertecknad eller är den behäftad med annan formell bristfällighet, skall den som tillställt myndigheten handlingen beredas tillfälle att avhjälpa bristen, såvida detta inte är onödigt.

10 §

Jävsgrunder

Tjänsteman är jävig:

1) om han eller nära släkting till honom är part;

2) om avgörandet i ärende kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada för honom eller nära släkting till honom;

3) om han eller nära släkting till honom är biträde eller ombud för part eller för den för vilken avgörandet i ärendet kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada;

4) om han står i anställningsförhållande eller i sådant uppdragsförhållande som har samband med det föreliggande ärendet till part eller till den för vilken avgörandet i ärendet kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada;

5) om han är medlem av styrelsen, förvaltningsrådet eller något därmed jämförbart organ eller är verkställande direktör eller innehar motsvarande ställning i samfund, stiftel

se, offentligrättslig anstalt eller offentlig-rättsligt affärsverk som är part eller för vilken avgörandet i ärendet kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada; (543/1997)

5 a) om han tillhör direktionen för eller något annat därmed jämförbart organ i ett ämbetsverk eller en inrättning och det är fråga om ett ärende som ansluter sig till styrningen och övervakningen av ämbetsverket eller inrättningen; eller (543/1997)

6) om tilltron till hans opartiskhet av annat särskilt skäl äventyras.

Med nära släkting avses i 1 mom. tjänstemans barn, föräldrar, far- eller morföräldrar och syskon samt deras makar och barn. Med nära släkting likställs tjänstemans make och den som lever tillsammans med tjänsteman under äktenskapsliknande förhållanden, deras barn, föräldrar, far- och morföräldrar och syskon, deras makar och barn samt tjänstemans trolovade. Som nära släkting anses även motsvarande halvsläkting.

Jävsgrunderna tillämpas även på den som i annan egenskap än som tjänsteman handlägger ärenden hos myndighet.

11 §

Verkan av jäv

Den som är jävig får inte handlägga ärende eller vara närvarande vid dess handläggning, utom då jävet på grund av ärendets natur inte kan inverka på avgörandet eller då handläggningen inte kan uppskjutas.

Med anledning av jäv skall myndigheten utan dröjsmål vidtaga de åtgärder som krävs för handläggningen av ärendet.

12 §

Begäran om utredning

Då begäran om utlåtande eller annan utredning görs, skall det anges om vilka omständigheter utredning särskilt skall framläggas.

Utredningarna skall i mån av möjlighet begäras samtidigt. För framläggande av utredning skall utsättas viss tid. Om föreläggande av frist för part stadgas i 21 §.

13 §

Tillkännagivande av anhängighet

Om avgörandet av ett ärende kan ha en betydande verkan inom ett vidsträckt område eller på ett stort antal personers förhållanden, skall offentligen tillkännages att ärendet är anhängigt.

Person som är känd och som ej är part, men på vars boende, arbete eller övriga förhållanden avgörandet i ärendet kan ha en betydande inverkan, skall underrättas om att ärendet är anhängigt. Detta får dock tillkännages offentligen, såvida det är fråga om flera personer och dessa kan antagas få kännedom om det offentliga tillkännagivandet.

Att ett ärende är anhängigt behöver inte tillkännages, om tillkännagivandet äventyrar syftet med avgörandet, medför annan betydande olägenhet eller är uppenbart onödigt.

Att ett ärende är anhängigt får tillkännages även på annat sätt än med iakttagande av vad som är stadgat i lagen om delgivning i förvaltningsärenden (232/66). I tillkännagivandet skall nämnas vad ärendet gäller och på vilket sätt uppgifter, frågor och åsikter därom kan bringas till myndighetens kännedom.

14 §

Gemensam handläggning

Yrkas i samtidigt anhängiga ärenden fördel eller rättighet som på grund av parternas stora antal inte kan beviljas dem alla, skall ärendena beredas gemensamt och avgöras på en gång, om inte gemensam handläggning medför menligt dröjsmål.

15 §

Hörande av part

Part skall innan ett ärende avgörs beredas tillfälle att avge förklaring med anledning av andras yrkanden och över sådana utredningar i ärendet som kan inverka på avgörandet (*hörande av part*).

Ärende får avgöras utan hörande av part:

1) om yrkande avvisas utan prövning eller omedelbart förkastas, om yrkande som ej rör

annan part godkänns eller om hörandet av annan orsak är uppenbart onödigt;

2) om ärendet gäller anställande i tjänstgöringsförhållande eller antagande till frivillig utbildning eller beviljande av sådan förmån som grundar sig på en bedömning av sökandens egenskaper;

3) om hörandet äventyrar syftet med beslutet; eller

4) om avgörandet inte kan uppskjutas.

För avgivande av förklaring skall part lämnas uppgift även ur annan än offentlig handling, om parten med stöd av lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet har rätt att få uppgift ur sådan handling. (688/1999)

16 §

Talan för omyndig

(447/1999) På en omyndig persons vägnar förs talan av intressebevakaren, vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare, om inte något annat bestäms i denna paragraf.

En omyndig person har rätt att ensam föra talan i ett ärende som gäller inkomst eller förmögenhet som den omyndige har rätt att råda över.

En omyndig person som har fyllt 18 år för själv ensam sin talan i ärenden som gäller hans eller hennes person, om den omyndige kan förstå sakens betydelse. En minderårig som har fyllt 15 år och hans eller hennes vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare har rätt att var för sig föra talan i en sak som gäller den minderåriges person eller personliga fördel eller rättighet.

16 a §

Intressebevakarens rätt att föra talan

(447/1999) En intressebevakare som har förordnats för en myndig skall vid sidan av huvudmannen självständigt föra talan i ärenden som hör till hans uppdrag. Om intressebevakaren och huvudmannen därvid är av olika åsikt blir huvudmannens ståndpunkt avgörande, om han eller hon kan förstå sakens betydelse.

Om huvudmannens handlingsbehörighet har begränsats på ett annat sätt än genom omyndigförklaring skall intressebevakaren ensam föra huvudmannens talan i ärenden som huvudmannen inte har rätt att fatta beslut i. Intressebevakaren och huvudmannen för dock gemensamt talan i ärenden som de tillsammans skall besluta om.

16 b §

Hörande av intressebevakaren och huvudmannen

(447/1999) När intressebevakaren för talan skall huvudmannen höras och när huvudmannen för talan skall intressebevakaren höras, om detta är nödvändigt med hänsyn till huvudmannens fördel eller för att saken skall kunna utredas.

17 §

Utredningsskyldighet

Myndighet skall se till att ärendena utreds.

Part skall vid behov framlägga utredning om grunderna för sitt yrkande. Det ankommer på myndigheten att inhämta andra utredningar.

I ärenden som skall handläggas gemensamt samt i ärende med flera parter skall myndigheten se till att saken utreds så att parternas likställighet inte kränks.

18 §

Muntlig utsaga av part

Önskar part i anhängigt ärende framföra yrkande eller framlägga utredning muntligen, skall honom i mån av möjlighet beredas tillfälle härtill. Övriga parter skall kallas att komma tillstädes samtidigt, om anledning därtill föreligger.

19 §

Syn och muntlig bevisning

Myndighet kan förrätta syn. Parterna skall beredas tillfälle att närvara vid syneförrätt

ningen.

Av särskilda skäl kan i förvaltningsförfarande vittne höras på ed och part under sanningförsäkran. Hörandet verkställs av den förvaltningsdomstol vid vilken detta lämpligast kan ske. I justitieförvaltningsärenden som handläggs av domstol verkställs hörandet dock av vederbörande domstol. Parterna skall beredas tillfälle att vara närvarande då ett vittne eller en part hörs, varvid de har rätt att ställa frågor till vittnet samt uttala sin åsikt om vittnets berättelse. (434/1999)

Till vittne betalas ersättning med iakttagande i tillämpliga delar av vad som är stadgat i lagen om bestridande av bevisningskostnader med statens medel (666/72). Ersättningen betalas av medel som står till myndighetens disposition. Om skäl därtill föreligger, kan myndigheten ålägga part att helt eller till en del gottgöra myndigheten för de ersättningar som betalats av dessa medel.

20 §

Antecknande av vissa uppgifter i handling

(473/1987) Muntligen framfört yrkande samt sådan muntlig utredning och iakttagelse vid syn som kan inverka på ärendets avgörande skall antecknas i respektive handling. Detsamma gäller en uppgift som erhållits ur personregister som avses i [personregisterlagen (471/87)].

21 §

Föreläggande av frist för part

Part skall vid behov föreläggas skälig frist för avhjälpande av brist i handling, avgivande av förklaring och framläggande av utredning samt samtidigt underrättas om att försummelse av fristen inte utgör hinder för att ärendet avgörs.

22 §

Tolkning och översättning

(589/1996) Myndigheten skall ordna tolkning och skaffa översättning, om en part i ett ärende som kan anhängiggöras av en myndighet

inte behärskar det språk som enligt språklagen (148/22) skall användas vid myndigheten eller om parten på grund av hörsel-, syn- eller talskada inte kan göra sig förstådd.

Av särskilda skäl kan myndigheten ordna tolkning och skaffa översättning också i andra fall än de som avses i 1 mom.

Myndigheten skall se till att medborgare i de övriga nordiska länderna får behövlig tolk- och översättningshjälp i ärenden som behandlas vid myndigheten.

23 §

Innehållet i beslut

Av beslut skall tydligt framgå vad part är berättigad eller förpliktad till eller hur ärendet annars avgjorts.

24 §

Motivering av beslut

Beslut skall motiveras genom uppgivande av de huvudsakliga fakta samt de stadganden och bestämmelser som det grundar sig på.

Motivering kan utelämnas:

1) om genom beslutet godkänns yrkande som inte gäller annan part eller om motivering av annan orsak är uppenbart onödig;

2) om ärendet gäller anställande i tjänstgöringsförhållande eller antagande till frivillig utbildning eller beviljande av sådan förmån som grundar sig på en bedömning av sökandens egenskaper; eller

3) om motivering inte kan utarbetas utan att meddelandet av beslutet avsevärt fördröjs.

24 a §

Anvisningar om rättelsemedel

(589/1996) Skall en part yrka på rättelse av ett beslut, lämna beslutet för att prövas av en myndighet eller iaktta något annat sådant rättelseförfarande i saken innan han kan anföra besvär över beslutet, skall i samband med beslutet ges anvisningar om användning av sådant rättelsemedel.

Om besväransvisning som skall fogas till ett beslut stadgas i 3 kap. förvaltningspro

cesslagen (586/96).

25 §

Delgivning av beslut

Beslut skall delges part. Delgivning verkställs på det sätt som därom är särskilt stadgat.

26 §

Rättande av sakfel

Grundar sig beslut på klart oriktig eller bristfällig utredning eller på uppenbart oriktig tillämpning av lag, kan myndigheten undanröja sitt felaktiga beslut och avgöra ärendet på nytt (*rättande av sakfel*).

Sakfel får ej rättas utan parternas samtycke.

27 §

Rättande av skrivfel

Innehåller beslut uppenbart skriv- eller räknepfel, skall den myndighet som fattat beslutet rätta felet (*rättande av skrivfel*). Fel får dock inte rättas, om rättelsen leder till ett för

part oskäligt resultat.

28 §

Rättelseförfarande

Är sökande av ändring i beslut anhängigt, skall den myndighet som handlägger ändringsansökan underrättas om att rättelseärendet har upptagits till behandling och tillställas det beslut som fattats i saken.

Då myndighet handlägger rättelse av sak- eller skrivfel, kan den förbjuda verkställigheten av beslutet tills vidare.

Angående rättelse skall anteckning göras i beslutets liggarexemplar. Rättad eller ny expedition skall utges till part utan avgift.

I beslut genom vilket myndighet inte godkänt yrkande på rättelse av fel får ändring inte sökas genom besvär.

29 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

UTDRAG ur förvaltningsprocesslagen (586/1996)

14 §

Fogande av besvärсанvisning till beslut

Besvärсанvisning skall fogas till ett beslut över vilket besvär kan anföras.

I besvärсанvisningen skall nämnas

- 1) besvärsmyndigheten,
- 2) den myndighet som skall tillställas besvärsskriften, samt
- 3) besvärstiden och från vilken tidpunkt den skall räknas.

I besvärсанvisningen skall det redogöras för stadgandena om innehållet i och bilagorna till besvärsskriften samt om hur besvären skall frambefordras.

Om besvärstillstånd behövs i saken, skall även detta samt det lagrum som gäller besvärstillståndet och de grunder på vilka besvärstillstånd kan beviljas nämnas i besvärсанvisningen.

23 §

Besvärens form och innehåll

Besvär skall anföras skriftligen. I besvärsskriften, som skall riktas till besvärsmyndigheten, skall anges

- 1) det beslut i vilket ändring söks,
- 2) till vilka delar ändring söks i beslutet och vilka ändringar som yrkas, samt
- 3) de grunder på vilka ändring yrkas.

Om besvärstillstånd behövs i saken skall i besvärsskriften anges varför besvärstillstånd bör beviljas.

24 §

Person- och adressuppgifter samt underskrift

I besvärsskriften skall ändringssökandens namn och hemkommun uppges. Om ändringssökandens talan förs av hans lagliga företrädare eller ombud eller om någon annan person har uppgjort besvären, skall i besvärsskriften även uppges namn och hemkommun för denna person.

I besvärsskriften skall vidare uppges den postadress och det telefonnummer under vilka meddelanden i saken kan tillställas ändringssökanden.

Ändringssökanden, den lagliga företrädaren eller ombudet skall underteckna besvärsskriften.

25 §

Bilagor till en besvärsskrift

Till besvärsskriften skall fogas

- 1) det beslut i original eller kopia i vilket ändring söks genom besvär,
- 2) intyg över vilken dag beslutet har delgivits eller annan utredning över när besvärstiden har börjat, samt
- 3) de handlingar som ändringssökanden åberopar till stöd för sina yrkanden, om dessa inte redan tidigare har tillställts myndigheten.

Ombudet skall till besvärsskriften foga en fullmakt enligt 21 §.

26 §

Hur besvärsskriften skall tillställas myndigheterna

Besvärsskriften skall inom besvärstiden tillställas besvärsmyndigheten.

Om besvärsskriften med stöd av ett särskilt

stadgande skall tillställas en annan myndighet än besvärsmyndigheten men den inom besvärstiden har tillställts besvärsmyndigheten, skall besvären inte på denna grund lämnas utan prövning.

En person som är intagen i en sluten anstalt kan inom besvärstiden ge sin besvärsskrift

till chefen för anstalten. Denne skall utan dröjsmål tillställa besvärsmyndigheten besvären, eller om besvärsskriften med stöd av ett särskilt stadgande skall tillställas en annan myndighet, denna myndighet.

Lag

om klientens ställning och rättigheter inom socialvården

22.9.2000/812 (RP 137/1999)

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens syfte

Syftet med denna lag är att främja klient-medverkan och förtroendefulla klientrelationer samt klientens rätt till god service och gott bemötande inom socialvården.

2 §

Lagens tillämpningsområde och samband med annan lagstiftning

Denna lag tillämpas både på socialvård som ordnas av myndigheter och på socialvård som ordnas av privata, om inte något annat bestäms i denna eller någon annan lag.

Kommunens skyldighet att ordna socialvård och anvisa den resurser bestäms enligt vad som därom föreskrivs särskilt.

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *klient* den som ansöker om eller anlitar socialvård,

2) *socialvård* socialservice som nämns i 17 § socialvårdslagen (710/1982), stödåtgärder, utkomststöd, underhållsstöd samt med nämnda tjänster och förmåner sammanhängande åtgärder som är avsedda att främja och upprätthålla enskilda personers eller familjers

sociala trygghet och funktionsförmåga, samt med

3) *handling* en i 5 § 1 och 2 mom. lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) nämnd handling som innehåller uppgifter om en klient eller någon annan enskild och som ansluter sig till socialvård som ordnas av myndigheter eller privata.

2 kap.

Klientens rättigheter och skyldigheter

4 §

Rätt till socialvård av god kvalitet och gott bemötande

En klient har rätt till socialvård av god kvalitet och gott bemötande utan diskriminering från den som lämnar socialvård. Klienten skall bemötas så att hans eller hennes människovärde inte kränks och så att hans eller hennes övertygelse och integritet respekteras.

När socialvård lämnas skall klientens önskemål, åsikt, fördel och individuella behov samt modersmål och kulturella bakgrund beaktas.

5 §

Klientens rätt att få en utredning om åtgärdsalternativen

Socialvårdspersonalen skall för klienten utreda hans eller hennes rättigheter och skyldigheter samt olika alternativ och deras verkningar liksom också andra omständigheter

som är av betydelse för klientens sak.

Utredningen skall ges så att klienten tillräckligt förstår dess innehåll och betydelse.

Om socialvårdspersonalen inte behärskar det språk som klienten använder eller om klienten på grund av en sinnesdefekt eller ett talfel eller av någon annan orsak inte kan göra sig förstådd, skall i mån av möjlighet tolkning ordnas och en tolk skaffas.

Är det fråga om ett ärende som kan väckas av en myndighet, skall tolkning och översättning ombesörjas på det sätt som bestäms i 22 § lagen om förvaltningsförfarande (598/1982).

6 §

Beslut eller avtal om ordnande av socialvård

Ordnande av socialvård skall basera sig på ett myndighetsbeslut eller, när privat socialvård ordnas, på ett skriftligt avtal mellan den som lämnar socialvård och klienten.

7 §

Service- och vårdplan

När socialvård lämnas skall en service-, vård-, rehabiliterings- eller någon annan motsvarande plan utarbetas, om det inte är fråga om tillfällig rådgivning och handledning eller om det inte i övrigt är uppenbart onödigt att utarbeta en plan.

Planen skall, om det inte finns något uppenbart hinder för det, göras upp i samförstånd med klienten samt, i de fall som avses i 9 och 10 §, med klienten och dennes lagliga företrädare eller med klienten och en anhörig till klienten eller någon annan klienten närstående. Angående planens innehåll och de delaktiga gäller dessutom vad som därom bestäms särskilt.

8 §

Självbestämmanderätt och medbestämmande

När socialvård lämnas skall i första hand klientens önskemål och åsikt beaktas och klientens självbestämmanderätt även i övrigt respekteras.

Klienten skall ges möjlighet att delta i och påverka planeringen och genomförandet av de tjänster som tillhandahålls klienten. Det samma gäller andra åtgärder som ansluter sig till den socialvård som ges klienten. Klientens sak skall behandlas och avgöras med hänsyn i första hand till klientens intresse.

Om hörande av klienten innan beslut om honom eller henne fattas föreskrivs i lagen om förvaltningsförfarande.

Angående åtgärder oberoende av klientens vilja samt tvång och begränsningar i anknytning till vården av eller omsorgen om klienten samt om beslutsförfarandet beträffande dem inom socialvården gäller vad som därom bestäms särskilt.

9 §

Självbestämmanderätt i specialsituationer

Om en myndig klient på grund av sjukdom eller nedsatt psykisk funktionsförmåga eller av någon annan motsvarande orsak inte kan delta i och påverka planeringen och genomförandet av de tjänster som tillhandahålls klienten eller de andra åtgärder som anknyter till den socialvård som ges klienten eller inte kan förstå föreslagna alternativa lösningar eller beslutens verkningar, skall klientens vilja utredas i samråd med klientens lagliga företrädare, en anhörig eller någon annan närstående.

Om en myndig klient i en sak som gäller klientens person eller förmögenhet är i uppenbart behov av intressebevakning, skall det organ som avses i 6 § 1 mom. socialvårdslagen göra en anmälan enligt 91 § lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) till förmyndarmyndigheten för att en intressebevakare skall förordnas för klienten.

10 §

Minderåriga klienters ställning

En minderårig klients önskemål och åsikt skall utredas och beaktas på det sätt som klientens ålder och utvecklingsnivå förutsätter.

I alla åtgärder som vidtas inom offentlig eller privat socialvård och som gäller minderåriga skall i första hand den minderåriges

intresse beaktas.

När det i ett enskilt socialvårdsärende som gäller den minderåriges person finns grundad anledning att anta att vårdnadshavaren inte opartiskt kan bevaka barnets intresse, skall ett organ som avses i 6 § socialvårdslagen göra en ansökan enligt 72 § lagen om förmyndarverksamhet eller en anmälan enligt 91 § i nämnda lag om förordnande av en intressebevakare för den minderårige, om det är viktigt för trygghet av den minderåriges intresse. Den minderåriges önskemål och åsikt angående saken skall utredas på det sätt som avses i 1 mom.

11 §

Utlämnande av uppgifter till klienten eller dennes företrädare

Klientens och dennes lagliga företrädares rätt att i egenskap av part få uppgifter och rätt att ta del av en handling som gäller klienten själv bestäms enligt 3 kap. lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Bestämmelser om förfarandet vid utlämnande av uppgifter ur en handling ingår i nämnda lags 4 kap. och bestämmelser om ändringssökande i dess 33 §.

Angående klientens rätt att kontrollera uppgifter om honom eller henne som ingår i socialvårdens personregister bestäms i personuppgiftslagen (523/1999).

En minderårig kan med hänsyn till sin ålder och utvecklingsnivå samt sakens natur av vägande skäl förbjuda att upplysningar som gäller honom eller henne lämnas ut till den lagliga företrädaren, om detta inte klart strider mot den minderåriges intresse. Om den minderårige eller den lagliga företrädaren är parter i ett socialvårdsärende, har den lagliga företrädaren dock rätt att få uppgifter enligt vad som bestäms i 11 § lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

12 §

Klientens och företrädarens skyldighet att lämna uppgifter

Klienten och dennes lagliga företrädare skall till ett organ som avses i 6 § socialvårdslagen lämna de uppgifter som detta behöver vid ordnandet och lämnandet av socialvård.

Klienten skall upplysas om vilka andra uppgiftskällor som kan användas för att inhämta upplysningar om honom eller henne och vilka upplysningar om honom eller henne som kan inhämtas oberoende av samtycke. Klienten skall beredas tillfälle att ta del av uppgifter som inhämtats från andra källor liksom också tillfälle att lämna en behövlig utredning i saken.

13 §

Information om behandling av uppgifter

Klienten eller dennes företrädare har rätt att innan uppgifter lämnas till den som ordnar eller lämnar socialvård få veta för vilket ändamål de uppgifter som han eller hon lämnar behövs, vilket användningsändamålet är, för vilka ändamål uppgifterna normalt utlämnas samt i vilken i personuppgiftslagen avsedd registeransvarigs personregister uppgifterna kommer att registreras.

Klienten eller dennes lagliga företrädare skall upplysas om hur de i personuppgiftslagen avsedda rättigheterna kan utövas, om klienten inte redan har fått denna information.

3 kap.

Sekretess, tystnadsplikt och utlämnande av sekretessbelagda uppgifter

14 §

Handlingssekretess

Socialvårdshandlingar som innehåller uppgifter om socialvårdsklienter eller andra enskilda skall hållas hemliga.

En sekretessbelagd handling eller en kopia eller utskrift av en sådan handling får inte fö

retes för eller lämnas ut till utomstående eller med hjälp av teknisk anslutning eller på något annat sätt företes för eller lämnas ut till utomstående.

Angående upphörande av sekretess i fråga om en socialvårdshandling gäller vad som föreskrivs i 31 § lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

15 §

Tystnadsplikt och förbud mot utnyttjande

Den som ordnar eller producerar socialvård samt den som är anställd hos denne, liksom den som innehar ett förtroendeuppdrag inom socialvården, får inte röja en handlings sekretessbelagda innehåll eller en uppgift som vore sekretessbelagd om den ingick i en handling, och inte heller någon annan omständighet som han eller hon har fått kännedom om i samband med uppdrag inom socialvården och för vilken tystnadsplikt föreskrivs genom lag. En uppgift för vilken tystnadsplikt gäller får inte heller röjas efter det att verksamheten hos den som ordnar eller producerar socialvård har upphört eller det uppdrag som utförts för dennes räkning har avslutats.

Vad som bestäms i 1 mom. gäller också en praktikant eller någon annan som verkar på uppdrag av någon som ordnar eller producerar socialvård eller för den sistnämndes räkning eller den som med stöd av lag eller ett tillstånd som utfärdats med stöd av lag har fått kännedom om en sekretessbelagd uppgift, om inte något annat följer av lagen eller tillståndet. En klient eller hans eller hennes företrädare eller biträde får inte för en utomstående röja en sekretessbelagd uppgift som erhållits på grundval av klientskapet och som gäller någon annan än klienten själv.

En person som avses i 1 eller 2 mom. får inte använda sekretessbelagda uppgifter för att skaffa sig själv eller någon annan fördel eller för att skada någon annan. En klient eller hans eller hennes företrädare eller biträde får dock använda en uppgift om en annan person än klienten själv när det är fråga om ett ärende som gäller den rätt, det intresse eller den skyldighet som klientens rätt att få

information har grundat sig på.

16 §

Samtycke till utlämnande av uppgifter

Uppgifter ur en sekretessbelagd handling får lämnas ut med klientens uttryckliga samtycke eller så som särskilt bestäms i lag. När klienten saknar förutsättningar att bedöma betydelsen av samtycket, får uppgifter lämnas ut med samtycke av klientens lagliga företrädare. Uppgifter får emellertid inte lämnas ut med samtycke av en minderårig klients lagliga företrädare, om företrädaren själv inte har rätt att få informationen av en anledning som avses i 11 § 3 mom.

17 §

Utlämnande av sekretessbelagda uppgifter för tryggnad av vården av och omsorgen om klienten

Om samtycke enligt 16 § inte kan erhållas eller om klienten eller dennes lagliga företrädare uttryckligen förbjuder att en uppgift utlämnas, får den som ordnar eller lämnar socialvård utan hinder av skyldigheten att iakttä sekretess ur handlingen lämna ut sådana uppgifter som är nödvändiga för att behovet av vård av, omsorg om eller utbildning för klienten skall kunna utredas, för att vården, omsorgen eller utbildningen skall kunna ordnas eller genomföras eller för att förutsättningarna för försörjningen skall kunna tryggas. Uppgifter får dock lämnas ut endast om

1) den som handlingen gäller är i uppenbart behov av vård eller omsorg på grund av att hans eller hennes hälsa, utveckling eller säkerhet äventyras och det inte annars går att utreda behovet av vård eller omsorg eller att vidta vård- eller omsorgsåtgärder,

2) uppgifterna behövs på grund av ett barns intresse, eller om

3) uppgifterna behövs för att trygga klientens oundgängliga intressen och rättigheter och klienten själv saknar förutsättningar att bedöma sakens betydelse.

I de fall som avses i 1 mom. får uppgifter lämnas ut till en annan socialvårdsmyndighet, till en person eller sammanslutning som

på uppdrag av socialvårdsmyndigheten sköter uppgifter inom socialvården samt till andra myndigheter.

Till den som privat ordnar socialvård eller till en privat verksamhetsenhet för hälso- och sjukvård eller till en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården får den som ordnar eller lämnar socialvård i de fall som avses i 1 mom. dock lämna ut uppgifter endast i den utsträckning som är nödvändig för genomförande av omedelbar vård av eller omsorg om klienten eller av någon annan orsak som kan jämföras med detta.

Dessutom får en socialvårdsmyndighet på de villkor som anges i 1 mom. 1—3 punkten lämna ut uppgifter till klientens lagliga företrädare eller till någon annan person eller sammanslutning som det är nödvändigt att lämna ut uppgifter till för utredande av klientens vilja eller behov av socialvård eller för att verkställa en socialvårdsåtgärd.

18 §

Utlämnande av sekretessbelagda uppgifter i vissa andra situationer oberoende av klientens samtycke

Utöver det som föreskrivs i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet eller personuppgiftslagen får den som ordnar eller lämnar socialvård, om det är nödvändigt på grund av ett barns intresse eller ett synnerligen viktigt allmänt eller enskilt intresse, lämna ut uppgifter ur en sekretessbelagd handling oberoende av klientens eller dennes lagliga företrädares samtycke till en domstol eller någon annan myndighet i ett ärende där socialvårdsmyndigheten har lagstadgad rätt eller skyldighet att anhängiggöra ärendet eller att delta i behandlingen eller verkställandet av ett anhängigt ärende genom att avge ett utlåtande eller en utredning eller på något annat motsvarande sätt. Dessutom får uppgifter ur en sekretessbelagd handling lämnas ut till en myndighet eller inrättning som behandlar sociala förmåner för utredande av oegentligheter som gäller en förmån, om det finns grundad anledning att misstänka oegentligheter.

Den som ordnar eller lämnar socialvård

skall på begäran oberoende av klientens eller den lagliga företrädares samtycke lämna ut uppgifter ur en sekretessbelagd handling till polisen, en åklagarmyndighet och en domstol, om det är nödvändigt för utredande av ett brott som omfattas av anmälningsskyldighet enligt 15 kap. 10 § strafflagen (39/1889) eller för vilket det strängaste straffet är fängelse i minst fyra år.

Uppgifter ur en sekretessbelagd handling får lämnas ut även på eget initiativ vid misstanke om ett brott som avses i 2 mom. eller när det föreligger misstanke om ett brott som är mindre grovt än vad som där nämns, om den som ordnar eller lämnar socialvård bedömer att utlämnandet är nödvändigt på grund av ett barns intresse eller ett synnerligen viktigt allmänt eller enskilt intresse.

En socialvårdsmyndighet får utöver i de fall som avses i 1—3 mom. lämna ut uppgifter ur en sekretessbelagd handling, om det är nödvändigt för kontroll av uppgifter som är av väsentlig betydelse för att socialvårdsmyndigheten skall kunna sköta sin lagstadgade uppgift i situationer där myndigheten själv har rätt att få uppgifter.

19 §

Undantag i fråga om och upphörande av tystnadsplikt

Vad som föreskrivs om upphörande av eller undantag i fråga om handlingssekretess i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet eller i denna lag tillämpas även på information som omfattas av tystnadsplikt.

4 kap.

Socialvårdsmyndighetens rätt att få sekretessbelagda uppgifter och handräckning

20 §

Skyldighet att lämna sekretessbelagda uppgifter till socialvårdsmyndigheten

Statliga och kommunala myndigheter samt andra offentlighetsrättsliga samfund, folkpen

sionsanstalten, pensionsskyddscentralen, pensionsstiftelser och andra pensionsanstalter, försäkringsanstalter, utbildningsanordnare, producenter av socialservice, sammanlutningar och verksamhetsenheter som bedriver hälso- och sjukvårdsverksamhet samt yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården är skyldiga att på begäran av en socialvårdsmyndighet avgiftsfritt och utan hinder av sekretessbestämmelserna lämna till denna sådana uppgifter och utredningar som de förfogar över och som i väsentlig grad inverkar på en klientrelation inom socialvården och som är nödvändiga för myndigheten på grund av dess lagstadgade uppgifter att utreda klientens behov av socialvård, för att ordna socialvård och genomföra därtill anknutna åtgärder samt för att kontrollera uppgifter som lämnats till myndigheten.

Den skyldighet som avses i 1 mom. gäller också penninginstitut, om socialvårdsmyndigheten inte får tillräckliga uppgifter och utredningar av dem som nämns ovan och om det finns grundad anledning att misstänka att de uppgifter som klienten eller dennes laglige företrädare har lämnat är otillräckliga eller otillförlitliga. Begäran skall framställas skriftligen till penninginstitutet, och en tjänsteinnehavare inom socialvården som tillförordnats av ett organ som anges i 6 § socialvårdslagen är berättigad att fatta beslutet om att begäran skall framställas. Innan begäran framställs till penninginstitutet skall klienten underrättas om den.

21 §

Utlämnande av uppgifter med hjälp av teknisk anslutning

En socialvårdsmyndighet kan av skattemyndigheterna och folkpensionsanstalten med hjälp av teknisk anslutning få sekretessbelagda personuppgifter som avses i 20 § ur dessas personregister oberoende av klientens samtycke för fastställande av avgift och kontroll av uppgifter. Socialvårdsmyndigheten skall i förväg underrätta klienten om denna möjlighet.

Innan en teknisk anslutning öppnas skall den myndighet som ber om uppgifter förete

en utredning om att uppgifterna kommer att skyddas på tillbörligt sätt.

22 §

Socialvårdsmyndighetens rätt att få handräckning

En socialvårdsmyndighet har rätt att av andra myndigheter få den handräckning som den behöver för att sköta sina lagstadgade uppgifter.

Den som ger handräckning skall utan hinder av skyldigheten att iaktta sekretess röja för socialvårdsmyndigheten de uppgifter som skötseln av handräckningsuppdraget förutsätter.

5 kap.

Anmärkning och socialombudsman

23 §

Anmärkning

En klient har rätt att framställa anmärkning med anledning av hur han eller hon bemötts till den som ansvarar för en verksamhetsenhet inom socialvården eller till en ledande tjänsteinnehavare inom socialvården. Anmärkningen skall besvaras inom skälig tid från det att den framställdes.

Ändring i ett svar på en anmärkning får inte sökas genom besvär.

Framställandet av anmärkning inskränker inte klientens rätt att söka ändring på det sätt som föreskrivs särskilt. Framställandet av anmärkning inverkar inte heller på klientens rätt att anföra klagan angående sin sak hos de myndigheter som övervakar socialvården.

24 §

Socialombudsman

Kommunen skall utse en socialombudsman. Socialombudsmannen kan vara gemensam för två eller flera kommuner.

Socialombudsmannen skall

- 1) ge klienterna råd i frågor som gäller tillämpningen av denna lag,
- 2) bistå klienten i den fråga som avses i 23 § 1 mom.,
- 3) informera om klientens rättigheter,
- 4) också i övrigt arbeta för att främja klientens rättigheter och för att de skall bli tillgodosedda, samt
- 5) följa hur klienternas rättigheter och ställning utvecklas i kommunen och årligen till kommunstyrelsen avge en redogörelse för detta.

6 kap.

Särskilda bestämmelser

25 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om verkställigheten av denna lag utfärdas vid behov genom förordning.

26 §

Behandling och förvaring av handlingar

Social- och hälsovårdsministeriet kan vid behov meddela allmänna anvisningar om förfarandet vid behandling och förvaring av klientuppgifter.

27 §

Tillämpningsområdet för bestämmelserna om datasekretess och handräckning

Vad som i 3 och 4 kap. bestäms om de sociala myndigheternas rätt att få och utlämna sekretessbelagda uppgifter samt om handräckning gäller också de i 3 § socialvårdslagen nämnda myndigheter som svarar för ledningen och övervakningen av socialvården när dessa sköter sina uppgifter i anknytning till enskilda personer och övervakningen.

Vad som bestäms i 1 mom. samt i 3 och

4 kap. gäller i tillämpliga delar också samarbetet med sådana utländska instanser som sköter uppgifter som avses i nämnda bestämmelser. När sekretessbelagda uppgifter utlämnas skall härvid om möjligt särskild försorg dras om att de används bara för sådana ändamål som avses i denna lag och att de skyddas på tillbörligt sätt.

Vad som bestäms i denna lag om skyldigheten att iaktta sekretess inom socialvården och om avvikelse från den gäller också den som har fått en sekretessbelagd uppgift i fall som avses i 3 och 4 kap. och i denna paragraf.

När en uppgift som enligt denna lag är sekretessbelagd röjs i en domstol, skall den muntliga förhandlingen i behövliga delar ske utan att allmänheten är närvarande och rättegångsmaterialet skall hållas hemligt i enlighet med 9 § 2 mom. lagen om offentlighet vid rättegång (945/1984). Vid förfarandet tillämpas nämnda lag.

28 §

Anteckning om inhämtande eller utlämnande av uppgifter

Den som ordnar eller lämnar socialvård skall göra en anteckning i handlingarna, om uppgifter inhämtas hos utomstående eller lämnas ut med stöd av 16—22 eller 27 §.

29 §

Straffansvar

Till straff för brott mot den skyldighet att iaktta sekretess i fråga om handlingar som avses i 14 § och mot den tystnadsplikt och det förbud mot utnyttjande som avses i 15 § döms enligt 40 kap. 5 § strafflagen, om inte gärningen skall bestraffas enligt 38 kap. 1 eller 2 § strafflagen eller om inte strängare straff för den föreskrivs någon annanstans i lag.

Den som bryter mot den skyldighet att lämna uppgifter som avses i 20 § eller 22 § 2 mom. skall, om inte strängare straff för gärningen bestäms någon annanstans i lag,

för brott mot den skyldighet att lämna uppgifter som föreskrivs i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården dömas till böter eller till fängelse i högst ett år.

Allmän åklagare får inte väcka åtal för en gärning som avses i 2 mom., om inte en socialvårdsmyndighet har anmält den till åtal.

7 kap.

Ikraftträdelsebestämmelser

30 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

UTDRAG ur lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001)

10 §

Skyldighet att delta i utarbetandet av en aktiveringsplan

Den som uppfyller villkoren i 3 § är skyldig att delta i utarbetandet av en aktiveringsplan tillsammans med arbeidskraftsbyrån och kommunen.

Om den som har rätt till arbetsmarknadsstöd vägrar delta i utarbetandet av en aktiveringsplan, har han eller hon inte rätt till arbetsmarknadsstöd under två månader från tidpunkten för vägran.

Om den som avses i 1 mom. vägrar delta i utarbetandet av en aktiveringsplan, kan utkomststödet grunddel för hans eller hennes vidkommande sänkas med högst 20 procent så som bestäms i 10 § 1 och 4 mom. lagen om utkomststöd.

17 §

Utkomstskydd för den som deltar i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte

Till en arbetssökande som har rätt till arbetsmarknadsstöd betalas arbetsmarknadsstöd för en period, under vilken arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte pågår, så som bestäms om rätten för den som deltar i åtgärder som avses i 2 kap. lagen om arbetsmarknadsstöd.

Till den som får arbetsmarknadsstöd och deltar i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte betalas i ersättning för uppehälle 30 mark för varje dag han eller hon deltar i verksamhet enligt aktiveringsplanen.

Till den som har utkomststöd som sin huvudsakliga inkomst och deltar i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte betalas dessutom sysselsättningspenning så som bestäms i 10 a § lagen om utkomststöd.

18 §

Reseersättning

En person har rätt att så som bestäms i 10 a § lagen om utkomststöd få ersättning för resekostnader som föranleds av deltagande i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte.

19 §

Vägran och avbrytande

Om den som uppfyller villkoren i 3 § 1 mom. utan giltigt skäl vägrar delta i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller avbryter eller av eget förvållande måste avbryta arbetsverksamheten i rehabiliteringssyfte, har han eller hon inte rätt till arbetsmarknadsstöd under två månader från tidpunkten för vägran eller avbrytandet.

Om den som uppfyller villkoren i 3 § 1 mom. utan giltigt skäl vägrar delta i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller avbryter eller av eget förvållande måste avbryta arbetsverksamheten i rehabiliteringssyfte, kan utkomststödet grunddel för hans eller hennes vidkommande sänkas med högst 20 procent så som anges i 10 § 1 och 4 mom. lagen om utkomststöd.

20 §

Giltigt skäl att vägra delta i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller att avbryta den

Giltigt skäl att vägra delta i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller att avbryta den

utan att förlora rätten till arbetsmarknadsstöd har den som

1) är i annat än tillfälligt arbete som utförs i arbetsavtals- eller tjänsteförhållande och där den ordinarie arbetstiden överstiger åtta timmar i veckan,

2) är företagare i huvudsyssla enligt 5 a § lagen om utkomstskydd för arbetslösa eller skall inleda företagsverksamhet såsom huvudsyssla,

3) är studerande på heltid enligt 5 b § lagen om utkomstskydd för arbetslösa, eller som

4) deltar i en arbetskraftspolitisk åtgärd enligt 2 kap. lagen om arbetsmarknadsstöd.

Dessutom har en person giltigt skäl att vägra delta i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller att avbryta den utan att förlora rätten till arbetsmarknadsstöd, om den verksamhet som erbjuds

1) inte lämpar sig för personen i fråga med tanke på hans eller hennes hälsotillstånd,

2) väsentligen avviker från aktiveringsplanen, eller

3) har ordnats så att kommunen eller någon annan instans som står för genomförandet av verksamheten försummar att iaktta bestämmelserna i denna lag.

En person har alltid rätt att trots det samtycke han eller hon givit avbryta arbetsverksamheten i rehabiliteringssyfte utan att förlora rätten till arbetsmarknadsstöd, om verksamheten ordnas utanför personens pendlingsregion.

En person kan utan att förlora rätten till arbetsmarknadsstöd vägra delta i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte också av något annat skäl än de som avses i 1—3 mom., om

detta skäl med tanke på inträdet eller återinträdet på arbetsmarknaden är jämförbart med dessa.

En person har rätt att vägra delta i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller att avbryta arbetsverksamheten i rehabiliteringssyfte i enlighet med 1—4 mom. utan att utkomststödet grunddel sänks så som anges i 10 § lagen om utkomststöd.

21 §

Upprepad vägran att delta i utarbetandet av aktiveringsplan eller i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte

Den som upprepade gånger

1) förfar på det sätt som avses i 10 § 2 mom., eller

2) förfar på det sätt som avses i 19 § 1 mom. och

3) av vars förfarande enligt 1 eller 2 punkten kan dras den slutsatsen att personen i fråga inte vill delta i åtgärder enligt denna lag har inte rätt till arbetsmarknadsstöd förrän han eller hon har varit i arbete eller deltagit i utbildning enligt 10 § lagen om arbetsmarknadsstöd i minst tre månader.

Om en person förfar på det sätt som avses i 1 mom. kan utkomststödet grunddel för hans eller hennes vidkommande sänkas med sammanlagt högst 40 procent så som anges i 10 § 3 och 4 mom. lagen om utkomststöd.

— — — — —

UTDRAG ur lagen om bostadsbidrag (408/1975)

6 §

(421/1976) Till boendeutgifterna för hushåll i hyresbostad räknas hyra samt särskilt betalda uppvärmningskostnader och vattenavgifter för bostaden. (154/1987)

Till boendeutgifterna för ett hushåll i en ägarbostad räknas vederlaget samt särskilt betalda uppvärmningskostnader och vattenavgifter eller utgifter för fastighetens skötsel. Till boendeutgifterna räknas även en andel som statsrådet årligen fastställer av årliga räntor på personliga lån för anskaffande och ombyggnad av bostaden och i vilken rätten att dra av räntor vid beskattningen har beaktats. I fråga om lån som beviljats med stöd av lagen om bostadsproduktion (247/66) eller aravalagen (1189/93) skall av annuiteten för lånet eller av sådan fast ränta som har fastställts före annuiteten en andel som statsrådet årligen fastställer räknas till boendeutgifterna. Bostadslånet skall ha beviljats av staten, en kommun, en församling eller en inrättning som står under offentlig tillsyn och som be-

driver kreditverksamhet. Räntan beräknas enligt högst det räntebelopp som allmänt uppbärs för långfristiga lån. (1199/1993)

Statsrådet kan bestämma hur de utgifter för fastighetens skötsel som räknas till boendeutgifterna skall beräknas samt till vilket belopp särskilt erlagda uppvärmningskostnader och vattenavgifter räknas till boendeutgifterna. (866/1980)

Har hushållet en underhyresgäst, avdras från de i denna paragraf angivna boendeutgifterna för hushållet det hyresbelopp som underhyresgästen betalar, dock minst till ett så stort belopp som med beaktande av omständigheterna kan anses skäligt. (154/1987)

Om bostaden delas med en studerande som avses i 1 § 3 mom., räknas den andel av boendeutgifterna för hela bostaden som motsvarar antalet medlemmar i hushållet till boendeutgifterna för hushållet när bostadsbidraget bestäms, om inte någon annan fördelningsgrund godkänns av särskilda skäl. (42/2000)

UTDRAG ur lagen om främjande av invandrades integration samt mottagande av asylsökande (493/1999)

11 §

Integrationsplan

I en integrationsplan avtalar kommunen, Arbetskraftsbyrån och invandraren om åtgärder som stöder invandraren och dennes familj vid inhämtandet av de kunskaper och färdigheter som behövs i samhället och arbetslivet.

I integrationsplanen kan avtalas om stödjande av studier i finska eller svenska, Arbetskraftspolitisk vuxenutbildning, frivilliga studier för invandraren, yrkesvägledning och rehabilitering, arbetspraktik, förberedande undervisning, stödjande av integration av barn och unga samt om ordnande av andra med dessa jämförbara integrationsstödjande åtgärder som kan anses skäligen.

Integrationsplanen innehåller Arbetskraftsbyråns beslut om åtgärdsspecifikt jämställande, på det sätt som bestäms i denna lag och genom förordning, av integrationsfrämjande åtgärder enligt 2 mom., vilka anvisats invandraren specificerat och vilka ordnats av kommunen eller vilka invandraren har ordnat på eget initiativ, med de Arbetskraftspolitiska åtgärder som anges i 2 kap. lagen om Arbetsmarknadsstöd.

12 §

Integrationsstöd

Integrationsstödet är ett stöd som är avsett att trygga invandrarens försörjning under den tid integrationsplanen är i kraft och med vars hjälp förutsättningarna för att stödtagaren skall inträda i arbetslivet och söka till vidareutbildning främjas och förbättras, liksom stödtagarens möjligheter att vara verksam i

10 §

Rätt till integrationsplan

En invandrare som anmäler sig som arbetslös arbetssökande eller som ansöker om utkomststöd enligt lagen om utkomststöd (1412/1997) har rätt till en integrationsplan som görs upp i samarbete med kommunen och Arbetskraftsbyrån. Kommunen, Arbetskraftsbyrån och invandraren kommer överens om integrationsplanens varaktighet, ändringar som gäller planen och fortsättningen av en avbruten plan. Integrationsplanen för invandrare ersätter den plan för arbetssökande som avses i 10 c § 1 mom. lagen om Arbetskraftservice (1005/1993).

Integrationsplanen skall göras upp senast när klienten har varit arbetslös eller erhållit utkomststöd i fem månader. Invandraren har rätt till en integrationsplan i högst tre år från det att invandrarens första hemkommun har registrerats i befolkningsdatasystemet.

Arbetskraftsbyrån beslutar om planen skall anses avbruten. Planen kan anses avbruten en månad från det att invandraren har fått stadigvarande sysselsättning i heltidsarbete eller företagsverksamhet eller inlett studier på heltid som leder till ett yrke eller en examen. Arbetskraftsbyrån skall höra invandraren innan den fattar beslut om avbrott.

Överenskommelse om fortsättningen av en avbruten plan skall, under de förutsättningar som anges i 1 mom., ingås senast en vecka efter det att invandraren har anmält sig som arbetslös arbetssökande vid Arbetskraftsbyrån.

det finländska samhället.

Integrationsstödet består av arbetsmarknadsstöd enligt lagen om arbetsmarknadsstöd och av utkomststöd enligt lagen om utkomststöd.

Invandraren har inte rätt till arbetsmarknadsstöd under den treårsperiod som avses i 10 § 2 mom. annat än i form av integrationsstöd enligt denna lag.

13 §

Förutsättningar för erhållande av integrationsstöd

En invandrare har rätt till integrationsstöd enligt denna lag, om

1) han är i behov av ekonomiskt stöd i enlighet med vad därom bestäms i lagen om arbetsmarknadsstöd och lagen om utkomststöd, och om

2) han följer sin integrationsplan med beaktande av 15 § 2 och 3 mom.

Under en sådan åtgärd som främjar integrationen och som avses i 11 § 3 mom. och som erbjuds specificerat i integrationsplanen förutsätts inte behov av ekonomiskt stöd, utan en 17–64 år gammal invandrare har rätt att få integrationsstöd på det sätt som bestäms om rätten till arbetsmarknadsstöd för personer som deltar i åtgärder vilka avses i 2 kap. lagen om arbetsmarknadsstöd.

14 §

Tiden för integrationsstöd och justering av stödet

En invandrare beviljas integrationsstöd när överenskommelse om integrationsplanen ingås.

Beslut om beviljande av integrationsstöd kan fattas för högst ett år i sänder. Integrationsstödet justeras, om förändringar inträffar i personens eller familjens omständigheter eller stödbehov.

15 §

Samarbetskyldighet

En invandrare som har rätt till en integra-

tionsplan är skyldig att delta i uppgörandet av planen samt i de tjänster och åtgärder som avtalats i den.

Om invandraren utan grundad anledning har vägrat att delta i uppgörandet av integrationsplanen eller i sysselsättningsfrämjande åtgärder som avtalats specificerat i integrationsplanen eller om han genom sin försumelse har föranlett att ingen integrationsplan har kunnat göras upp tillämpas då utkomststöd beviljas för hans vidkommande också i dessa fall vad som i 10 § lagen om utkomststöd föreskrivs om sänkning av utkomststöds grunddel.

Om invandraren utan grundad anledning har vägrat delta i en sysselsättningsfrämjande åtgärd som avtalats specificerat i integrationsplanen och som skall anses vara skäligen tillämpas, om invandraren får arbetsmarknadsstöd i form av integrationsstöd, vad som bestäms i 15 § 3 mom., 17–19 § och 20 § 2 mom. lagen om arbetsmarknadsstöd. Endast i fråga om sådan utbildning som nämns i integrationsplanen tillämpas på invandraren bestämmelsen i 15 § 3 mom. lagen om arbetsmarknadsstöd, till den del det i denna föreskrivs om sökande till utbildning.

22 §

Utkomststöd

Personer som omfattas av mottagande av asylsökande kan beviljas utkomststöd enligt lagen om utkomststöd, om inte något annat bestäms i denna lag.

Genom förordning bestäms närmare om hur de utgifter som skall täckas med utkomststöds grunddel skall fördelas mellan mottagandet på en förläggning och sådana utgifter som den asylsökande själv betalar och som täcks med grunddelen.

Utkomststöd för asylsökande beviljas av förläggningen på ansökan.

Om en förläggningsinvånare utan grundad anledning upprepade gånger eller annars på väsentligt sätt vägrar delta i arbetsverksamhet eller sysselsättningsfrämjande studieverksamhet som anvisats honom specificerat och som lämpar sig för honom, kan vägran

anses vara en sådan vägran som avses i 10 § lagen om utkomststöd.

23 §

Återkrav av utkomststöd

De befogenheter som i lagen om utkomststöd givits kommunen i fråga om återkrav av utkomststöd tillkommer förläggningen, till den del det är fråga om utkomststöd som förläggningen har beviljat.

Ansökan om återkrav av utkomststöd riktas till den [läns]rätt inom vars domkrets förläggningen är belägen.

24 §

Ändringssökande i fråga om utkomststöd

En person som antecknats som invånare i

en förläggning och som är missnöjd med ett beslut om utkomststöd som förläggningen har fattat enligt 22 § får söka ändring i beslutet genom skriftliga besvär hos länsrätten. Besvär skall på det sätt som bestäms i förvaltningsprocesslagen (586/1996) anföras inom 30 dagar från delfåendet. Besvären kan inom nämnda tid ges också till förläggningens föreståndare, som skall tillställa [läns]rätten besvären jämte sitt eget utlåtande.

Besvären riktas till den [läns]rätt inom vars domkrets förläggningen är belägen.

I beslut av [läns]rätten som gäller beviljande av utkomststöd eller dess belopp söks ändring hos högsta förvaltningsdomstolen i enlighet med 49 § 2 mom. socialvårdslagen (710/1982).

UTDRAG ur förordningen om främjande av invandrares integration samt mottagande av asylsökande (511/1999)

en förläggning.

5 §*Ersättningar som betalas av utkomststöd*

Utkomststödet grunddel för en asylsökande minskas med fem procent som ersättning för den fria inkvartering som ordnas på förläggningen.

Dessutom minskas utkomststödet grunddel för de vuxnas del med tio procent och för barnens del med femton procent som ersättning för den fria service som tillhandahålls på förläggningen.

Även grunddelen av det utkomststöd som beviljas asylsökande som inte inkvarteras på en förläggning minskas för de vuxnas del med femton procent och för barnens del med tjugo procent, som ersättning för möjligheten till fri inkvartering och anknytande service på

6 §*Kostnader för återresa*

Personer som ansökt om asyl i Finland kan som utkomststöd beviljas ersättning för kostnaderna för återresan till utgångslandet eller till sitt hemland, om de inte har beviljats uppehållstillstånd och de frivilligt avlägsnar sig ur landet.

Av synnerligen vägande skäl kan ersättning för de kostnader som avses i 1 mom. även beviljas en person som har dragit tillbaka sin ansökan om asyl.

Resekostnaderna betalas enligt det billigaste resesättet.

STORLEKEN PÅ UTKOMSTSTÖDETS GRUNDDELAR FR.O.M. 1.1.2001:

Mottagare av stödet		Kommungrupp I		Kommungrupp II	
		mk/mån	mk/dag ¹⁾	mk/mån	mk/dag ¹⁾
Ensamboende och ensamförsörjare		2 152	71,73	2 059	68,63
- minskat (- 20 %) ²⁾		1 722	57,40	1 647	54,90
- minskat (- 40 %) ³⁾		1 291	43,03	1 235	41,17
Annan person som fyllt 18 år (makar och samboende, båda)		1 829	60,97	1 750	58,33
- minskat (- 20 %) ²⁾		1 463	48,77	1 400	46,67
- minskat (- 40 %) ³⁾		1 097	36,57	1 050	35,00
Person som fyllt 18 år och bor med sin(a) förälder/föräldrar		1 571	52,37	1 503	50,10
- minskat (- 20 %) ²⁾		1 257	41,90	1 202	40,07
- minskat (- 40 %) ³⁾		943	31,43	902	30,07
10 – 17 år gammalt barn	1 barnet	1 506	50,20	1 441	48,03
	2 barnet	1 399	46,63	1 338	44,60
	3 osv. barnet	1 291	43,03	1 235	41,17
Barn under 10 år	1 barnet	1 356	45,20	1 297	43,23
	2 barnet	1 248	41,60	1 194	39,80
	3 osv. barnet	1 141	38,03	1 091	36,37

¹⁾ När utkomststödet beviljas för kortare tid än en månad (15 § lagen om utkomststöd) räknas grunddelens storlek per dag genom att dividera månadsbeloppet med trettio

²⁾ 10 § 1 och 4 mom. lagen om utkomststöd

³⁾ 10 § 3 och 4 mom. lagen om utkomststöd

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSMINISTERIET

BILAGA 11

Avdelningen för social- och hälsovårdstjänster

4.6.2001

STATISTISKA UPPGIFTER OM UTKOMSTSTÖD

År	Mottagare (under året)			Kostnader (till gängse pris)	
	Hushåll	Personer	Procent av befolkn.	milj. mk (brutto)	Ändring %
1982	93 100	168 400	3.5
1983	95 800	172 200	3.5
1984 ¹⁾
1985	129 300	239 800	4.9	600	..
1986	153 100	283 400	5.8	704	+17
1987	163 600	295 000	6.0	832	+18
1988	163 200	287 700	5.8	860	+ 3
1989	165 300	284 900	5.7	960	+12
1990	181 600	314 000	6.3	1 176	+22
1991	222 700	396 100	7.9	1 557	+32
1992	258 900	464 600	9.2	1 875	+20
1993	292 600	528 100	10.4	2 217	+18
1994	329 400	577 300	11.3	2 528	+14
1995	339 000	584 100	11.4	2 691	+ 6
1996	349 600	609 700	11.9	3 098	+15
1997	344 700	593 800	11.5	3 262	+ 5
1998	313 400	534 900	10.4	2 772	-15
1999	292 000	493 000	9.5	2 578	- 7
2000 ²⁾	272 000	460 000	8.9	2 536	- 2

¹⁾ Utkomststödet ersatte socialhjälp, inga uppgifter för 1984

²⁾ Förhandskalkyl av forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården

EXEMPEL PÅ HUR UTKOMSTSTÖDET RÄKNAS**A Ensamstående person som får arbetsmarknadsstöd. Hyres- och vattenavgifter sammanlagt 1 500 mk/mån. Elräkning 100 mk.****Utgifter som skall beaktas i utkomststödet (kommungrupp I):**

	mk/mån
Grunddel	2 152,-
Tilläggsdel	
Boendeutgifter (93 % av 1 500 mk)	1 395,-
Elräkning	<u>100,-</u>
Utgifter sammanlagt	3 647,-

Disponibla inkomster

Arbetsmarknadsstöd (netto) ¹⁾	2 240,-
Bostadsbidrag	<u>1 200,-</u>
Inkomster sammanlagt	3 440,-

Utkomststöd som skall betalas 207,-

B Ensamförsörjare som får arbetsmarknadsstöd + 1 barn (7 år). Hyres- och vattenavgifter sammanlagt 3 000 mk. Elräkning 120 mk.**Utgifter som skall beaktas i utkomststödet (kommungrupp I):**

Grunddelar	1 ensamförsörjare	2 152,-	
	1 barn (7 år)	1 356,-; sammanlagt	3 508,-
Tilläggsdel	Boendeutgifter (93 % av 3 000 mk)		2 790,-
	Elräkning	<u>120,-</u>	
	Utgifter sammanlagt		6 418,-

Disponibla inkomster

Arbetsmarknadsstöd (netto) ¹⁾	2 402,-
Bostadsbidrag	2 093,-
Barnbidrag	735,-
Underhållsstöd eller motsvarande	<u>669,-</u>
Inkomster sammanlagt	5 899,-

Utkomststöd som skall betalas 519,-

¹⁾ Vid uträkning av nettobeloppet har som skatteprocent använts talet 17,68

- C Barnfamilj 3 barn (barnen 11, 4 och 2 år). Den ena förälderns lön 6 000 mk/mån och den andra föräldern får stöd för hemvård av barn 2 800 mk/mån. Hyres- och vattenavgifter 3 800 mk/mån. Elräkning 160 mk/mån. Kostnader för arbetsresor 180 mk/mån.**

Utgifter som skall beaktas i utkomststödet (kommungrupp I):

Grunddelar	1 vuxen	1 829,-	
	1 vuxen	1 829,-	
	1 barnet (11 år)	1 506,-	
	2 barnet (4 år)	1 248,-	
	3 barnet (2 år);	1 141,-	sammanlagt 7 553,-
Tilläggsdel	Boendeutgifter (93 % av 3 800 mk)		3 534,-
	Elräkning		<u>160,-</u>
	Utgifter sammanlagt		11 247,-

Disponibla inkomster

Löneinkomster (netto) ¹⁾ , avdraget kostnader för arbetsresor 180 mk	4 557,-
Stöd för hemvård av barn (netto) ¹⁾	2 292,-
Bostadsbidrag	2 190,-
Barnbidrag	<u>1 971,-</u>
Inkomster sammanlagt	11 010,-

Utkomststöd som skall betalas 237,-

- D Barnfamilj 5 barn (barnen 14, 12, 10, 7 och 5 år). Föräldrarna får arbetsmarknadsstöd, hyres- och vattenavgifter 3 600 mk/mån. Elräkning 200 mk.**

Utgifter som skall beaktas i utkomststödet (kommungrupp II):

Grunddelar	1 vuxen	1 750,-	
	1 vuxen	1 750,-	
	1 barnet (14 år)	1 441,-	
	2 barnet (12 år)	1 338,-	
	3 barnet (10 år)	1 235,-	
	4 barnet (7 år)	1 091,-	
	5 barnet (5 år);	1 091,-	sammanlagt 9 696,-
Tilläggsdel	Boendeutgifter (93 % av 3 600 mk)		3 348,-
	Elräkning		<u>200,-</u>
	Utgifter sammanlagt		13 244,-

Disponibla inkomster

Arbetsmarknadsstöd (netto) ¹⁾	5 089,-
Bostadsbidrag	2 880,-
Barnbidrag	<u>3 895,-</u>
Inkomster sammanlagt	11 864,-

Utkomststöd som skall betalas 1 380,-

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN OPPAITA
SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSMINISTERIETS HANDBÖCKER **ISSN 1236-116X**

2002: 1 Handbok om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte.
ISBN 952-00-1121-8

2 Utkomststöd. Handbok för tillämpning av lagen om utkomststöd.
ISBN 952-00-1138-2